

P. GULÁCSY IRÉN

ÁTAL A TISZÁN

ELBESZÉLÉSEK

**ERDÉLYI SZÉPMIVES CÉH
CLUJ-KOLOZSVÁR, 1928**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült Sólyom László köztársasági elnöki támogatási keretéből.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-32-6 (online)
MEK-16534

TARTALOM
A BOGÁR.
A VÉN KUTYA.
APRÓ BORUS MIHÁLY.
CSIZMAVÁSÁR.
PAKTÁLÁS.
IGAZODÁS A JOGHOZ.
SZENTPÉTÖR VIZE.
ÉNOK A SZÜRKÉVEL.
BAJOK A POKRÓCCAL.
MÁTYÁS RÉSZESEDNI AKAR.
SZŐRSZIVÜ PÉTER.
SZÉPASSZONY SZEKERÉN.
VÍZI VESZEDELMEK.
ÁDÁM MADARAI.
VÁROSI FIGURASÁGOK ELLENÉBEN.

A BOGÁR.

Juliusvégi idő, a nap delelőn. Ha volna harangszó a pusztán, most idehallatszanék. De nincs. Se harang, se harangszó. Üres a táj, ameddig a szem ellát. Csak letarolt földek és kiaszott rétek vannak. A birka alig is szánakozik neki, inkább bódorog csöndesbután a csalitos között.

Az egész nagy darab földön ez az egy zöld folt mutatkozik. Pár élhetetlen akác, néhány vedlett nyárfa, középen egyetlen sanyarú tölgy. Az is, hogy honnan került, a jó ég tudja! Ritka errefelé. De olyan is, mint a senkitlen árva. Ösztövé, hétszergörbe, mintha meg akarna húnyszakodni a neki idegen társaságban.

A juhásznak jó azért. Igen célszerűen falatozik alatta, szalonnát kenyérrel, erőspaprikával. Nincs ennél jobb a világon, ha érti valaki a módját. Szerető Mihály pedig érti, látszik a kezejárásán. Mert kenyér és szalonna közé harántolja a mérges jószágot, hogy nyelvét ne érje. Hát így. Egy korty víz a kulacsból, a hal-bicska becsappintódik, ezzel kész az egész kolláció.

Rátöm Mihály a pipára, elhúzza az utolsó masinát a csizmája talpán. (Mert nini, kifogyott biz az!) Majd aztán hasmánt hengeredik a subán és ejtődzik jóleső módon. Szemlélődik körül. A nyáj rendén, a számár - igen okosan - szintén elheveredett. Visszaúszik oldalról középre a Mihály szemebarnája. Így rendes állapotjában épp a tölgy iránt szolgál. Megnézi hát a juhász a fát is, ha már odanőtt. Ejnye lám, egy bogár igyekszik rajta! Nono. Nem valami különös bogár, csak szarvasbogár. Barna hátú, szögletes fejű, mint már lenni szoktak ezek. És Mihály nem is azért nézi, mintha különös volna, de mert mire van az embernek a szeme?

Hát megy a bogár, baktat fölfele a kéregbütykőn. Két aggancsforma rágójával kaszálgat maga előtt. Kémléli az utat, illeg, ballag. Idők múltán végre fölér oda a tört galyig. Egy kis repedés van az alatt. Ott aztán megáll. Meg ám, pedig ni, milyen harcos módon! Pöcögeti a csápját, hátsó lábait felzsugorgatja, a szárnyát félig elnyitja, meg összecukja. Vajjon mit okvetetlenkedik ez ott, ugye?

Mihály felvonja karikába a fele szemöldökét és szájszegletbe irányítja a pipát. Így bírálja most már, ami következik.

Mert nem marad ennyiben a dolog. A kéregrepedésből két másik szarv nyúlik ki. Kaszál az is. Brözsög, döngicsél a kettő, mind akik összegyöttek. Egyszer csak meglódu a gyalogos bogár, lehúll a kiaszott fübe. Mihály erre megint visszapöccenti a csutorát két szemfoga közé, szipant egyet és megcsóválja a fejét. Amint ott hasal a subán - talpai az égnek - fog egy pálcikát, magához kotorja a póruljártat. Már hát no! Megnézi közelebből.

Pedig kár a fáradságért. Mert nem elég, hogy rossztéteményt csinál az efajta állat a fában, de hozzá, lám tökéletlen is. Viharvert nagyon, félszarva csempe. Friss harapás nyoma látszik rajta. Amugy különben ritka állatban a nyomorék.

Vállatvon a juhász, aztán föllendíti karját s eldobja messze a bogarat. Közben morog az összeszorított fogai közül:

- Ne tte...! Erigy dógodra! Ha kitúrtak a helyedből, mit okoskodsز itten?

Ilyen bolondot no! Nem elég az a harapás neki, amivel megtisztelték! Csaktovábbis ott töri a nyakát! Hát oktalan az állat. Látszik, hogy ész nélkül való. Más az ember akkor! Annak esze van, az érti. Már amelyik persze...!

Elhümmög Szerető Mihály, bólogat maga elé. Érteni kell az ilyet! Lám, ökelme se takarózott mindég a fölleges éggel. Neki is volt vacka, ahol meghuzódjék. Egy kis szegénysége-mije. Mégse ágált. Odahagyta mind, mikor rájött arra a dologra...! Melyikre? Ejnye...! Megütöget a pipaszárral a háta mögé:

- Ahun a...!

Messze-messze valami tanyaféle látszik elmosódva a kiterített rónán, kis nyárfás közepén. Azt hagyta ő oda mind, mikor ebek útjára tért az asszony azzal a „híressel”. Mert van ilyen cudar szerzet is elég.

No, ő azért nem neszezett. A nadrágszíjj se került le róla, mint ez már szokott hasonló helyzetekben. Csak fogta a subáját, kalapját, botját, elment. Puli utána. Hát! Hűségnek is kell lennie ezen a világon! Aki okos: így tesz. Mire is volna verni a cédtát? Csak rendes asszonyt érdemes marokbafogni. Az ilyen még okul. De a kin folt esett - - -?

Legyint Mihály egyet szélesen a tenyerével.

Ördögöké az már! Legyen is. Nézze mire megy becsület nélkül! Mert az ember, az elvan mindenütt a két keze után. El van ő is ime, esztendeje-formán. A juhászi élet se utolsó. Megbecsülik az ilyet, ha rendes. Ha lelke van a jószághoz.

E gondolatnál körülúszik megint fehér tavában Mihály barna szembogara. Szemléli a nyáját. Ugyan jókor pedig! Mert lám, felugrik térdeltéből egyik birka és uccu neki, megfutamodik. Nyilván darázs szúrta orron, mivel az előbb még igen jámboran aludt.

Fölcihelődik hát a juhász és pár lépés nyomán eléhajítja a botot. Puli megérti ebből a tenni-valókat. Rugtat feléje, szorítja is. Mindenféle fenytéseket buffog neki. No a bürge majd aztán megfordul szépen. Mihály megvizsgálja, vidrahájjal ellátja, amint illik. Ezzel útjára hagyja az ijedt állatot. Az közéhasal megbékélten a többinek. A számár helyeslőleg rázza nyakán a csengőt.

Hogy ez a kis sor helyreigazodik, Mihály is visszakövetkezik a subára. A suba alatt ki van jól ülve a föld, (régen mélyítgeti azt az ember), így megint csak az előbbi helyére zökken. Ujfent szembekerül a fával, újból rá is tekint, hát: Uramfia...! Ott a bogár is, ugyanaz a kajla-csápú szarvasbogár megint. Baktat, gyalogol fölfelé ugyanazon a kéregbarázdán, ugyanúgy, mint előbb.

Hogy ez itt mikép talált vissza! Már erre hátratólja bubján a fővegét a juhász. Bekapar az üstökébe és félreteszi a pipát. Nézi megállt szemmel a gyalog utast. Az csak kutyaol tovább nagy szaporán. Sehol ki nem tér a fölvelt irányból, egyszer se haltol egész a kéregtörésig. Ott aztán újból megbicsakol. Billegeti a szarvát, zsugorgatja hátsó lábait, pedzi a szárnyát, brözsög.

A repedésből megint kinyulik az előbbi két fűrés. Nagy zömötölés, nyüzsgés.

- No - szól Mihály és feláll mostan. Odacöklet a tölgyhöz s hátralebbentvén karján a borjúszájú ingujjat, felnyúl a tetthelyére. Fogja, leemelinti a kontrabontos férget. Kapaszkodnék az, mintha odaragadt volna a héjjhoz. De hasztalan. Mert Mihály mégis csak ember, ő pedig mégis csak egy bogár s így ő húzza a rövidebbet. Ottmarad fogva az erős ujjak közt. Hiszen azért nem esik baja, mert móddal tartja a juhász, olyan kimélettel, mintha nem is valami kártévő portéka volna. Előkotorja a mándlizsebből az üres skatulyát, kitolja az alját, belehelyezi a foglyot. Közben csöndesen dohog:

- Adta bolondja! Mit veszkódsz he? Ördög a virtusodat!

Azzal rácsapja a fedőt. Visszakerül a zsebbe a masina-tartó, vállra a suba, kézbe a bot, mert nem ártana megitatni a jószágot, ha már úgyis fölállt. A kutyák se ittak reggel óta, pedig nagy a meleg. Megindul hát a nyáj, elől a számár - a pulik szélről oldaloznak - hátul a juhász, az

átokházi csordakutnak. Mielőtt odaérnének azonban, ujfent előkerül a skatulya. Kinyitja Szerető Mihály, megfogja a bogarat, nagy ívvel a levegőbe veti:

- Eriggy, amerre a világ!

El is felejtí ezzel az izgága férget. El ám a férget, de nem maga-magát! Mert úgy van az mindég. Valamiből támad egy gondolatja az embernek. Az a valami csak elmúlik, ám ami belőle származott, az visszamarad a fejben bajnak. Ott motoszkál aztán, vagy kell, vagy se. Hasztalan vernék el, nem fog a szándék rajta. Mihály se kivétel ebben a többi halandó közt, bár másoktól elütően igazította volt el a maga sorát.

Hát: eligazította. Az asszonnyal, az rendjén is volna, hogy nem nyúlt hozzá. Ugye no! Minek! Neki úgy se kell többé. Volt: nincs. Esztendeje-formán, hogy eszébe se jutott. Azonban nini... Csak a szoknya szélég tart a világ? Debizony!

Volt ott egyéb is. Például az az eperfa az udvar közepén. Maga nevelte... Jól lehetett már alatta üldögegni estenden, dolog végeztével. Hogy jöttek köré a malacok! Szép, komenciós malacok, az uraságtól. Onnan!

Ballagván oldal út Mihály az állával. Látszani kellene arrafelé valami téglás majornak, ha a világ Mihály szándékához igazodnék. De az nem igazodik, hogy sülyedne el a nevenapján! Mert épp ott gömbölyödik, hajlik lefelé, ahol a juhász igazmondását kellene bizonyítania. Hejj, a keserves keserűjét!

Szemére vágja a pusztázó a süvegét, úgy bandukol sötéten, leszegett fejjel. Azonban a nap nem hagyja ennyibe a dolgot. Kíváncsi szörnyen a haragos képére. És mert már amúgyis elunta ottguksolni az ég közepén, a roppant ürességben, hát gondol egyet s lejjebbcsúszván besréggel rá a bodzabokrok felől. Bevágja Mihály erre a kötekedésre maga előtt a földbe a botot.

- Ne te né! Te is? - szól szemrehányólag.

No, hogy így ellene esküszik minden! Vagy csupán neki van mindennel baja? De nem. Nyilvánvalólag a kivüle-eső dolgokban a hiba. Élettelenekben és élőkben egyképp.

Leginkább az élőkben pedig. Mert lám, milyen ravasz szemmel sandikáltak rá annak idején a népek, azután az eset után...! Nono... Akkor még hagyján! Okkal történt. De később aztán miért? Mikor pedig eligazította ő jól azt a dolgot. Ugy volt okos, amint ő tett. Mit fájlalja hát most a fejét?

- Hogyafene azt a bogarat...!

Kurjant egyet Mihály és megnógatja a jószágot. Mivel - úgylehet - a hely a hibás. Akadnak, akik másra ragasztják a maguk gondját. Ráolvassák egy darab papírra, összetekerik s elvetik. Aki viszont rálép, magáaveszi. Megeshet, hogy tán ilyen „gilva”-papírra hágott.

Azonban nem. Mert hiába szaporázza a juhász, szaladnak vele a saját háborúságai is. Főleg, hogy: nini! Beült a másik a módba. Be ám, a készbe! Bolond is lett volna, ha nem teszi, mikor olyan könnyűszerrel odapotyázták neki! Hát azért húzott, vont ő, hogy amannak legyen mibe uraskodnia?

- No - mondja nagy lélegzettel az ember és ráhúz botjával egy maradozó bürge gömbölyű fertályára.

- Ugye!

...Azt bezzeg nem nevetik, mint ötlet akkor. Pedig úgy igaz! Magad verted ki magadat Mihály a saját igazadból! Jól van ez így?

Akár jól, akár se: megtörtént egyszer. Hát iszen... Ami azt illeti...

Ki tudja, meddig hányná még így a hab a juhászt, ha időközben egyszercsak meg nem szaladna a jószág. De amint látóközelben előtűnik a kút, nem kell azt bízgatni többé. Fölvágja nyakát a számár s uccu, nagy le-fölhibbanó fejjel, iramodik neki. A bürgék utána. Iklatnak a pulik is, inuk szakadtából. Mihály nem sürit maga részéről, de a gondolata fonálát, azt kettémetszi ez a zsibaj.

- Ne te néjj! - kiáltja intőleg. - Még legázolik egymást! Szorítsd Fűrge! Fűrge te! A ffekily...

Hasztalan neszez. Nem hiába számár a vezetőjük, mennek is ész nélkül. Hanem baj, az nem esik azért. Mert az igazi jó puli ha mégúgy megbomlik is, marad annyi esze, hogy oldalba érdekelje a kitörő bürgét. Eljutnak azok hiány nélkül a kúthoz. Ott aztán meglepik az üres vályut, nyomakodnak, tolonganak egymás hegyén-hátán. Alig hagynak annyi helyet Mihálynak, hogy elébük öntse a vizet. A csacsi azonban nem vesz részt ebben a mérkőzésben. Ő a csávából iszik, mindég a juhásza után. Beleüti buksi fejét a vödörbe, hogy csak a két hegyes füle látszik. Ki se húzza onnan, míg betart a vízből.

Ez embernek, állatnak egyaránt célszerű frissülés nyomán majd elfekszik ismét a nyáj. A vályu körül kilocsbolt nedvesség jó hűsítőt kínál. Mihály maga elé szurja a földbe a botját - rá a kalap - ő is letelepül. Néz maga elé mozdulatlan, sötét arccal. Nem érzi, hogy lassanként hátba kapja a nap, mely ime már a szegedi Szentgyörgy-templom tornya felé igyekezik - nyilván, hogy odaérjen vecsernye-szóra - nem érez semmit. Olyan az egész ember, mintha egy darab élettelen kőből faragták volna. Mi történik benne, mi se, nem tudható, mivel nem tesz erről semmi bizonylatot. No, itt a pusztában senkise firtatja. Legfeljebb tán a Fűrge, mely a lábához lapul s onnan nézi leszegett fejjel. Ő viszont - ha esze több is van, mint három eskütnék - nem beszél érthető nyelven, így ez is hiábavaló dolog.

Addig-addig ez az állapot, hogy egyszercsak bizony leáldozik a nap, esteledik. Esteledik, de nem alkonyodik. Mert telihold vagyon most, egészfényű, koránkelő. Ráveti szelid sugarát a csöndes rónára, bevilágítja szinte nappali fénnel. Tűt lehetne keresni a világa mellett, olyan roppant fényes. Az eltikkadt jószág megelevenedik rá, fölkel a bürge egy a másra, bégetnek, mozognak. A csacsi is éled, előkövetkezik a kútágas mellől, ballag lomhán. Egyszercsak megáll Mihály előtt. Néz rá kérdezőleg. Fűrge mellette. Néz az is. De időbe telik, míg rájuk eszmél a juhász.

- No - mondja akkor - szeng' hát igazis...!

Azzal fölkel a kútkáváról. Mégegyszer megitatja a jószágot, ki a botot a földből, süveget a fejbe, indulnak vissza. Vonul a nyáj, messzirezgő kolompszóval, át az alvó mezőn. A pulik se igen ugatnak, tudja itt minden a maga sorát. A kis csalit egyre közelebb bólong, fehérlik a nyárfa benne, mintha dér lepte volna. Megérkezvén Mihály tüzecskét penderít a szokott helyen, kicsihol rá, mivel nini: elfogyott a masina délben. Ihol a skatulya, üres egész.

Jut erről eszébe valami az embernek...! Megfordul azon álltában s néz a tölgyfa felé. Bámul ráncbavont szemöldökkel, egyre komorabban, mintha kísértetet látna. Pedig nem nevezhető kísértetnek egy oktalan bogár, mely hozzá csempe is. Mihályt mégis elállja valami nehéz érzület, hogy ujra ottlátja a déli helyén.

Mert ott az elhurcolt bogár, ottvan megint! Gyalogol fölfele ugyanazon a kéregháncson a repedés iránt. Közel is jár hozzá, alig pár hüvelyknyire. A két másik szarvacska is tisztán kivehető a kétszeres világnál. Illeg, billeg, motoszkál szintén. Utóbb csak kinyúlik - fejestől pedig - jön a folytatása is. Egy másik szarvasbogár. Kibujik, körülnéz, körbejárja a rést, aztán megfaral. Amaz beéri: szembeállnak. Zömötölnek, dümmögnek, emelgetik a szárnyukat, két kis lábuk hátrafon, azzal összeakaszkodnak. Húzkodják egymást körbe-körbe. Hol egyik van

felül, hol a másik. Tipratódnak, tülekednek szörnyen. Egyszer csak zizzen valami, mintha hűrt penditenének meg - s lehúll az egyik harcos koppanva egy száraz falevélre. Nem mozdul, nem brözsög, ottmarad csendben. A másik hetykén fészülködik a győzelem helyén. Melyik a kettő közül: nem látható így holdvilágnál.

- No - mondja Szerető Mihály nagy lélegzettel s a kezefejét meghúzza lassan a homlokán. Ettől az érintéstől vizes lesz a keze egész. Nem kíváncsi ember - sohase is volt - de most az egyszer mégis nagyon szeretné tudni, hogy melyik az ott az avaron? A visszajáró-e, vagy amelyik bent dagadozott. S mintha igen különös fontossága lenne ennek: hibban, indul, lehajlik a hullott levél fölé. Fogja a bogarat, tartja. Fölegyenesedve nézi. Nézi a kemény barna szárnyakat, amint eltárulnak, ernyedten, széjjel s a vékonyakat, melyek gyászos fátyol módjára megmutatkoznak alatta. A viharvert utas az, sebzett csápja lankadtan konyul kérges tenyerébe.

Mihály szemében lobban valami. Aztán elsötétül egész.

- Mögvívott vele! - Motyogja komoran s visszateszi a száraz levélre, ahová esett. Azzal fordul, felemeli a földről kompós juhászbotját. Lecsavarja a fejét, fokost a helyébe s megindul döbögő léptekkel arra a jegenyefák felé...

A VÉN KUTYA.

Nyárvégi délután, egész tányérjával bámuldoz le a nap. Sehol felhő az égen, nagy-nagy hőség. Folyóparti tájak párás melege. A halászkunyhó szalmatetején lustán billeg át egy sárga kandur. Az, hogy meri, jelent valamit. Nincs itthon a gazda. Ha itthon volna, majd elnádálná. De elment, még világossal, át Tápéra a lányáékhoz. A disznó miatt.

Mert tudnivaló, hogy megdöglött a disznó. Fogta magát, megdöglött. Szemmelverték-e, mi-e, csak felfordult. Ugyanabban az ólban, ugyanott, ugyanúgy, ahol és ahogy tavaly az elődje. No, ilyen bajt! Nem is egész ember azóta Kecsegés-Kakuszi. Egy reménye még az öreg koca. Igaz, a lánya elmóringolta esztendőtt, mikor férjhezvitték, de ötöt vetett azóta, egy tán kerül az esetlebb malacokból neki is. Befogja, aztán csak megint lesz valami a lelke körül.

Mély csend a kunyhó táján. Minden a gazdát látszik várni, hogy ugyan jóval jár-e? Ha estig elmarad, nem jön egyedül. Hűvössel hajtja a jószágot. Kikiméli.

Másként történik. Idők múltán csizmakopogás neszik a kapu előtt. Nagybús, magányos kattogások. Berugódik a kapu. Kecsegés-Kakuszi Mihály jön, egyedül. Vállán csomóba kötött kenderkóc kötél, szinte olyan színű, mint a gyér-fehéres hajszájai. Üresen hozza, tart be egyenest a házba. Ráül a nyoszolya végére, húzza, rugdossa lefelé a csizmát. Idegenben kell az! Otthon megszólnák érte. Csak mikor lent van mind a kettő, üt egyet a fejével.

No, ezért is kár volt! Nem disznót, ha jó szót se adtak a fiatalok neki. Végül épp, hogy ki nem forgatták az ajtón. Kivált a veje! Két garasért kitolná az a kecskét a sárból, nem hogy megsegélné. Szőr nőtt a fogán.

Néz egy darabig, aztán előveszi a pipát. Rátöm, kicsihol. A pipa se izlik, rosszul szelel. Fináncclábszár van a dohány között. Csak felkél hát, a veréceajtótól kikémlél az égre. Finom idő! Fogja a készséget, hogy, talán a vizen...! Ott majd létrejön. Kifundál valamit és megtanakodja a szégyent is. Ballag az udvarba, ellenzöt formál a kezéből a szeme elé:

- Fürge! Fürge te!

A kutyát nem hagyja. Vele járja az utat kerek tizenöt éve. Jó kutya, szép is volt valaha, csak épp hogy nem fürge. Ma már, tudniillik.

Csönd, nem mozdul a kutya.

Kecsegés-Kakuszi felrántja a vállát, nem érti egészen. De azért ballag. A víz nagyon huzza. Könnyebbedést, tanácsot is vár tőle. Mig odaér, nem akar gondolkozni. És valahogy meg is csinálja, hogy nem gondol addig semmit. Ő tudja: hogyan. Mindössze egyszerformán villan át az elméjén valami gondolatféle, a falu végén, Böröcék telke lábánál. Szembe rá ott kerül elő a Fürge nagy váncogva. Három lábon ugrál, boncos szőrén vérfoltok ragadoznak.

Akkor gondolja Kecsegés-Kakuszi öreg halász azt az egy elszigetelt gondolatát, hogy:

- Lám csak, tán a Fürge is a leányánál járt, az látta el így.

Egyet rúg feléje: szégyeli a csufot. S azontúl a vizig megint nem gondol semmit. Vállán a „picő” nagyokat bókol, amint haladoznak szépen, öregesen. A parton lelomolnak, kivetődik a horog. Kerek karikát csap, gyűrűzve hull a vízbe.

Csak most tűnik ki, ebben a minden halászkunyhónál fontos pillanatban, hogy a Fürge csúnyául húzza. El-elhorkan, meg-megnyújtja. Aligha így nem csinálta ez ideútban is! Csak az öregnek nem volt rá füle.

Most hátraszól neki nagy mogorván:

- Elkushadj! Mit esz a penész?

Fürge ért a szóról, bátor kicsit már süket. Még szíjja csöppet az orrán át, aztán csend. Kecsegés-Kakuszi szabadjára hagyja a gondolatait.

Hogyis...? Nincs disznó. Malac se, akit befoghatna. Nem lesz zsírozó. Hej már az ilyen öregek sorsa...! A lányáéknak bezzeg van. Fojtották volna első fürdőjébe az ilyen mifélést! Mióta az asszonyt kivitték, semmi se megy rendén. Nincs aki főzzön, mosson alá. Mindent magának, hetvenbe járó öreg testtel...

Mozdul a pedző.

No, elég hamar. De még ez, igen...! Ha úgy jó fogások esnének, mint régen, mikor bírta a nagy hálót. Most már csak egyenkint... Igaz, az ára is tizet érő. Majd megmutatná azoknak, hogy valaki még ő!

Figyeltlen-figyeli a pedzőt. Fürge is előlapul, megszokta, hogy ott legyen a nagy pillanatnál. De a hibás lába ráemlékezteti sanyarú voltára. Elvinnyantja magát. Kecsegés-Kakuszi nem szól rá, megállja, hogy ne szóljon. Húzza, emelinti óvatosan a vesszőt. Lassan nő a zsinór vizes-fekete része. Apró, zöld gyűrűket vet a Tisza. Már épp azon van az öreg, hogy, na most! Rántja! Akkor rájön a rontás Fürgére. Olyan zajt mível, mint valami kárhozott.

- ...a ppenész, - mondja és felévág a vesszővel, mely ime üres. Nem sajnálna utánaeredni, jól eltestelni is, ha a felkelés könnyebben menne. Így csak ránéz a borzas szemöldöke alól, a kutya szinte vissza.

Bizonyára odábbállna ettől a nézéstől, ha fiatalabb volna. De nehezen mozdul ő is. Hiába, előregedtek.

Aligha lesz itt ma fogás ettől a dögtől! Az is lehet, hogy soha.

Megcsóválja fejét az öreg. A vessző ott fekszik mellette a fűvön. Nem nyúl hozzá. Már nem kell neki.

- Hínye, egyuristen, de meglátogattál...!

Pedig a vejének még megmutatná! Annak legkülönösebben. Lesemmizi a kort! Nem tiszteli! Addig volt jó, míg adott. Most csak a koporsó... Beledugná, ha úgy engedné magát.

Mérgesen üt, egész tenyerével a földre.

- Nem! - És kászolódik, föláll.

Valaki ő még!

Fürge is mozdul, mozdulna. Sajnálja ugyan otthagyni a helyét s a napot, - a kívül fűtő drága melegséget, de a sorsa nagyon összenőtt a gazdájáéval.

Ráemeli búsbarba szemét, nyöszörögve feláll három rossz lábára. A negyediket maga elé tartja, szörnyű vádjaként az igas öregségnek.

Áll a halász, nézi:

- No, kiszabtak rusnya!

Megbólogat gyérhaju fejével.

- Csunyan kibántak veled. Mér hagyta? Piszok.

De nem vár feleletet, tovább nézi.

- ...Elzargattad a halat... Jó fogás volt vóna. Éreztem a súlyáról. Hús olyan, ha tiz: kivan a disznó! Most semmi. Vén vagy mán, semmire se való, hacsak bajnak nem... Kár beléd a pára.

Erősödik a hangja, valami elállja a mellét. Régi haragok, pandúros virtusok halovány maradéka. Meg akar mutatni valamit! Nincs más: a kutyának. Még áll, de már belülről fülledez az agya. Fölnéz az égre, onnan a vizre, utóbb Fürgére.

- Appenész, - mondja s felényúl. Fogja a bundáját, magához húzza. Fürge gyöngén lát, de az ösztöne kitünő. Gyanakodóra fordult, öregállati ösztön. Bajt neszel, tiltakozik, míg bírja. Rosszúl teszi a maga szempontjából. Amaz megrántja, már csakugyan dühös.

- Fekj, - dohogja. - A görcs, aki belédáll! Gazdád vólnék, vagy mi? Az lesz, amit én mondok! Tán kúdulni járjak miattad?

Felemeli a kutyát.

- Tízzel is elbántam valaha, nem egy ilyen döggel...! Jóba kötöttél!

Most megindul vele a gáton. Nehéz a Fürge: nem érzi. Csak a virtust, hogy túljárt rajta. Észben, erőben. Lassan barókálva cammog a füzek közt. Csend van, a nap sárga szeme kíváncsian néz alá az égről.

A gát közepén megáll Kecsegés-Kakuszi öreg halász. Előtte tajtékot köpve, neszlődve ütődik parthoz a víz. Örvények forognak, egy-egy buksi cölöp dacol köztük. Mögötte a Tisza ereje-fogyottan kullog. Nem érdekli, hagyja kullogni. Felemeli, magasra tartja a kutyát s olyan lendülettel, ahogy régente a nehézkes öreghálóval bánt, elveti magától.

- Nahát! - Mondja s a vállára akasztott botját megint kezébe veszi.

Nahát! Csak valamit érő az ő akarata! Vén dög! Bajra való, meg a mesterséget rontani. Most hát megtette vele!

Egész könnyűnek érzi magát.

Ugy bizony. Már indulna, visszafordul. Azért nézelődni tán nem ártana? Várni vagy egy mukkot... Mert nem rossz kutya volt a Fürge, csak éppen hogy kivénült.

Áll, nézi a vizet.

Zavarog a víz.

- Appenész...? - dünnyögi és lejjebbhajol. Fürge kiüti a fejét két tuskó közül. Megkapaszkodnék, csak a víz nem engedi. Ereje van itt a gát mellénél. Lebukik, megint kiütődik. Fújtat, prüszköl. Fejére rálapul a szőre. Nagyon-nagyon csúnya, szörnyen keserves így.

Guggol most már Kecsegés-Kakuszi, öreg halász. Ugy nézi. Nedvesül a szeme. A melle is nehezebben vált. Szegény Fürge...! No, jó kutya volt, míg el nem vénült. Húséges is. Ezt már nem érdemli! Ne kínlódjék.

- Hogy ne veszködj soká! - mondja és megmarkolja a botot. Feléje vág.

Aztán hintál egyet a nyikorgó öreg dereka. Valami furcsa repülést érez. Hideg jön rá, alulról, felülről, oldalt. Betömődik a füle. Nagy zúgás, a napot se látja. Sötét, vastag semmi veszi körül.

- Meghóttam - gondolja, kinyitván a szemét. Fiatalosan zöld fűzfa cirógatja az arcát. Nézi. Nagyon csudálja, hogy itt is van, a mennyek országába. Elmond vagy egy Miatyánkot, mert hátha gonoszak játszanak vele? De nem. Áll a fűzfa. Mellette egy kisebb, mintha fia volna. Fű. Füvek. Sok. És bogarak. Semmiben se különböznek ezek az égi tájak a földiektől! Mert ahol la, már meg vizcsobókálást is hall. Legkülönösebb mind közt, hogy eget lát maga fölött.

Báránfelhőset, kéket. Erről, hogy kettő is vagyon, nem okosították fel az iskolában. Abban ott fenn bizonynyal az urak tanyáznak.

Becsukja a szemét: nem tetszik neki. Ember: ember. Itt legalább egyformának kéne lenniök.

Egy darabig elvan csöndben. Már megint a semmi veszi körül. Csak a melle pilledez. Aztán meleget érez az arcán, kezefején.

Föltekint: a Fűrge!

- Tejis itt vagy? - mondja bágyadtan.

Még előbb örül. Csak gyöngén, ahogy hosszú földi útról megtért vándor örülhet. Majd elbús-lakodik. Nézi a kutyát: öreg. Bizonynyal jómaga is. Földi formájukban jöttek volna a menyek országába...? No, ez nem lenne illendő. Hogy a bánatot-mit is magukkal vigyék!

- Nem lehet az!

Megcsóválja a fejét, fölemelkedik. Szétnéz. Ismerős a tájék. A picő kicsivel arrább a fűvön... De biz' élnek ők! Még fekszik, de már emlékezik.

A disznón kezdődött. Aztán meg a Fűrge, hogy úgy elrontotta a dolgát. Csak bajra van, vén dög. Bedobta a vízbe. Utána esett. No, nagy csúfság! Jó, hogy senki se látta. De hogy került ki onnan, a víz sodrából? Sehogy se érti.

Fűrge érti. Hasmánt csúszik a fűben, melyen véres-izapos csíkot hagy a szőre. Csaholna is, rína is, úgy dicsekednék. Épp, hogy meg nem szólal emberi nyelven.

Az öreg halász bólint. Nem azért voltak ők együtt annyi évekig, hogy még azt se tudná, mit mond a kutyája. Ránéz nagy komolyan:

- Te voltál!

Bizonyos benne. Felkél, összeszedi a szerszámain, indulnának. Fűrge áll és vár valamit. Tán fél? No, ne féljen. Hogy megélt, Isten után köszöni neki.

Elmosolyodik, lehajol, megveregeti ráncos kezével a csatakos hátát:

- He, tte vénség...! Ujjal se bántalak én többé. Arra való a cigány sintér, majd az könnyebben elbánik veled.

APRÓ BORUS MIHÁLY.

Ezek a Bartuczok többfélék. Akad közöttük módos, viszont más ágazat inkább a vízi életre adta magát. No, ezekről sem mondható éppen, hogy szárazpipások volnának, míg ellenben Bartucz János, akiről itt említés történik, tanyai ember és annak a hat gyermekén, megintelen egy darabka homokos földjén kívül egyéb nevezhető birtoka nincsen. Ha valaki mindezekből mégse tudná, hogy kicsoda Bartucz János, annak elég emlékezetébe hozni az Ágnyist, aki Szegeden szolgál.

Mert jeles dolog az kint a buckai világban nagyon, mikor városra kell adni a leánycselédet, édes szülejének oltalma mellől! Az ilyen eseteket szokás megbeszélni, miértis azokat elviszi a hír. Megbólogat a tanyai társadalom. Ejnye, hejnye! Szegény Bartucz János! Hogy mire nem készíti némelyiket a muszáj!

Bizony keserű sor, de hát a hat gyerek közül Ágnyis a legványadtabb. Az ugyan nem röst egy cseppet se, azonban - mi tagadás - ritkább lenből szótték a többinél. Finom, akár valami gróf-kisasszony. Az orcája keskeny, halavány rózsaszínű, a derekát pedig két tenyérrel átfoghatod. No, nem tanyára való az ilyen! Mely végből János csak legyint az anyai szív sopánkodásaira, hogy:

- Bemén a lány!

Julis asszony sóhajtván törődött bele a parancsba. Ágnyist másnap összepakolták s föl a kisvasútra! Onnan ő majd átszáll az igazi nagy vasútra és a többi megy magától.

Főleg, mert: nini...! Jár a városról a posta s levelezi a lány az otthonvalókat rendesen. Hogy jól megy sora, melyhez hasonlókat a kedves szüleinek is szívből kíván, azonkívül, hogy nagy ez a város rettentően és hogy itt a vizet, meg a világosságot a falból csavarják.

- Né! - Ütődik meg Juli a furfangon.

Továbbá, hogy alsó templomban van egy szerecseny Mária, de azért igen szép és tele van a kebele gyöngy-sorokkal és tiszteli a kedves szüleit, ne búsuljanak, mivel ő sem búsul és ha valaki begyön, az jöjjön be, mert küld valamit a gyerekeknek.

Hát ilyen örvendetesen haladnak a dolgok egészen tavaszig, mikoris egyszerre beszünik a posta.

Igy szól akkor Bartucz Jánosné aggodalmasan:

- Benézök mán hozzá!

- Mér néznél, - veti ellen János szigorúan. Minthogy lám, beköszönt a levél utóbb is.

- No, - üt oldalt János az állával.

S ebben bennevan, hogy tudja az ember amit tud, míg ellenben a szoknyás népről ez nem állítható.

Ám Julis ez egyszer nem hajol, inkább igen rázza a levelet.

- Jaj, - véli riadtan - ugye mondtam, hogy ne küldje kend! Nem a szerecsöny Máriát írja ez mán, hanem bizonyosnevezetű Mihál így és Mihál úgy...!

Mivel az villanyos kalóz és így majdnem katona és egész urasan formázza, továbbá, hogy a Mihál rettentő célszerű legény, de csak kurta szabadságok járnak neki, azért nem is tud kimenni megmutatkozni, hanem győjjenek be kedves szülejim megnézni a Mihált, mert én már megnéztem ötöt...

- Hát most itt van ni - csapja le Julis a levelet az asztalra.

Bartucz János, hogy a pipával a szája felé indult volna, csak megáll azzal ég és föld közt félútban, s így szól megütődve:

- Hogy a kutyafáját...!

Ezuttal sötét borúlat terül el az ábrázatján, míg Julisnál viszont kisüt a nap hamar.

- Hagyja kend! Ugylöhet, hogy éppen szöröncsét csinál!

- Azám, ha addig agyon nem vágom!

- Oztán mért vágná kend?

János méltóságán alúl esőnek tartja válaszolni erre az oktan asszonyi beszédre. Hanem a Laji gyereket, ezt előkiáltja és keményen csapkodván az asztalon a pipaszárral, kommandírozza neki a sürgős levelet:

„kedves jányom Én tuDatom hogy münkis Jó Egéségben vagyunk, eleNben a mihált
tecsak Ne Nészd halode mertt én mint szerető aPád letöröma derekad édös jÁNyom
továbbá gyerehaZa mertt Baj lössz Szerető appád és anyádés a Kiss testvérjeidd, igazis
ha gyösz nefelejcsel sindösZöget Hozni merazz Nincsés becsorogg az Esső.”

Nagyot fúj János ehelyt és körülpillant. Azonban nem szól ellene senki. Még Julis is hallgat, bár mondhatna éppen erre egyet-mást...! No, okosabb annál, semhogy föltegyen a mérges emberrel.

Pedig bizony a lány helyett megint csak levél jön. S ebben az van, hogy tiszteli az Ágnyis az otthonvalókat, aztán mégis jöjjenek be, mivel hiába nem nézi ő a Mihált, mikor a Mihál már megnézte őtet! És ha nem jönnének: akad kút elég mély, meg gyufa is a háznál a szegény árvának...

A végén az áll, hogy vasárnap a nagyvasútig elébük következik Ágnyis a Boruzs Mihállal.

- Hát ott érjen el a láz! - Rendelkezik János szigorúan s olyan szitkozódással toldja meg a mérgét, hogy az merő kárhozat. Majd szombat estére kelve az idő, csak oda-rivall az árnyékká csöndesedett asszonynak:

- Kendőt köss, hé!

A Laji gyerek elhajtja a lovakat a kis-vasútig s így akadnak össze a fiatalokkal Bartuczek.

Szólni egyikőjük se szól, inkább igen szigorúan végignézik a hajadont, földtől a csipőig. (Mert említés történt bár arról, hogy az Ágnyis dereka két tenyérrel átfogható, de az ilyen jelességekről időnkint újabb tapasztalatot szerezni nem árt.)

A szemlélet végén Juli félkönyökkel megböki az életepárját s a megkönnyebbedés Bartucz János, mint apa orcáján is föllelhető.

Igaz, Mihál azért egyaránt csekély fölkarolásban részesül. Annak parola nem adatik, sőt a jónap-kivánsággal is adósa marad János, olyan garral tuszkolódik fel a nagy-gőzösbe. Ott egy terebélyes asszonyság mellé települ, szembe neki Mihál.

Akarja, vagy se, mégis rá kell néznie most. Hát ránéz, a keservit! Pedig bár ne nézne! Mivel már a lábbelinél rosszul üt ki Mihálra ez a mustrálás. Nyomban megállapítja János, hogy nem ér a városi kopcihére egy ütöt taplót se. Ilyen csizmával akarna ez járni a tarlón? Első nap kiszúrná a torzsa. Vihetné talpalni. Hát még a satyak...! Ki látott efélét igaz járatu ember fején valaha? Félig köcsög, félig lapos. Bátor a katonasapkához valóban hasonlít. No, itt látszik

meg éppen, hogy huncut a gazdája! Mert aki katona, annak legyen lapos a haza érdekében, míg aki nem katona, az ne csalja a világot!

Elmélkednék ezen János tovább, ha a vonat időközben meg nem szaladna. Ám az nekiindul, olyan hirtelen, hogy mind összeborogatja a bentülőket. Mely oknál fogva Bartucz János az ő méltóságos subájából kiháborittatván, két marokkal épp a Mihál lába-szárába ragódkodik s eközben ilyenképpen beszél:

- Marjulna ki a gyökered...!

Nem tudni, vajon Mihál hogyan vélekedik az ajánlatról, de bizonyos, hogy a pipát előkotorja mostan.

Csak ez hiányzott! Elbíborodik a homloka Bartucz Jánosnak a hitvány portéka szemléletére. Ni! Fából a makkja! Lőcsös a szára! Az egész együtt sincs egy félarasz. És egy ilyen illető akarna vele összekomázni?

Megcsavarja János a kajla bajuszát s hogy a közönség is értesüljön a dolgok állásáról, odaveti a kövér asszonyságnak:

- Látott e mán galambom malac-farkat szopni?

A „galamb” ugyan nem látott, ellenben a szót szóba fűzni észrevehetőleg kedve tartja. Így a tojással teli kosarát lábtól helyezvén, ölébe igazítja a nagykendője alatt dajkált apró kutyáját s visszakérdez:

- Osztán mért?

Némi rosszaló szemöldökráncolás után rábök János a Mihál huppogó szájára s azt mondja mérhetetlen megvetéssel:

- Mert most láthat.

- Né, né! - Nevet az asszonyság a tréfának. Még a kezét is összecsapkodja.

Látván e vígságot a kis kutya, ő is kaffogni kezd. Nyelvét öltögeti, vinnyog örömeiben, hogy mindenkinek nevetni kell azon. Maga Ágnyis se tartja ki félrefordulás nélkül, ami viszont Mihálról nem állítható. Mivel ő éppen szembe igazodik és akkora füstöt talál hirtelen bodorítani az izgága jószágra, hogy azt egy ilyen hitványka pipától várni se lehetett. Egyszerébe teli lesz vele a világ.

- Au, - mondja erre a kis kutya. És darabba hagyván a táncot, nekifog tüszkölni keservesen. Hajtja róla az asszonyság kendővel a füstöt, de hiába! Mihál csak pipázik rendületlenül s minden-egy fúvás pont orron találja a nyüszkölő párát.

Elhallgat a menyecske a nevetéssel s elértvén Mihál nyilvánvaló rosszindulatát, rácsattan:

- Nyughasson ott azzal a kéménnyel, mert el tanáлом dugni a járatát!

- Ugyan? - Csodálkozik a legény s fujja a füstöt tovább.

Vagyis, hogy: fujná! Mivel a fehérnép se rest, egyet ugrik, egyet villan, kikapja a Mihál szájából a pipát és zsupsz! Odateremti a padlóra, hogy annak bizony kár lesz itéletnapján pipa-képében várni a föltámadást!

Riszálódva zökken megint helyére a menyecske, mint aki alapos munkát végzett.

No, Bartucz Jánoson itt most a nevetés sora! Pedig egyébként nem szokása. Elég ha fél-bajuszát felrántja máskor. Ám ezuttal még a térdét is csapkodja, olyan-igen tetszik neki a dolog.

Boruzs Mihál nem vall erre egy szót se, hanem tekintetét az asszonyról a pipára sülyesztvén, megpiszkálja csizmaorral a törött szerszámját s azt mondja csöndesen:

- Pász.

- Hát biz az elgörbült egy kicsit, - vihog a menyecske, mint aki sajnálná.

- Se baj no. - Bólint rá Mihál vigasztalólag s az ülésben uri kényelemmel szétterjeszkedik. Ilyen állapotjában épp eléri az asszonyoság kosarát s belekapván kétmarokkal a tojások közé, elkezd azokat padlóhoz vagdosni, egymásután. Megkövülve nézik mindenk ezt a szörnyű dülást, míg végül a menyecske hangjára lel és fölsivit ijedten:

- Jaj, mit csinál azzal a tojással!

- Ládssza ni! Ragasztom a pipát. - Hunyorit Mihál s ez alkalommal fölkel a padról ő is. Szétveti a két lábát, derekát pedig kihúzza sudáran. Így közelebből nézvést kivan szalmájára a fiú! Továbbá az sem tagadható, hogy amint a zsebéből a markát kivonja, átfoghatna vele akár egy szakajtót is! Nem ajánlatos az ilyennel tudakolózni! Mely végből az asszony görcsöt köt a nyelvére s a hárász-kendőjét lerángatja a polcról. Bevágja bucsúzóban a kocsi ajtaját, hogy olyat szól, mint az úrnapi ágyú.

Senki se köszön utána. Bartucz János igen megcsöndesedve üldögél a helyén. Ül és hümmget, föl-fölsandit olykor. Szeme zugából mintha eltűnt volna az éles ránc. Nyaka lejjebbzokkan. S aztán pipára gyújt, ami pedig tartós mérlegelést jelent.

A vonat sebesen szalad, hasítja a virágos réteket és a nap szeretettel állapodik meg a kiütődő vetés zsenge zöld selymén. Hallgatnak a népek a dübörgő vaskocsiban, csak mikor a gőzös befut Szegedre, hökken meg Bartucz János a lejáró ajtajában, melyet - kászolódván - subás vállával egészen elfog.

Visszafordul tehát s azt mondja akkor Mihálnak csöndesen:

- Nini...! Mán csak majd elfelejtöm kérdeni...! Melyik Boruzsak közzül való vagy, hé?

- Az aprókbul! - lelkendezik Ágnyis.

- Az Aprókbul! - toldítja Mihál is és a lapos-magos sapkáját leemeli mostan. Julis asszony igen gyürkéli a kötője szélét, míg ellenben János kiegyenesedik egész hosszában s így szól tekintéllyel:

- Fene azt a városi gúnyádat! Alig üsmertem rád, hogy te is a tanyáruul kerültél be fiam...!

Így állván pedig a dolog, a parola váltása tovább nem halasztható.

CSIZMAVÁSÁR.

Ősszel, télen csak a liba és a cigány győzi a mezitláb való életet. Csizma dukál az ilyen időhöz, s ez legjobban vásárkor szerezhető meg. Őszi vásárkor pedig.

No, nem éppen mindég szükség a magyarázata a dolognak. Van úgy, hogy parádéból is...! Mint például itt Kutásó-Börcsök uram esetében. Nem magának veszi a csizmákat, nem is a fiának. Az keressen rávalót, ha feszíteni akar! Hanem az unokájának szánna őkegyelme. Az elsőnek bizony!

Akármilyen nagyon szeresse is valaki a saját gyermekét, az unoka, az csak az igazi! Azt lehet töméntelen mód kapadni! Hozzá Börcsök uramnál soká is váratott magára a kópé. Előtte folyton lányok jöttek, míg majd nagykesőre beállít a gyerek. Már akkor megfogadta Máté gazda, hogy sarkantyus csizmát kerít neki, amint annyira növekednék, hogy fel is bírja húzni magának.

Hát, ennek ideje támadt mostan!

Hat esztendő a fiú, bár aki így látná, elég ha négyet adna neki. Hitványka jószág, volt úgy, hogy el is siratták már. De azért csak megmaradt hálistennek. Majd no...! Jobban fest a csizmácskával!

Ám a csizmát venni is tudomány! Szakértelem szükségeltetik hozzá. Nem is kicsi: nagy! Ifjabbik Kutásó-Börcsök mégis elegendő bizalmat érez magában a nehéz feladatra. No, meg kell adni, van ebben valami fölöttébb természetes dolog. Az ő fia a Dani gyerek, aki ím a csizmavétellel első lépését teszi a nagyvilági életbe. Minek végette ifjú Börcsök odaszól a készülődő apjaurának:

- Decsak nem jó dolog lönne abbul tudja, ha kend indulna vásárolni, apám! Mert iholis, nem jártas kend már ebbe az ujvilági fufangériákba. Becsapják kendőt!

- Hány párral vöttél több csizmát, mint én? - Fortyan föl Máté gazda és addig bizony, hogy zivatar támad a szóbeszédből. Teca asszony is belemártakozik a fejlődésája mögül, tartván - mint illik - erősen az ura pártját. Erre villámlik, arrófelől dörög, és minden hasztalan. Mégis csak idősebb Máté az, aki befogja a lovakat, négyre kelvén az idő. Egy esetebb formájú malac a kocsi farába: ebből kerül ki a csizma ára. Mióta a világ világ, mindég ennyi volt az.

Pénz ellenben nem kell veszedelemnek. Részint elcsórhatnak (lévén ilyen helyt sok a félkék-kalmár), de meg némely italozások szempontjából is, ami cigánnyal súlyosbítatik így vásárkor. A verekedés meg nem ilyen korbéli embernek való már.

No, minekutána ennyire volna Börcsök uram, gondolni lehet az indulásra. Egy óra a tett-helyéig, komótos menetben. De hát mire is az a nagy sietség? Nem lett boldogabb a magyar, mióta vasparipával toldotta meg a maga igyekezetét! Hatra csak beér! Áll már akkorra a vásár eleje. A vásárosok kirakódtak még az éjjel. Hagyján a kirakódás! Ám amíg elkészül a sátor! Akkurátus építmény az. Gondot ad, mire úgy áll, ahogy épp állnia kell. Szél meg ne dűthesse, szemrevaló mód mutakozzék benne a portéka, pénznek-minek biztos helye adódjon.

E célból majszter uram még este lecövekezi a karókat. Fúrkóval megdöngöltetik a föld, majd csak azután következik a ponyva fölfeszítése. Ez többféle. Régebbívású mestereknél szurkozott zsákvászon volt a lényege, míg a mostani fiatalság inkább a gumilásztit kedveli. Bátor, igen egyre megy. Mert ha úgy tetszik Istennek, hogy esőt küldjön e napon, egyaránt ázik a vásáros szurkozott ponyva, valamint a gumilásztit alatt. Mert az eső nem nézi a ponyvát, hanem besrégell biz az az oldalaknál is.

Ám erre nincs ma kilátás. Ragyog a kelő nap, mint egy nagy borbélytányér az égen. Tetszetősen meg-megvillanik a rúdra panyókázott csizmákon. A testi holminak vagyonszerzés legfőbb keletje. Megoszlanak itten. A rőföst fehérnép lepi el, míg nyergest, szűrszabót és vargát jobban inkább emberek. Etájt tűnik föl Kútásó-Börcsők uram alakja is. Végigdöcökél a csizmadia-soron, látvást mintha minden ok nélkül mívelné. Szemreveszi elébb az egészséget. Ám hiába, a tápai mester - Kenderesi uram - ezidőt is csak előljár. Megállapítható ez. Minekokából beköszönt Máté a majszternénak.

- Adjonisten, - mondja.

- Kendnek is bátyámuram, - így a felelet.

Bár az nem volna okos, ha elbízna magát valaki erre a szívességre. Mert így vásárcsibát is meguralják. De ez mindkét részlől bölcsen tudatik.

- Mi kéne bátyámuramnak?

- Hát, - nyújtja Máté megfontoltan - kéne nekem olyan tudja...

No, nem derül ki nyomban hogy milyen. Előbb a zsebben kell vizsgálatot tartani, hogy hol is van csak az a darab kócmadzag, amin a mérték lemintáztatott? Megkerül, megvan. Lógatja Máté, mint valami diadalmi jelvényt.

- Ehol e! Ilyen a hossza, mögen ilyen szélös lögyék! - Húzódik a spagét. Majszternénak csak egy szemvillanás ára, már mondja is.

- Ott kereskedjék bátyámuram a rud végén!

Felfogja az egyik pár csizmacskát, hozzáírányítja a madzagot. No, jó szeme van a majszternénak, Isten éltesse! Akkurát az ő numerusát adta. Eddig rendben. Most, hogy mi mutatkozik közelebbi szemléletre?

Megnyálaztatik a talp és megkopogtatódik. Hogy ugyan nem e papiros? Kellő kongása van azonban neki. Az akasztó bírja a húzást, bár Máté nem sajnálja jól megfeszíteni. A sarok áll, mint a bibliabéli Sionnak hegye. Kell is hogy álljon! Vaspatkó, sarkantyú vevődik még arra! Ezzel nagyjában megtörtént a vizsgálat gorombábbik része. A csizma, mely illetéknépp hibátlannak találtatott, megérdemli, hogy további figyelemben részesüljön. Bedugja most Máté fél alsó karját a csizmaszádba, le, egész az orrig. Végighúzza benne az ujjait. Szögek irányában ajánlatos ez. Mert, ha a szög nem reszelődött le kellőképp, akkor ugyan megemlegeti vásár napját a hordozója! No, nyoma sincs itt szögnek. Ellenben a kéreg...! Hmm, bajok vannak a kéreg körül! A kéreg vágja a szárat. Ha vágja e? Vágja bizony, a teremburáját! Látszik ez így leállítvást a földre. Mivelhogy nyaklik a szár.

Sandát pislant Máté gazda, de az ígét fölvenni nem marad ideje. Majszterné kiveszi legott kezéből a csizmát.

- Ez nem bátyámnak való!

Végigmegy az újabb pár csizma ugyanezen a szemléleten. Ez már akkurátus. Rendben minden porcikája, ahogy illik. Minek okából Máté maga mellé állítja s e szókkal fordul majszternéhez:

- Hogy állunk a hajlandósággal eme kis hitványságokra nízvést?

Roppant megkomolyodik most az asszony hirtelenében. Nyujtogatja a nyakát, fejét megint féloldalt fordítván nézdeli a csizmákat, mint csóka a szántást. Erős tanakodásra valló jelek ezek. Kellő lelki tusa után végre ekepp tagolja elő a döntő szót:

- Lögyék bátyámnak ötszáz! Ne mondhasa, no!

A „no” beletartozik a nyilatkozatba. Kell nyomatéknak, hogy ennyi és nem kevesebb. Ám viszont kellő szivesség is érzik ki belőle. Az, hogy minden érdek és egyéb megszívlelni való kiválóságok megfontoltattak Mátét illetőleg a taksálásnál.

Most Börcsök uramon a nyilatkozás sora. Nyilatkozik is, olyatánképp, hogy semmit se nyilatkozik. Csak fogja a kiszemelt portékát és odaállítja egyenest majszterné mellé, lábtól.

- Mindönjokat, - köszön s irányodik.

Nincs azonban helyt semmi megijedni való. Ez a dolgok rendes menete. Legfeljebb akkor fordulna komolyra a helyzet, ha majszterné marasztalatlan hagyná Mátét. De nem hagyja.

- Hallja csak! - kiált. - Hát mit ad érte? No!

Visszafordul az ember mély megbotrátkozással.

- Eén? - mondja. - Sömmit. Bátor négyszázat nem sajnáltam volna érte.

- Annyiért pedig nem eladó. Inkább itt ögye a penész!

A csizmák egy merész lódítással átnyergelnek a rúdon. Látnivaló, hogy komolyodik az eset. Miért is végleg visszafordul Máté s most vídámra vált az ábrázata, mintha e percben jött volna csak rá, hogy nini...! Köp a tenyerébe, szétdörzsöli, aztán belevágja saját paroláját, mondván:

- Nna, ögyekiafene! Hát nem bánom. Ráigérök még huszat. De aztán egy szó se lögyék tovább!

Azonban a menyecskének nincs már füle erre a beszédre. Rangos csizmát táncoltat egy kékbeli atyafi előtt. Máté egész háttérbe szorul. Vár egy darabot: semmi rávaló figyelem.

- Hallja csak! - Próbálkozik, hasztalan. Nagynehezen visszatekint végül is a szigorú fehérnép.

- Négyszázötven, azt' vigye kend! - mondja zordonan. Biz eddigre a „bátyámuram” egész a „kendig” lekopott. Valamelyes tapasztalatú vásárló érti ebből, hogy körülbelül elérkezett az utolsó ár. Sommás engedményre többé aligha számíthat. Evégből Máté ujfent fogja a pár csizmát s ez alkalommal már egész belül kerülvén, odaállítja a kellékes láda tetejére. Nézi, forgatja, hümmög. Majd keszkenőt húz, leveri vele a saját csizmája porát.

- No Istennek ajánlom, - köszön. - Arra föl kapok én olcsóbbér jobbat!

- Mög köll vönni! - ajánlódik.

Máté indultában dünnög:

- Még hogy öttven...! Ezért a sömmiségökéért! Nem átallja így kitaksálni?

Majszterné csípőre vágja a két kezét és visszaberzenkedik:

- Hát kend nem az elébb taksált ki egy nyíves malacot nyolcszázért? Aztán mi dolga volt vele? Tán oskoláztatta kend, hogy nyolcszáz? Az a dög! A csizmákat az uram csinálta, akkurátus tudománnyal szörkesztötte, tudja! Aztán mégis csak négyszázötven! Kend tán maga csinálta a malaccát? He! Annyi a kend része benne, amennyit a csellengő kocája mögcsudált kendön! Azt is bajnak!

No, aprázza a menyecske, mintha könyvből olvasná. Olyanok most, mintha erősen haragudnának. Ám, ha betekintés adódnék a kettejük belsejébe, nincs ott a szivük táján morzsája se az indultnak. Csakhát, - mindennek meg kell adni a módját, hiába!

Evégből Máté el is ballag, otthagyván a csizmákat a kellékes láda tetején. Utközben ráér aztán magábaszállni. Mert szó ami szó, nini, csakugyan potyadék volt a malac, és mégis nyolcszáz... A csizma megszerkesztéséhez pediglen tudomány szükségeltetik. Már mint az olyan csizmákhoz, aminőkben vasárnap is eljárhat a gyerek. Ezek pedig olyanok.

Némi idő teltén hát újra elővakodik Máté a sátor előtt.

- Netán ha möggondolta volna...! - Veti oda majszternénak, a félbajusza árnyékából.

- Inkább a férgök pusztítsák szét, - így a felelet.

- Nono, - hökken meg Máté. - Ezt nem kívánom. Nem olyan embör vagyok én, tudja.

Ismét a csizmákhoz közelget, nézi. Majd ujfent kezébe veszi. Nyomkodja a fejbőrt, gyürkéli a szárat, meg-megroggyantja, meg fölrántja s búbjára taszítván süvegét, eként szólja a véleményt:

- Négyszázharminc, no. Időmben páros ökröt vöttünk ennyiért!

Az asszonyba mintha belekövült volna a hang. Már meg ő rakja félre a csizmákat. Ám ő se elegyíti a többi közé, hanem külön, a kellékes láda tetejére. Mert annyi, mintha jómódjával el is kelt volna az ilyen portéka. Épp a maga vajudó idejét kell kivárnia, mint a születni akaró gyermeknek. Megint elcammog Máté, de délig visszajöveget. Egyre sűrűbben pedig. Minden fordulónál újabb mókát eszel ki. Ilyenkor kacsint is, mint aki huncutkodik. Betapsol a tenyerébe. Hol a balikat üti a jobbhoz, hol a jobbat a balhoz.

- Még ötöt rá! No!

Vagy:

- Négyszáznegyven, hogy jobban gömbölyödjék!

Ám e numerusnál visszaváltozik megint szigorúra:

- Adja, vagy nem adja?!

A kérdés jelentőségét viszont majszterné tartozik eltalálni. Itt már nem lehet elküldeni az atyafit, különben megmérgeződik és valóban elmegy. Az ilyen megbicsakolt ember inkább semmit se vásárol, semhogy az egész árat a maga leszállítatlan mivoltában kiszurkolja. Holtig rászedve érezné magát! Miért is majszterné kezébeveszi a félretett csizmákat s velük együtt kilép a sátor széléig.

- Négyszáznegyvenöt, aztán kendnek se lögyön igaza, mög neköm se!

És az összekötött csizmákat át is panyókázza mindjárt Máté vállán. Sóhajt Börcsök uram, mint akin nagy méltatlanság esett. Hümmög, csóválja a fejét.

- Van lelke... Van lelke...! Hanem hát lögyék, no! Ne rontsuk itt tovább a levegőt!

Benyul a kebelébe, kiveszi a zsíros zacskót. Leguggol a sátorfához, ott kiolvassa a pénzt, először magának. Akkor feláll, nyújtja. Majszterné is átlevelezi gonddal a gyürött bankókat.

- Röndbe vólnánk?

- Röndbe. Használja a kend onokája egészséggel!

- Szólja ki az Isten magából!

Parolaváltás rekeszti be az immáron megkötött üzletet. A fordulónál azonban mégegyszer visszakiált Máté:

- E nem papiros, úgye?

A talpra értetődik.

- De bíz az! - ingerkedik az asszony.

Börcsök uram hátralegyint, megcsóválja párszor a fejét, azzal irányodik a vasas sátrak felé, patkók, sarkantyúk végett. Ez se kis dolog ám! Sok indebindéje van egy célszerű sarkan-

tyúnak! Hogy a pánt ne karolja túlkeményen a kérget, demeg - s ez legfőképp - hogy kellő játéka legyen a tarajának. Ne csak előre-hátra, oldalvást is. No, megtapasztalja Máté mind-ezen fortélyokat rendre. Utóbb egy rézsarkantyú érdemli ki a bizodalmát. Ez jó. Ezt viszi és most már rendben is volna a vásár. Szekérre huppan, megindulnak. Gyorsacskán hajt, mert nini, hogy elszaladt az idő! Pedig alig várja, hogy látná a csizmákat a fiun! Ideje érkezik végül ennek. Behajt a porta kapuján, lelomol. Lóval-mivel gyorsan rendre vergődik, minden kéz felé áll mostan. Nagy a kíváncsiság. Danika letrónol a búbos padkájára, igen fontos ábrázattal lát a föl húzásnak. Nekifeszül az akasztónak, mintha világéletében azt csinálta volna. Nem boldogul. Ilyen szörnyűséget!

- Nétek a! - véli ifjabb Börcsök s az apja felé sandit kajánul.

Megindul a biztatás:

- Ne aara te! Eere!

Mindenki irányítja most már a gyereket. De az csak nem boldogul. Kékül a vékony kis arca, a melle is pilledez, mégse akarja a csizma a jót. Hasztalan nyomják alulról, húzzák felül. Végül elfakad a fiú ríva, a sok kínlódásban. Kedveszegetten maga mellé ejti a vadonatúj holmit. Felhő ereszkedik az arcokra s vannak, akik össze is néznek.

- Hat esztendőt gázol, azt' még a csizmáját föl húzni sincs ereje...! - Búsul el Máté gazda.

Erős szemrehányás foglaltatik ebben menyemasszony iránt, hogy ime, ilyen gyöngye folytatást szült a nagyrejű Börcsök nemzetségnek!

Több se kell a menyecskének, mint hogy megint ráterüljön a vizes pokróc! Egy-kettő kiszalad belőle, amit a többiek csak maguknak gondolnak.

- Már hát - mondja - nem a gyerek itt a hibás! Hanem a csizma! Amolyan kajla formája vagyon neki. Ugyan kár volt végette úgy neszezni a röggel!

Nagy keserűséget támaszt ez a beszéd mindenfelé. Újra förgeteget kavar. Szó váltja a szót, míg minden keserves előkerül, ami jól szunnyadozott eddig. Végül Kútásó-Börcsök Máté betelik vele. Földhözvágja süvegét s elrikkan, bajthírdető hangon:

- Ölég, az áldóját! Azt' aki tovább húzza, az keresheti is a messzit!

No, foganata az lett e beszédnek, ám ami a tágulást illeti, ezt a részt viszont saját fejére olvasta gazduram. Mert úgy kebelébe hűlt a sok méltatlanság, az is amit részelt, az is amit osztott, hogy nincs maradása tovább a tető alatt. Egy vígasztalás van ilyenkor: a föld. Kikövetkezik hát Máté a földekre. Mert bátor alig akad ott tennivaló etájt, de legalább búját veri vele az ember. Elnézdeli a madarak húzását, amiből ujfent az az igazság ötlük az eszébe, hogy így jár el az öregember feje fölött minden, amiben garas-érő örömet lelhetné! Lám, hasztalan volt minden igyekezet, megse láthatja az unokáját úgy, amint szeretné. Kihúzakolva, rangosan. Mert hiába csizma a csizma, ha a gyerek nem gyerek, csak árnyék!

- Hejnye Uramisten, mi nagyot vétettem ellened?

Hát, ha eddig nem cselekedte, odavisznek ezek a zúgolódások hamar. Eriggy haza Máté! Mert íme, az egyedüllét se vezet jóra. Viseld aztán ami rádméretett, béketűréssel. Befogad majd hatszál deszka, akár örültél, akár búsultál!

Mellére horgad Máté feje, megindul bandúkolva vissza, hazafelé. Inkább érzi, mint nézi az utat. Azért helyretalál. Ám, mint betaszítaná a kaput, csak megáll, mint akit lecövekeltek. Dörgöli a szemét, hogy: nini...! Jól látja amit lát, vagy tán álmodik?

De nem álmodik. Valóságosan Danika rajcsúrozik ott a kút körül, a maga élő mivoltában. Rajta a csizma! Mintha hozzánőtt volna! A rézsarkantyús huszárcsizma! Úgy feszül, úgy villog,

mint a káprázat. No ez aztán érthetetlen. Vagyis hogy annak, aki mindent az elméjével akar fölérni. De így hetvenen túl pedzi már az ember a dolgok valódi mikéntjét. Miért is Máté föltekint vagy egyet az égre.

Ej no...! Onnét jött tán valami erős sugár, amitől ilyen nagy hirtelen megkönnyezett a szeme... Nem biz az! Hiszen alkonyodik. Bealkonyodott már. Szép biboros szinezettel, ami derűs holnapot ígér.

Elnézi még az öreg a gyereket, amint így virgonckodik, elváltozva, hetykén. Aztán indul a porta felé. Menyemasszony jön ott rá szembe, azt mondja szeliden:

- Hát mégse a csizma volt a hibás, mivelhogy igen rangos az!

- Nono - villan fel új tüzzel Máté szeme. - Möghiszöm azt!

- Mert, - így a menyecske - nem láttuk, hogy féllábra szabott csizmák ezek! Mink voltunk hibában!

- Vagyis te magad! Mért nem nézted mög jobban?

Elhallgatódik itt, hogy biz ez a beszéd visszáján inkább megállna! Azonban mégsem billen félre az igazság mérlege. Igyekszik azt Máté méltányos módon helyreigazítani, mondván:

- Eddig mindegy volt a csizma, ha bal, ha jobb. Ezt a furfangot azóta tanálták ki. De hát ez nem a te dolgod. Hanem a gyerök...! Az töksi! Így csizmásan egész jól formázza.

A kelő hold egy sugara letámaszkodik az égről s áthidalja azt a megbékült portával. Hallgatnak ott már az indulatok, a szó sem ver. Csak Danika vágat körbe a nekiesteledett udvaron.

- Rajta, rajta! - fujja teli pofácskával a rohamot egy láthatatlan huszárregimentnek.

PAKTÁLÁS.

Megáll az ügyvédi szoba közepén Ökrös Pál kintvalósi ember s hüvelykével az uj fiskális horpadt mellének bökve azt mondja annak roppant keserűen:

- Hát elhiszi maga neköm, hogy én vagyok a világon a legnagyobb marha?

Fogas a kérdés, de felelni lehet rá azért.

- Nono, - adja a pörvesztő. - Aztán mivégre, ugye...?

Az ember rázza a fejét.

- Mert aki cudarság énvelem esött, tudgya...!

- Lássuk, - véli a törvényforgató férfiú s nagyobb megérthetés szempontjából egy karszékre mutat. Maga is letelepül. Pájának azonban sora van előbb. Mivel subástól nem fér bele abba a kis-furulya székre. Le kell azt bizony tenni. Le. Hát leteszi, vagyis inkább lecsúsztatja a pádimentomra s ellép mellőle. A jó suba megáll töltelék nélkül is. Mint a várta a poszton.

Azt mondja aztán Paja bizonyos jóindulattal:

- Lássá, maga most nyitott seftöt. Magának köll az ijjen, hadd boldoguljon.

Eltelik a szája itt a kikíváncozó panasz keserű levével. Mielőtt a szózat folytatásába kezdene, ki kell azt hát bocsátani onnan. Csucsorodik hozzá a képe, megcélozza félszemmel a térdei közé fogott süveget és pont a közepébe hegyel.

- No, mer tudom én mi illik, mi se, - bólint megnyugtatólag s szétteríti a posztós asztalkán a jobb keze öt ujját.

- Kezdjük talán, - sürgetődik a fiskális.

- Kezdjük, kezdjük! - dohogja az atyafi. - De messze van a kezdete ennek tudja! Ha jól vesszük, belenyúl a háboruba is. Mert végig jártam én ezt az egész keverődést. Igaz, hajam szála se görbölt. Mire gyüvök haza aztán leabfertigolni. Hát amint rám kerülne a sor, csak belesül a puska a markomba. Manlikér volt, a szél hordja el a porát!

Nagyon megmérgeződik Paja, s így a süvegnek újból dolga akad. De bár messzicske-formán van az a szájtól, a célozás mégis kiváló, mert pontosan talál.

- Sársücc voltam, - magyarázkodik Paja némi büszkeséggel.

Az ügyvéd elismerőleg hagyja rá.

- Meglátszik!

- Hát! Látszani köll annak! Mert amér kacskára lüttem magam, az nem számos. Az nem akaratbul esött. Azt' mög is szenvedtem érte. Mig más hazakászolódott, én az ispitályba ültem, a sszél...!

Elakad ehelyütt a tanyai, mert szemben a másik megfészkelődik. Nem tudni mire vél ezzel. Azonban, hogy látná Paja a szóra való szánakozás külső jeleit, megnyugtatólag legyint.

- Lássá, így van ez a balog embörrel. Annak két ballábat adott az Úristen. Akármöre lép, a maga bajába hág! Így akadtam én össze a pitájban evvel a pizok mifélével...

Felsandit félszemmel az ügyvédre.

- Maga tudgya tán, hogy kire vélök?

- Tudja a manó! - Türelmetlenkedik a fiskális, nagy megbotránkozására Ökrös Pajának.

- Nem tudja? Ejnye. Hát akkor mit tud, ugye? Ha még azt se tudja, hogy erre a fene Pörge Vikusra vélők én, a szél hordja el a haját!

A jogforgató fellélekzik.

- Értem, - mondja.

De Paja csak leüti egy méltatlankodó mozdulattal a dolgot.

- Hogy értené, mikor magam se értöm? Az ördög praktikája van ebbe! Másképp az a golyó, ha mögindul, honnét tudná, hogy kiben hun köll a kárt tönni? No igaz-é?

Ráhagyódik, hogy igaz.

- Lásza, lásza! - veszi föl az ígét a tanyai újból. - Ott csinálja az a bajt mindég, ahun nem kéne. Neköm a kezemet pocskondiázta el, emennek a tikásznak mög éppen a lába kásájába futott. De tán nini...! Nem is mondtam még magának, hogy tikász embör ez a Pörge!

Hát erről csakugyan nem esett szó eddig. Bátor, ha idebenn többe törödnének a külső szegénység bajával, tudni kellene ezt réges-régen. Mivel jeles személy az a tikász nagyon. Azonban majd kiderül az ő jelessége szó-fordultán magától is. Csak hagyni kell a beajánlást Pajára. Ám, hogy ez célszerűen menjen, ahhoz szükséges némi külső segítség. Miértis le-akasztódik a dohányzacskó az ő illetőségi helyéről s Paja kijelenti:

- Rátömök nézze.

Ha pedig a fiskálison mutatkoznék valamelyes véleménybeli különbözet, elhárítja Paja azt azáltal, hogy egy-két szippantás után nyomban visszatér az ügyre.

- No, ezt vesse egybe! A tikásznak láb köll, az ilyen magamforma vincöllér embörnek mög a keze. Ezön csak elbúslakodtunk kettesbe tudja. Addig, hogy eccör aszondja neköm a Vikus: „Halli kend? Mér ne töhetnének mink össze a kettönk szögénységit?”

Hát ezt Ökrös Paja se tudta. Mért ne, mikor senki se tiltja? A józan ész eltérőleg igenis mellette szavaz. Hogy tyúkásszon tovább, akinek bírja a lába, az épkezü pedig gondoza tovább Noé apánk örökségét. Bele is állapodtak aztán ebbe. Pörgének lova, emeletes szekere van a mesterséghez, meg egy kis házacska itt a gyevisoron. Könnyü a bolt. Ami haszon esik, azon felezkednek. Jól is mennének eképp a dolgok.

- De, - véli Paja fejcsóválva - amúgy fene-embör ez a Pörge nagyon! Mondok, nem lösz okos ezt a maga kezére hagyni! Mert özvegyi állapotban volnék én tudja. Az ilyen mellé asszony köll, aki ügyel a körmire. Asszony! Érti?

- Értem, - erősíti az ügyvéd s mivel csakugyan nincs ebben semmi érthetetlen, tovább lehet menni a magyarázattal:

- El is ballagtam asztán arra a Gedó felé, tudja. Tüzoltó-bál volt ottan, ha ugyan nem a vasútiaké. De nem! Már mégis hamarabb a tűzoltókra vetők.

- Mindegy! - biztatódik az ügyvéd.

S ez egyszer igazság adatik neki.

- Persze, mindegy, - motyogja Ökrös Paja jólelküen. - Mer nem a miféleség van itt úgye, hanem a Rozi. Azt néztem én ott ki magamnak akkor. Mondok: jó. Kitróbálom a tudományát! Hát így került asszony a tanyába tudja.

Megbábrál a pipával Paja s ezenközben lesüti a tekintetét szemérmatosan.

Szívbeli ügyeknél így kell az! Viszont a fiskális sürgetné a dolgot.

- Talán baj van a menyecskével? - kérdi.

Ám Ökrös Paja nem hagyja el egykönnyen a kerékvágást. A pipa csutorával kifelé bökvén, neheztelve mordúl:

- Csak maga ne szóljon bele ebbe! Mert hogy lött volna baj, amikor nem vólt? Termótt nálunk annyi gyümölcs, hogy szömivel sem látott annyit. Áros is volt. Aki pondró találódott benne, még tán azt is külön mögfizették. Bátor még hogy gyümöcs...! Mikor ott a szőlő!

- Hát, - biccent az ügyvéd helybenhagyólag. Mert igen magán érzi a Paja gyanakodó szemét. Hogy ugyan nem becsüli e le ezt az Istenáldást? Szó sincs azonban erről!

- No - nyugszik meg a tanyai. - Olyan szüretöt, mint aki most esött, nem értem, mióta magam merítek a tálból. Hejnye, a szél...!

Már csakugyan borzasztó nagy szüret lehetett, holott Paja a pusztá visszaemlékezésre is kénytelen megpattintani a három ujját.

- Úgy eresztötte, hogy utóbb rihellöttem is tudja. Az se jó, mikor túlnagy a szöröncse!

- Hát bíz az nem jó. Lám, a fák se nőnek az évig. A kerék is csak egy darabon halad fölfelé, viszont másrészt mindig alászállni szokott.

- Pedig, - véli Paja - nem is mindön ez még. Mert lássa, a tikászat se kutya! Rossz idő járta a gabnára, adták a jószágot szöszön-boron. Mindig teli szekérrel gyüttem a pusztázásbul. A városon mög mindönt összevösznek, hát innen is töltögettük a ládafiát. Majd mikor azt' eccör fordulok mögen haza...

Látszik, hogy határkövet képezhet a dologban ez a hazajövetel. Holott Paja, kört írván a levegőben a pipaszárral, egész hozzákészül. Hátradől a széken s két csizmás lábát keresztbeveti.

- Hát csak gondolja! - förmed fel haragbalódultan. - Még majd leszöd a szekérrül ez a bitang Pörge! Hogy gyűjkek mán, gyűjkek! Mert igen szödi a zsidó a bort, azt' ü mög adná. Adod ám a körösztanád térgyit, de nem az én boromat! Arra véltem tudgya, hogy úgy se magam veszködök vele. Hadd fejtögesse a koma! Ráér. Még aszondja erre, hogy ü biz nem rontja magát! Igérik az árát, adgyuk. Hát nem adom, - mondok. Színbor korában árosabb lesz. Kend mög jobb, ha a szőlő bukatatásának lát. Bukatatni köll azt már, hogy a fagy ne érje. Magam pedig fordulnék a vároznak ujbul.

Szippant Ökrös Paja a pipán s tömködi vissza a tótágast bolonduló dohányparazsat. Szükséges ennyi szünet az elmebeli rend fönttartására. Később megint feltekint, aztán int rosszalólag:

- Hát aszondja erre, hogy nem oda buda! Szálljak csak le a szekérrül, mivel a tyúkok-mik se árosak mostan. Ajnározzam föl ükét, azt' majd a télön, ha ritkul a piacon, akkor eladhatom. Igen mögmérgöltem. Mert nini! Nem vagyok én csirkefogó, hogy a tyúkot hajkurásszam! Vagy olyannak néz az úr?

Támadás érzik a beszédben és az ügyvéd siet is tisztázni magát.

- Nem, nem! - adja.

- Hát azért! - esik Paja a szóba s megillegeti magát kényesen. Majd ravaszul teszi hozzá:

- Jó volt azért mégis, hogy mellémállt az asszony. Föl is vöttem a szekérre, hogy mondok: gyere! Segits a piacon. Így oztán bekocogtunk. Hanem útban baj esött velünk.

Fölfigyel a törvények hites forgatója és arcán elnyilnak az örömnék némely sugarai. Mert rég várja ő már ezt a bajt! Ám téved. Mivel a rudasra tereli most Paja a szavat. Bizott annak elszakadt az istrángja belfelé-utban! Ez a visszaemlékezés fejcsóválásokat eredményez a tanyainál.

- Jó lú volt a rudas, nagyon. Ű huzott, míg a másik táncolt. Aztán lássa, azért szakadt nála a kötél. Bátor - magyarázza feltartott ujjal - ha jól vesszük, szakadt volt az a kötél már régön. Csimbók csimbók hátán...

- Dologra atyámfia! - Fészkelődik föl a fiskális.

Paja szemrehányólag pillant felé.

- Eladtuk mink a tyúkot mind egy lábíg. Vöttem egy új kötelet a rudasnak, azzal betértünk a Rozival egy áldomásra. De fene egy madár az a bürge tudja! Hólta után szeret az úszni leginkább.

Ez köztudomású. Bátor a lé minémüségét is megválogatja. Inkább az esztendő buckait kedveli, mely viszont a fogyasztójában növeli a kedvet. Hát ilyen szép kölcsönösség foglaltatik a dolgokban! A baj ott kezdődik, hogy ezt a borbéli vidámságot amúgy az álomnak igen nagy kívánata szokta föl váltani. Panaszosra fordul most már Ökrös Paja szava.

- Röggelfelé fölérzök, aztán mék a lovakhoz. Se lú, se szekér. Keresöm az asszonyt: az is eltágult. Nini - mondok - előremöntenek ezek! Ki utánuk a tanyába! De ott sincs a lú. Nem is lú, ha sönki. A szőlő azon buktatlan. A pince fölverve, se bor, se karcos, a sufládi is üres. Hát oztán ezt mire véli ugye?

Keserűen sörcint Paja a süvegébe, komor szünetet tartván. Ezúttal, aki akarja, hozzáteheti Paja megbotránkozásához a magáét. Mivel ökelme karikába görbiti a mutatoujját s bajusza csavarjára alkalmazza és azon némi sodrásokat végez.

Él az ügyvéd a szóval.

- Kirabolták kendet, tiszta sor!

A tanyai mélyet bólint.

- Ki. El voltak azok mönve egész. A tyúkok ára az asszony gelebibe... No, tudja, igön mög-billent bennem az erkölcs. Vissza a városba, azon gyalogosan! Mék a Gyevi-sorra, a Pörge házához. Benyitok: üres. Ha legalább egy lócát otthagytak volna...!

Hogy mire kellett volna épp a lóca, afelől nem nyilatkozik Ökrös Paja. Ellenben a cudarság nyilvánvaló azért.

- Mert, - így adja - gyűnnek a szomszédok is, hogy aszondja: mire végzők én itten? Kirá-moltak a tikászék mámma virradattal. A mönyecske, aki Pörgével gyütt, még ugyan sietött is. No ehöz szóljon!

Lehajol most Paja és a lába alatt elterülő pokrócot a csizma sarával nagybúsan vonatkozásba hozza. Egy mándruc-forma barom tartózkodik a pokrócban, úgy van az fonállal oda belevarrva. Ez a bolondság megmosolyogtatná egyébként a tanyait, de ma nincs szájaíze hozzá. Inkább folytatja növekvő haraggal:

- Ott állok, mint a tennapos borjú. Se lú, se bor, se piz, se asszony! Épp a gúnya, akit viselök. Mög a rudas kötele a lágyékom körül. Bátor, mit eszplikáljam magának?

Mire csakugyan! Tudható a többi. Kiver az a szók mögül tisztán. Benyúl ehelyt Ökrös Paja két ujjal a zsebbe s igen elútálokozott képpel kihúz onnan valamit. Nem mutatja mindjárt, hanem amúgy arcban elsötétülve az ügyvédhez fordul:

- Ugy nézzön rám az úr, hogy én már a kötélön lógtam. Talpam alatt fútt el a szél! De aki keserű ámmene van az ilyen mestörnek, mint ez a Bartuc! Hát nem papirost tött ez a fonásba? Ehol e! Nézze!

Repül a kötél az asztalra. Paja rábökös felülről.

- Leszakadt velem a cudar! Ottmaradtam aztán, ahun összeszödelköttem. Mondok: möggondolkozok kicsit. De tudja, nem fog az ilyen paraszti koponya! Maguk tanulták az ilyet.

Elvégezvén, bizalommal tekint Paja az igazság csőszére, az pedig megtűnődik a hallottakon s a térdére üt.

- Hát, - mondja szilárd belegyőződéssel - legelőbb is elválasztjuk kendet attól a komisz asszonytól!

Igen elcsudálkozik Paja erre.

- Asszonytul? Nini. Nem érti, hogy csak tróbára volt nálam? Mögvált az magátul is.

Ez már más! De szoritja a fiskális tovább.

- Lefogatjuk őket a csendörökkel!

Paja képe elderül a javaslatra.

- Maga? A Pörgét?

Amaz boszankodva vonja a vállát.

- Ha jobbnak látja, elperelem a Pörge házát a kend karába.

Ökrös Paja oldalt pislog. Zavart. És mintha nem volna biztos abban, amit hallott, ujfent megkérdezi:

- A h á z a t gondolja maga?

- Azt.

- Arról ugyan lemaradt, - felel az atyafi kurtán.

- Mért ugye?

Paja lemondóan legyint.

- ...'sz le é g ö t t az a ház...

Az ügyvéd meglepődik. Mi tagadás, ezt nem várta! Ám, ha megkapja az igazság lábát az ilyen, beléragaszkodik nagyon. Hamar kész a válasszal:

- Ha leégett, fölszedjük a szekurálási díjat. Csak előbb jöjjön a rendőrségre, hogy ártatlansági bizonyítványt vegyünk.

- Ártatlansági? Nee...! Élhetetlenkedik Paja megvakarozva. - Nizze! Jobb volna ha nem okoskodnék azzal. Mert...

Megfeszeng a helyén, majd hirtelen elfutja a méreg. Borzas szemöldöke összerándul. Felkel a kis-furulya székéből. Szembeszökken a fiskálissal.

- Nem azér gyüttem én magához, hogy rajtam firtatódjon, - szól pattogva. - Ott a pör, az a maga dolga!

- De mikor kendnek sehogy se jó! Mit csináljak így én a kend pörével?

Ökrös Paja megbotránkozva hátrál a subáig. Félkézzel magához rántja azt, a másikkal igen haragos mozdulatokat végez.

- Tőlem kérdi? - csattan. - Hát ki az ügyvégy? Én, vagy az úr? Melyikünk tanulta?

Ezen pörlekedés közben kilép keményen az ajtó felé. Ott megáll, sanda gyanúval mondja:

- Ugylátszik, összefognak maguk a Bartuccal! Mert különben tudná, hogy mit köll itt tönni!

A kötél darab még egyszer felmutatódik s ezzel se jónapot, se adjisten, bevágja maga mögött a tanyai az ajtót.

Kint a folyosón megáll, rátöm és a falon elsörcentve egy kénfejű masinát, igaz méltatlankodással dünnyögi:

- Ez mán a h a r m a d i k máma, akit paktáláson érök...!

IGAZODÁS A JOGHOZ.

Kórházi folyosó, karbolszagú, sötét. Odabent ingyen-rendelés folyik. A lócán egymásra szorongva megbújnak az emberek, ázott verebek módjára. A pad szélén egy koroska anyó sóhajtozik:

- Fűh, de másak vagyunk, egyúristen...! Néköm ott szélös, ahol magának kesköny. Azt' magának is fáj, néköm is!

Történetesen anyónak dagadt a lába. Szomszédja - sorvadóban - a sír szélétől alig egy bakarasznaira.

- Voltam pedig a bányában is, a Vihnyédön... Mondok: jobb lösz tán, ha kicsapatom a vízzel, úgy, ahogy a föld adja. De csak a pénzt nyelte magába!

- Mindönnel így van, - szólal meg most a sötét sarokban egy tanyai ember. Peckes válláról hivalkodó sugarakban húllik le a kifordított suba. A tekintetek felé irányodnak. A beesett szemekből gyanakodó firtatással mérlegelik a suba bélését. De, vagy hogy igen új lehet, vagy az embernek nincs hibája: nem akar az kidúdorodni sehol. Csak amint illik.

- Hovávalósi? - kérdik egyszerre ketten is.

Az atyafi megrántja vállát. Alúl bő hullámokat vet a suba.

- A kapitányságbul, Röske-Szemmihálytelök - adja kurtán.

- Úgye! - barátkozik anyó. - Láme no! Hát ott nőnek az ilyen szép szál embörök! Vélne akárki, hogy möghalni sem tud az ilyen, csak ha agyonütik. Azt' lám az ilyen is a doktort járja. Ennye...!

A suba megint fodorba csapódik.

- Tülem ellöhet! Néköm nem köllött soha. Arra mifelénk bajosan élne mög.

- Ugyanugye? Akkorán egészségösek, tartsa mög az Isten!

- No nem ezirányba. Dehát a Rébék'né mián...

Anyó érdeklődve dörgöli a szájába fittyenő, hosszú orrát. A többiek is közelébb feszengnek, mert nem tudja a beteg ember soha, hol hall valami okosat.

Érzi a tanyai a személye fontos voltát. Kicsit mórlikálja magát, a pipával bajlódik. Idők múltán veti oda:

- E n n y i t se adok a tudományukra! Arra jó, hogy a szögényt húzza!

- Az, - véli anyó is. - Ej, be okosan mondja!

A subás összébbszorítja két szájszegletét, úgy, hogy égnek áll a pipa. Ezzel jelzi a nagy szót, ami jön:

- Rébék'netül különben csak az Úristen gyógyít. Igaz, kegyös asszony, mán tán térdönállva születött is. De amit javal, az fog. Kivált a ráolvasás. Csak leteríti az embört egy négyrét gyolcslepedővel, azt': „Kilencféle nyavalyám van... Nem kilenc, ha nyólc, nem nyólc ha hét, nem hét, ha hat...” Így szödi mind szűkebbre. Mindön nomerus egy köröszt. A padlatra is, az embörre is. No! Mire addig tartana, hogy: „Nem egy, ha egy se nincsen,” - módjával már érzik is a könnyülés. Csak éti-nyállal kell vonni a körösztöket!

- Hát most? - pedzi anyó, kicsit bátoratlanul. Mert az ilyen politikus-eszű ember előtt jó, ha vigyáz az asszonyféle!

A gubás megvetőleg mordul:

- Nem én, a Teca...!
- Óó, a lelköm! Azt' mijét fájlalja?
- Az sömmit. Esztendő's sincs, majd ha szüretkor.
- Kihült?
- Hamarabb még a kelevényre vetők. Rébék'né mán letött rúla.
- Hagynák inkább, ne kínlódnék - okoskodik anyó.

A subás elgondolkozva bólint rá:

- Mán a lössz. Avégbül is szántam be magam. Mert majd követöli a gém az írást... Az orvos-tul. Köll a cédula, hogy járt nála.
- Azt' járt?
- Az nem. Én voltam benn véle eccer.

Kicsit megszontyolodva hallgat el a tanyai. A lócán ülők megmozgolódnak. Anyóra került a bemenetel rendje. Helyében egy dagadt-nyakú menyecske próbálkozik a szóval:

- A gém is csak az urakat pártoli, - mondja hegyesen és rosszalólag. - Mintha bizony írás nélkül mán a föld se fogadná be a szögényt!

Ez nagyon tetszik. Minden fej a gugás felé fordul. A tanyai is rápislant egy laposat a szeme zugából. Az asszony állja.

- Hovávalósi?
- Csak erre ni. Domaszékre.
- Látszik! Arra, hogy ereszt a búza?
- Szalmájára jó, de a szöme szorul.
- Baj. Nálunk löhető's. Inkább, hogy eldöglött a minap két malacom.

A padon ülők sopánkodnak. De tisztelet is vegyül a sajnálatba. Mert jól birhatja magát, akinél párosával hullik!

Az ember meghümmög:

- 'szen maradt még ölég, nem azért mondom... A tehén is bornyas.

Végigmustrálja a várakozókat. Megfogyatkoztak azok időközben. Kiveri hát a pipája sanccát, maga is készülődni kezd. Hátrébbvonul az emeletre szolgáló lépcső alá, megoldja a subakötőt. No, nem hiába adott annyi tenger pénzt érte, látszata van annak súlyra is. Megáll gazdája nélkül a földön. Suba marad az ügyis, csak a gazda nem gazda nélküle. Igen pötyögösen fest így lekaszáló'dva. Kurta, keslett mellény, egyszál testiruhára húzva, az ingen nem egy folt, ha tíz. Ha a kacsá-orru csizma nem volna, testvérbátyja se tudná kinek uralni. De í g y kell az, ha úrral akad dolga a kapitányságbeli embernek! Nehogy kitartsa az árát!

No, lekerül a csizma is, bele a kapca. Szüle kijön, a menyecske befelé tart. Már az ajtóból hallik, amint mondja:

- Gilva ez lelköm tekintetös úr...!

Azonmód nyikordul a kilincs, cifrasujtásos kórházi szolgál nyitja.

- Föl a sebészetibe! - rendelkezik. Alig marad annyi ideje a szentmihálytelkinek, hogy hátramorduljon:

- Húsát a testiből, pénzt a zsebéből: ez a szögény nép sorsa...!

Azzal már bent is van. Itt lejjebb hágy a virtussal. Illemtudóan forgatja markában a zsiros, kerek kalapot:

- Adjisten...!

- Kendnek is. No, vetkezzék kend hamar!

Hogy nem hall mozgolódást, fölneéz a könyvből a doktor.

- Mi baj atyámfia?

A tanyai leszegi a fejét.

- Néköm sömmi.

- Hát! Az asszony?

- Mögköszönöm, elvan.

- Nyilván hát a gyerek!

A tanyai felrántja az egyik vállát.

- Nem gyerök az, csak lány - mondja helyreigazítólag. - A Tecánk. Írás kéne róla tudja, a halotti gém miatt. Merthogy a javas nem ért a bötűhöz. Még ha értene se gílt. Mivel a gém is az urakkal tart.

A kis ember kinéz a pápaszeme fölött. Kicsit felhős a tekintete. Már megmozdúl a szája, hogy odamond valamit, de aztán csak beleüt a levegőbe. Keményen rápirít a tanyaira:

- Láthatlanba adjak bizonyítványt a gyerekéről? Hozzák be tüstént, még talán lehetne rajta segíteni!

Csavar egyet a bajuszán a paraszt.

- Azt mán nem - mondja sötéten. - Az urak is tudják a maguk sorát, mög mink is. Hordás van odaki! Szekér-mi, köll odahaza, a dologba!

- Akkor innét vigyen fuvart! Tán csak megér annyit a gyereke?

A tanyaiból kiböffen a keserű epe.

- Ej, de könnyű vetni a szót a szögénynek! Váltsek fuvart...! Pénzt kóstál az, tudja! A doktornak külön. Ha jól fölgondoljuk, a papnak is köll. Ugylöhet, a gém is fölszámít. Azt' se elül, se hátul sömmi. Végül még az anyaföld sem fogadja be a szögényt, ha pénzért írást nem váltanak róla. Mi?

A doktor meghökken a keserű beszédre. Úgylehet, igaza van az atyafinak. A keslett mellény, de legkivált a foltos ing nem valami nagy módról tanuskodik. Már ezen ne múljon egy eleven élet!

Az íróasztalra néz, ahol kis halom pénz hever. No, nem afféle pöffeszkedő nagyhasú bankók, csak az aprajából. De egy pár ilyen kis féreg élete mégis kifutna belőle. Kicsit tétovázik, majd odanyúl, kihúz a halomból nehányat, tartja a kapitányságbeli ember felé:

- Itt van tíz. Négy az orvosnak...

A tanyai elmerevedik, félvállal, mint csónak orra, visszahátrál.

- Mit köll csinálni ezér? - kérdi gyanakodva.

- Semmit. - Így a tudományos férfi szelíden.

Ám most a másik vállával is elhátrál a tanyai. Boncos szemöldöke mögül komoran villog a szeme.

- Eltögye az úr, aszondom! Nem vagyok én csavargó! Nem vetöttek még neköm garast az útra!

- Nono! Nem is úgy gondoltam, - pillog az orvos elröstelkedve. - Pedig hát eltehetné kend bátran! Mert ki segítene a szegényen, ha nem az, akinek van miből? Mindnyájan emberek vagyunk. Amért kend szegény, azért csak megvan az élethez a joga!

- Nono...? - Dünnyögi enyhülten a tanyai. - Hássze nem mondom... A jog igöncsak mögvolna. Azt' ha így gondolta, nem is haragszok én tudgya... Hát csak adja ide akkor, mán ha így esött ezzel a joggal...

- No lássa! Így van ez rendén - kap a doktor a szón. - Most pedig menjen kend szaporán, aztán ki az első orvossal, akit előtalál!

Felrántja egyik vállát megint a tanyai, mintha suba volna rajta. Az is lehet, hogy már magán érzi.

- Nem állok én össze akárkivel - mondja leereszkedőleg és forgatni kezdi két ujjal a gyűrött bankókat. Egyet a másra szépen kilevelez, négyet különfog, a többit a mándli-zsebbe. Aztán fölemeli a fejét:

- ...mert úgy gondoltam én azt, hogy ha mán éppen olyan igön muszáj, csak gyöjjék ki hát a Tecánkhoz, mert az úrban mégis inkább bízok! De, minekokából magának is köll élni, azt' én értöm a jogot, hát ehol a négy bankó! A többit kifogtam fuvarra, mert magam szekerén vólnánk idebenn tudja...

SZENTPÉTÖR VIZE.

Ha igaz az, hogy aki a tengert járja, megtanúl imádkozni, akkor viszont abban sem kételkedhetünk, hogy káromkodni a tiszai hajós nép tud a legjobban. Ez a szakértelme pedig azért tökéletes, mert nem tegnap óta gyakorolja, hanem mióta víz van a Tiszában és azon hajó s a hajón emberek. Bizonyosság rá, hogy földön járta-keltében már Krisztus urunkat is megbotránkoztatta a tiszai hajósok csúf beszéde. Meg is haragudott rájuk! Ám Szentpéter, aki akkor vele tartott (nemhiába volt annak idején maga is vízi-ember), láthatólag húzott a hajósokhoz s szelíd szókkal kérlelé az Urat.

- Jaj, - azt mondja, - ne vesd el azért űket szentségös színed elűl Atyám, hanem fordítsad inkább orcádat az űk bajaik felé! Mert látod Teremtűm s parancsoló fűlséges Kirájom, nehéz az űk sorsok nagyon! Műg ereszkűdnek folyás mentibe, addig csak no! Mert viszi a víz az edényt. De majd mikor azt' folyás ellenire kűll haladniok, - hogy a gugorázást ne is emlűtsem - az vontató lű nélkül műg nem esik. Azt pedig tudja a te bűlcsességűd szentséges Atyám-kirájom, hogy a lű csupán magyarán ért, (űtne belé a suly)! Hát javallom nekűd evégbűl Uram, hogy tégű könnyebbűségűt a tiszai hajűsok sorsán s mívelnűd kegyelűmben, hogy a víz járata kűzépűtt műgosztassék. Egyik ága fűlfele folydogáljon, a másik lefele. Így a hajűzatbűl elműlván a lovak, elműlik az ő nyelvezetűk is.

No, a Szelűd Bárány hajtott Péter szavára - igen kedvellette egyűbként is eme kedves öreg cselédjűt - s ráhagyta, hogy: jű. Tenné meg a vűltozást a pogány hajűsoknak az ő szent nevében. Ne háborűtsák ezentűl ocsmány beszédűd a vűzek békességet s éljenek Istenfűlű, szelűd életet.

Pétűr ez alkalmon kapva-kapott s megindűtotta kűtfelé a Tiszát, hogy a víz egyoldalon fűlfele, a másikon lefele kezdett folydogálni s bárki folyás mentén nyugodtan igazodhatott.

űrűltek ennek a bajosok, de nem így a Tisza! Igen zokon vette, hogy útjában megháborűtották és a kűtfelé iparkodű vűz a kűzéken, ahol egymást érte, versengűsbe fogott. Zűgott, forgott, akkora „lűmányok”-at kavarva, hogy aki azokba beléhajűzott, úgy pűrgűlűdűtt, mint az orűű.

Nosza, lett ebbűl olyan szitkozűdás, hogy az már csakugyan borzasztűű!

Hallván ezt a dolgot a Miurunkjűzus, így szűlt Pétűrnek:

- Lűdd e lűdd szűlgám, mire műntél a pűrtoskodással! Tűzrevalű nyelvűű népség ez a tiszai hajűs mindűnképpen. Fordűtsd hát vissza azt a vűzet fiam, ahogy volt, aztán ha káromkodnak, legalább dolgozzanak műg érte!

Amint mondá, úgy is lett. Beszűnt a lovak nélkül, gugorázás nélkül valű gyűngyűlet s folyt a vűz tovűbb, mint addig. Csupán a forgűkat hagyta meg a Jűzus űrűk emlűkeztetűnek s itt a hullámok egyrésze ma is fűlfele iparkodik, a másik lefele. E veszedelmes űrvényeket „Szentpétűr vűze” néven hívja a nép, bátor elűkerekedik a „lűmány” hívás nélkül is, az Isten akárhová tegye!

Rég letűntek azok a szűp idűk, mikor még a Miurunkjűzus maga szeműlyében űgyelte a tiszaparti szegénűség baját! Az egűszbűl csak a lűmány maradt meg és a hajűsok káromkodása. De ez a kettű aztán igazán megmaradt, öreg Vűneki-Fonyű Gyurka a legjobb megmondhatűja.

űkelme hajűsoknak tanult és ha a lűmány is úgy akarta volna, ma talán kormányoskodnűk valamelyik jűformájű hajűn, melyek leginkább dicsű királyainkrűl, bár néha kevésbé dicsű emlűkű miniszter urak után szoktak nevezűdni.

A limány azonban nem akarta ezt. Ám, elejéről véve, a baj ott kezdődött, hogy Gyurka kölyök-korában a vontató lovakkal járt s így a velük való társalgásba igen belejött. Sőt, a zengzetes szép szólamok vele együtt növekedvén és izmosodván, annak idején együtt kerültek a hajósi belső szolgálatra is. Együtt maradtak bizony azok, pedig Istenes Kónya István volt a Gyurka kormányosa s azzal ki lehetett jönni nagyon, mert az olyan kegyes ember, hogy talán már térdenállva született is, minek folytán az maga körött semmiféle káromkodást nem tett, de másnál se szeretete.

- Möglásd, - pallérozta olykor a sűrűbélű legényt - eccör még kifogod a száddal!

Hiszen tértült volna Gyurka! Az ipar nagy volt benne és a gazdáját is szívelte, ez tagadhatatlan. Hanem a szándék csak fele a dolgoknak, másik felével viszont káromkodott tovább Vőneki-Fonyó Gyurka rendületlenül. Beszáll a csónakba, hogy akasztaná ki a hajót a vasmacskára, folyás ellen, mint ez gugorázásnál szokás: hát elkerekíti. Megkapja a kötél síkos végét, arra is tud egy szentenciát. Emeli a vasmacskát, hogy dobná...

No, itt már valóban mondania kell valamit, mert a vizes kötél úgy feláztatta a csónak fenekét, hogy most megcsúszik a lába s az ilyesmit senki se szereti. Ám Gyurka jelen szólásszabadságában olyan cakkosat talál kanyarítani hirtelen, hogy Istenes Kónya István dupla keresztet vet ijedtében, ülven a csónak farában a kormányosi lapát mellett. Pedig a dolog legrosszabb időben történik, holott a kötél épp egy nagy limányig szolgál s e pillanatban elkapja Szentpétör vize a ladikot, egyet fordít rajta. A kötél úgy képen érdekli a neszező legényt, hogy darabban marad a cirkalom vége. Belevágódik Gyurka a vízbe és kezd aztán utazni borzasztó sietséggel lefelé.

Látván így Istenes Kónya ezt az esetet, hogy a fiút viszi immár a Tisza réme, a „Holtember”, odaadja nyomban a kormányt Kiskerekes József evezős legénynek s azzal be a vízbe! Megteheti bízvást, mivel ő istenes életű, akin nem fog a gonoszok hatalma és így el is éri a Gyurkát s annak lábait a vasmacskából tüstént kiigazítja. De azért elgyalázódott a legény csúnyán. Talpára állítani semmiképp se lehet azt. Porondot étetett vele a Holtember, vizet ivott hozzá, még pedig fölösen. A szeme hólyagos, szája meg kék, mint a szilva. Merő ijedelem ránézni.

Bátor a hajósféle nép nem igen nézelődik ilyenkor, inkább azt mondja Istenes Kónya, a vizet testelvén kifelé a legényből a hajócsárda előtt:

- Lógasd fiam Miska!

És szép dolog nagyon, hogy minden legény, még ezek a kis-inasok is, mintha Mihály névre hallgatna valahány. Állítják tótágast a kenyeres pajtásukat s rázzák, püfölik, ki hol éri. Előkerül a pálinkás butykos, míg végül a veszett sikárlás közepett egyszer csak kinyitja Gyurka a szemét s így szól bágyadt szelídséggel:

- Hogy az a mennybéli Szentháromság...!

De ennél tovább nem is juthat, mert Istenes Kónya felemeli most az öregujja bütykét s odabök neki szemrehányólag:

- Nem öttél elég homokot, te pogány?

- Rágná ki az a... - indítványoz a legény, ám István közbevág súllyal:

- Hát én csak annyit mondok neköd Vőneki-Fonyó Gyurka, hogy egy Istenöm, én mégeccer ki nem húzlak fiam! Pedig pokolrakerülsz hovahamar, möglásd!

- Bezony, - véli Süveg Mihály öreg-legény is némi szelíd cifrázatok közt, - ha ugyan minket is el nem veszejtől itten addig!

Mit értett meg, mit se Vőneki-Fonyó Gyurka az oktatásokból, nem tudható. Ellenben bizonyos, hogy meggondolkozván, másnap reggel a basba irányodott s leakasztva a szegről az ujjast, kendőbe kötve a kötnivalókat és ládába, ami abba dukál, lekövetkezett a hajóról egész. Azóta picővel keresi a mindennapiját, mint közrendű halász.

Ebben azonban semmi csudálnivaló nincsen, mert a vizi-embernek a káromkodás az ő igazi mestersége, amin maga Szentpétör apánk se tudott segíteni.

ÉNOK A SZÜRKÉVEL.

Gyöngyösi Kánya Pétör nem volt lótartó ember. De sehol sincs megírva, hogy valaki azzá ne lehessen, ami eddig nem volt. Evégből Gyöngyösi Kánya Pétört se akadályozza abban senki, hogy azt a kis szegénységet, mely a pénznek a határokon át meg visszaváltogatásából származott, oda ne tegye, amibe akarja. Mert a pénz csak akkor állandó, ha már nyerít vagy béget valamiben, míg a maga formájában könnyen megeshetik, hogy ami százszor sikerült a határ-finánccal, az majd százegyedszerre elbukik.

Hanem ez mind csak beszéd. A dolog veleje ott van, hogy Gyöngyösi Kánya Pétör bemegy a szegedi vásárba és jópárszor megjárván a piacot széltebe, hosszába, valóságosan megvette Gavallér Énok két lovát. Ezt ugyan megcselekedhette volna közelebbben is, lévén tanyászomszéd a kettő. Ellenben annak már az a rendje, hogy vásárban kell a lovat venni.

- Hát gyék' kend akkor - indítványozza Pétör, ami Énoknál se talál ellenvetésre. Pedig nem éppen tiszta dolog az eset, mert Énoknak a vásáron van még egy csikója is. Borzasztó szép csikó pedig! Olyan, hogy megáll azon a szem. Abban nincs kivetnivaló semmi. Almásszürke, hosszú fekete sörénnyel, míg a homlokán lámpáscsillag van hófehéren. Hát ilyen tetszetős állat a csikó! Hogy azt most mégis a suttyó-legény fiára bizza Énok, ezen meg kell ütödni. Annyival is inkább, mert nagyon kerülgeti a jószágot a Kis-Dudás Ferenc, aki megint olyan nevezetes lócsiszár a szegedi vidéken, hogy kalapot lehetne emelni az esze előtt, ha történetesen cigány eredetű nem volna. Tiszta kész tanulság mindenkinek, ha két ilyen híres szakmabeli szembesül egymással! Dudás Ferkón látszik is a mérkődzési kedv erősen. Azért Énok mégis elmegyén áldomást inni, ahelyett, hogy összemérné az eszét a jeles emberrel! Hát menjen, ha kedve tartja!

- Grófnak való lú az, nem Kis-Dudásnak! De hát hadd tanuljon a gyerekek! - Így magyarázza Énok a különös tüneményt Pétörnek mosolyogva. Pétör ugyan nem érti a szót, de ő azt nem bánja, ha tanul valakinek a fia. Mert nem olyan ember ő, hogy bánna.

No, egy féllitert hamar beszéd a kettő. A másik félnél mégis csak odabök az asztalra Énok, hogy aztmondja:

- Körülnézők kicsit.

- Jó lösz - biztatja amaz. - Ez a bor amúgy se szalad el.

A bor, az nem. Ellenben Énok aligha meg nem lépett, mert délharangszó se veti vissza. Eltűnt, az, el. Tökéletesen.

Mit lehet ilyen esetben tenni? Az ember vár még néhány pipaszívatot, elnótázgat csöndben a klaviros-gép muzsikája mellett, aztán befizet a cimboráért is, utóbb pedig gyerünk szépen haza! Mennek itt már a népek javarészt, mert alkonyul erősen. Hangos az utca a szekérezőgéstől. Jó, hogy egymásba nem hajtanak ezek! Majd csak ott, a sugárút végén tisztul kicsit a világ, ott ágazván széjjel a különféle járatú emberek. Aki azontul is egyenesen tart, az mind környékbeli.

Minthogy: nini...! Nem épp a Gavallér Énok szekere a szélnünső?

- Az! - szól Kánya Pétör örvendezve és mellé faral járószerszámmal a vén garabonciásnak.

- Hé! - kiáltja, mivel erősen főtöl a szomszéd.

Énok az ülésben megfordul tüstént.

- Nő! - így adja derüsen.

Azontúl egymás mellett kocognak, közakarattal.

A fordulónál valami szeget üt a Pétör fejébe.

- Hát a gyerök? - véli. - Hun a fia szomszéd?

Énok titokzatosan suttyant a szemével.

- Odamaradt tanulni!

No, ha így van, jól van. Minek okából, egy darabig megint szívhatók a pipák csöndben. Énok a sánccal bajlódik. Pétör ezalatt a lovak járatát tapasztalja. De akinek természetében van a kíváncsiság, az nem maradhat meg kérdés nélkül. Tehát kis idő múltán Pétör ismét megböki Gavallér szomszédot az ostor nyelével.

- Nini - mondja - látom, eladta a csikáját, azt' mégis két lóval gyün kend haza?

Énok kisörcent a csutora mellől:

- Került másik.

- Azám...!

Pétör szemreveszi a nyergest, nagy gyönyörűségek közepett. Meg kell adni, csuda egy jószág! Almásszürke csikó, látható frissen lemosva, csutakolva, fehér sörénnyel, nyírott farokkal. A járása táncos, mintha bált érezne. Csillag ugyan nincs a homlokán, de Pétörnek azért mégis leesik az álla a nagy bámulatban.

- Az egész vásáron se volt ilyen csikó! Azt' kend hogy kerítötte akkor mégis?

- Csak akadt.

No, miután nyilvánvaló, hogy a Pétör tudás iránti szomjúságát ez a kurta beszéd aligha fogja elverni, tehát letesz Énok a pipaszutyokkal való hadakozásról. Becsavargatja a szárát a makrába, megütögeti a löcs oldalához s így mondja igaz meggyőződéssel:

- Esze van a cigánynak, tudgya! Ezért köll oztán tanulmányozni, embörnek, gyeröknek egyaránt. Minek okábul a Pista ottmaradt a torony alatt...

- A hüvösön?

- Hát!

- Vereködött? - kérdi Pétör megütődve.

De Gavallér csak legyint:

- ...az úgy történt, tudja, hogy Kis-Dudás mégis csak mögvötte a csikót. No, a gyerök becsavargati az árát a bukszába, mert a bugyiláris, az nálam volt. A pénzt a bukszába, bukszát a gelebibe, ezzel ballagnának az áldomásra. Hász' tudja kend a sorát?

- Nini - szörnyed el Pétör - még én se tudnám?

Énok megnyugodva szövi tovább a magyarázatot:

- No, hogy körülnéztem, a csikót a nagyállásba kötötték. A gyerök indult Kis-Dudás Ferkóval a Lacikonyhára. Eccörre nagyot rikkant a fiú. „Ni - aszondja - egy teli bugyuláris!” Merthogy az feküdt előttük a földön, tudja.

- Ennye! - Éledez Pétör, mialatt a másik emelint egyet a szemöldökén.

- Arra vetött Pista, hogy valami rácfajta kupecé löhetött. Ferkó mög erősködött, hogy neki jár a fele. Hát csak eltörszi a gyerök a gelebibe, ama mellé párnak. Volnának ennyibe, mikor rajtuk jön két feketeképű csizmás ember hogy - „Tolvaj, tolvaj” - aztmondja - „elloptad a bugyilárisomat!” - Lefogják a fiut, kajtatják, elszödték tőle a bukszát a csikó árával.

- A ragya! - botránkozik szomszéd szemlátomást. Ellenkezőleg Énok igen vidáman folytatja tovább:

- Hásszen, nem mondom... van a gyeröknek is esze! Mindjárt belékukkant az ottmaradt bugyilárisba. Láttá, hogy csak ujságpapiros van benne. Így oztán ü eredt a csizmások után.

- Azt' rájuk akadt legalább?

- No, az egyikre! Csak nem volt nála a buksza. De azt jól mögszabta! Mire töthelyéhez értem, mán vitte is befelé a konstábler üket. Hát így tanul a gyerök, lássa!

- Baj, - köp ki a szekér tetejéről Gyöngyösi Kánya Pétör. - Annál inkább baj, mert tiszta szín igazság, hogy Kis-Dudás Ferke játszott itt ki kenddel.

Idősebb Gavallér nem lepődik meg a szón, sőt igen nyugodtan származtatja vissza:

- Ritkásan - aztmondja. - Mert tudtam én, hogy mért möntem el onnét kenddel áldomást inni...!

Sehogyse érti a dolgot Kánya Pétör, azonban nem is muszáj érteni mindent. Elég, ha Énok érti s itt most majd megint elő lehet venni a pipát.

- Adjék kend gyujtót, mert az enyém kifogyott. - Így Énok fele szájjal a szomszédja felé.

Ez is megtörténik. De ahogy lobbót vetne a masina, Gyöngyösi Kánya Pétör csak elfelejt rágyujtani vele a maga pipájára. Azt mondja az út tulsó oldala felé bökve, igen nagy csudálattal:

- Nini ki gyün ott...?

Mivel csakugyan Kis-Dudás Ferke jön ott egy kordé tetején ülve.

Énok elmosolyodik ezen a jelenségen:

- Mán vártam - így adja flegmán.

No, ha várta, nem esett hiába. Ott terem a csiszár rövidesen. Megállítja a haladozókat.

- Adjisten - köszön illőképp.

- Mindön jókat - bólint vissza Énok, igen derülten. - Hát hogysmind erre fele?

- Csak no... Kerestem valamit.

- Sütétformán az idő keresésre - szólal Énok vidáman, mely hangra Ferkó fölkapja a fejét. Felkapja és oda is fordítja, egyenest Gavallér uram lovai felé. Hosszacskán, jártatja rajtuk a szemét. Aztán odaüt az állával Énoknak:

- Löhető csikó ez az almásszürke...!

- Azám - biccent Gavallér a dicséretre.

Mire Ferkó vissza:

- Ha nem volna fehér a sörénye, mög kurta a farka, szakkasztott mása lönne annak, amit elkööttek tőlem...!

- Ne mondja! - Hátrál el a szón Énok és meghümmög hozzá: - Löhet, löhet...! Egyhasiak tudja.

Összenéz a kettő, a sötétben át is villódzik a tekintetük.

Péter megköhécsel a szekér tetején és az ábrázatán egyszerre nagy értelem terül el. Odalent Kis-Dudás bólint:

- Igen hasonlítanak...!

- Akár a buksza a bugyilárisra!

Kölcsönös szép elismerés van eme szavakban, valamint hogy a parola, amit bucsúzóba váltanak, szintén tetszetős. Mert jól szól a két tenyér és a szükséges rázások sem maradnak le róla.

Így tűnik el a sötétben Kis-Dudás Ferenc megint.

Énok megcsipi ostorával a rudast, aminek eredményeképp örvendetes haladás mutatkozik. A lovacsákak vígan cökletnek hazafelé az ismerős úton, éppen hogy a szürke táncol legyesen, csapkodva kurta farkával, mint aki szokatlan állapotban leledzik.

Pétör elérte a csikó baját, bozontos bajusza felszalad az arca közepére, úgy mondja Énoknak mosolyogva:

- Hásze jó, jó...! De mán mégse igasság tudja, hogy maguk jádzzák mög egymást, azt' a szögény szürke fizesse be az ánrét...!

- Inkább ü, mint én - így Énok meggyőződéssel, szíva egyet a csutorán s a füstbárányokat fölfelé eregeti most az Isten mezejére legelészni.

Olyan az ég, mintha merő aranyszögekkel verték volna ki, a végnélkül való csöndben zajtalanul suhan el a szél, a puszták roppant mozdulatlansága betakaródnak a firmamentom hímes palástjába, melyen két pajkos, apró csillag játszik kergetősdit.

BAJOK A POKRÓCCAL.

Különféle igazságok léteznek. Más járja kint a tanyákon, megint más érvényes a városiakra. Kinek-kinek célszerűség szerint. Bár hogyha a kövi embereket vesszük, ez a célszerűség nem mindég bizonyos, míg ellenben napnál szembetűnőbb, hogy kint a tanyán Börcsök István kapitány úgy kiadja a jogot, hogy az kész öröm. A kisújjában több a tudomány, mint az egész Tripartitumban. Lám, Ökrös Savanya Ferkó esetét is, hogy elkészlította! Pedig az nem volt gyermekjáték.

No, annak ott kezdődött az eleje, hogy Ferkó felrakott két hordó idei karcost a szekérre, eladás szempontjából. Azonban a homokon éppen elég egy hujára a Dübögő-csárdáig, itt tehát meg kell stációzni kissé. Ökrös Savanya Ferkó - megítatván előbb a lovakat - maga is hasonló szándéokra gerjedt. Ám a Dübögő bora rossz volt, a jég verné el a gyökerét venyigénkint! Vinkó, löre, mind túlságosan megtisztelő név lett volna számára, de hát Ferkó nem is akarta megtisztelni és így azonmód kisörcintette a pádimentumra.

- Ez se napos ódalon termött, - véleményezte. - Adjék kend valami okosabbat!

- Ölég okos ez kendhöz! - így viszont a korcsmáros, bizonyosnevezetű Makra János hetykén.

- Kakuszi Miska oskolájában járt ez, tudgya!

- Oda-é?

- Oda.

- Hát köröszvény oskola, - bólintott rá Ferkó súllyal. - Mer' nem vizet, de a Jézus-Krisztus ecetjét se felejtötték ki ebből. Tisztölöm a gazdáját!

- Állok elejbe - vágja ki most a mellét Kakuszi Mihály mint érdekelt fél daccal.

Tudvalevő, hogy régi villongások lakoznak a két szőlőgazdában, még az amerikai vesszők idejéből, mikoris a kintjárt vándortanító tudományát különféleképp értelmezték az emberek. Két kemény pártra szakadtak biz azok, eldöntetlen kérdés maradván köztük, hogy: vessző vagy nem vessző? Megtörtént, hogy a felelet karóra is vastagodott alkalomadtán. De erről ne beszéljünk. Mert ezúttal a cselekedetek ideje járja. Ime, Ferkó is megkopog az öregujja bütykével az asztal sarkán és leguberálván a félliter árát, cihelődik. Csak a söntés-ajtóból szól vissza a korcsmárosnak, félvállon át:

- Ha mög jó italt akar, hát gyékkend ki a lopóval!

Miből kifolyólag meg is kellett azt kóstolni csakugyan. No, megkóstolták, közakarattal. Igen nyelte Kakuszi Miska is, úgy járt le-föl az Ádám-csutkája mint a húzós-kút dugója, azért az első szívat után mégis aztmondja:

- Célszerű volna így átajjányba véve, de valamelyes idegön íz van benne.

- A jóság az idegön kendnek, a maguk bora után. - Így Ferkó és a véleményét egy újabb lopóval meg is pecsételi. Addig-addig, hogy végül a karcos elgyalázta a gyalázókat csúful.

Még ha a gyalázókat...! Hagyján! Több, hogy gazdája is belekerült a borközi állapotba, egészen. Ez pedig öreg hiba. Mert akiben növekedik a szesz, abban fogy az értelem s ilyenformán történt, hogy reggelre kelve hasztalan kereste Ökrös Savanya Ferenc a pokrócot a szekéren. Azt látta, hogy nem lát semmit. Eltűnt az új pokróc! El, a ragya verje ki, azzal együtt, aki kezet tett rá s aki jelen esetben senki más se lehet, mint Kakuszi Mihály. Nem szükségeltetik nagy okosság a kitalálására, holott agyonisten nélkül oldotta meg a kerékkötőt, mint lepipált szakmabéli ellenfél.

No, így tromfolt vissza!

- Hmm, hmm...

Megvakarózik Ferkó a tények nyilvánvaló állására és tanácsot tart, jobb híjján saját magával. Igaz, hogy a kutató elmének nem igen szolgál javára a karcos, de ha nincs más, akivel meg lehetne tanakodni az ügyet, akkor mégis abból kell előkerülni az okosságnak. Hát csak megindul Ökrös Savanya Ferenc, egyenest a kapitány elé.

- Baj van, - jelenti.

- Hallom, - bólint amaz, mire Savanya Ferenc figyelmeztetőleg fölemeli az öreg ujját:

- Gazt vetött a pokrócomra Kakuszi Mihály az éjjel...! Bátor úgylöhet, hogy röggel.

A kapitány némi kétkedéssel esik a szón:

- Kakuszi?

- Az. Ha mondom, elhiheti. Hát most tögyön amit akar. Nem mék vele máshon.

Szép ez Ferkótól nagyon, ez a bizodalom. Van is foganata. Mert lám, elindul az igazság tanyai módra. Lehet azt most már a maga útjára eresztteni nyugodtan. Bekocoghat felőle Ferenc is a városba. Vásárt érzett a karcos, hát hadd menjen! Menésbe, jövésbe annyi az egész külömb-ség, hogy időközben elszáll a fejből a pára és más színben kezdenek világítani a dolgok.

Elég sajnálatosan pedig!

Mert jól véve, Ferkó szempontjából se éppen becsület, ahogy most áll a pokróc ügye! No, nem magára a pokrócra nézvést, hanem mivel virtusként is fogható fel Kakuszi Mihály részéről az eset. Jobb lett volna bizony hallgatni vele. Ha az a ménkö karcos is úgy akarta volna! Ám ez nem akarta. Az elütőképen úgy akarta, hogy jelentődjön a pokróc. Nono... A pokróc csak: pokróc. Az ember ellenben mégis ember s illik, hogy bor-italnak, pokrócnak ura legyen. És mivelhogy ezen meggyőződés hazaútban egyre keményebbre érik Ferkó elméjében, tehát nem csoda, ha némi célszerű kerülőútak során végül megint a kapitány úr elé állít. Bent a suba félvállra ereszkedik, eltakarván egy új pokrócot, mely alatta foglal helyet. Némely köhentések arra szolgálnak, hogy Ferkó bemondhassa:

- Möggyüttem.

A kapitány úr felvillan az írásból, vidáman nyújtja a parolát, úgy újságolja:

- Hát előkerült a pokróc, Ferkó!

- Elő-é?

- Elő.

Ökrös Savanya Ferenc megsétáltatja mind az öt körmét az üstökén, úgy tudakolja egész elhülve:

- Honnét tudja az úr? Hászen én nem mondtam mög magának?

Itt most a kapitányon a csudálat sora.

- Kend is tudja?

Ferkó csak kisörcent a bal vállán át:

- Enyém tán a pokróc, vagy mi a siji?

- Jójó! De mikor épp most hozta a legény!

Ferenc meghátrál erre a magyarázatra.

- Ne mondja! - Hökken vissza álltában s a jobbkeze kisujját belealkalmazza a suba válladójába, mely művelet nyilván a fölösleges indulatok levezetésére szolgál. Ilyenformán könnyebb most majd fölvetni a kérdést, hogy aztmondja Ferkó, oldalt ütve az állával, amarra kifelé:

- Kakuszi Mihály az a bizonyos?

- Nem. Tombác János talált rá az útban.

Nagyot ránt a subán Ökrös Savanya Ferenc a feleletre és egész hosszában kiegyenesedik. Roppant komolysággal véli:

- Baj. Borzasztó nagy baj, ha Tombác János az illető, tudgya!

Elfordul némi zavarral, a hóna alatt kotorászván, utóbb csöndesre fogott hangon függeszti hozzá:

- ...mivelhogy nézze csak! Jártomba-keltömbe Kakuszi Mihálytul került elő a takaró... Bátor ű még nem tud róla...

Ezzel leteszi a pokrócot a másik mellé az asztalra.

Nem valami világos az ügy így polgárilag, ám a kapitány se azért kapitány, hogy sokat magyaráztasson magának. Elég, ha Ökrös Savanya felé bólint rosszalólag:

- Ejnye Ferkó, hejnye...!

Ferenc két ujjával megdörögli az orra hegyét, mialatt a panaszos szók esnek, majd visszabólint keserű szemrehányással:

- Láss! Ez mind abból van, mer mér ellensége Kakuszi Miska az amerikai vesszőnek! Mög hogy mért árul a szerviány csupa egyforma pokrócot! Mert ha Kakuszi bele volna békülve az amerikai vesszőbe, mögéntelen a rác különféle mintákat rakna a pokrócba, akkor én most böcsületös embör volnék!

- Már alighanem, - mondja a kapitány úr s az arcáról leolvasható, hogy ő erről nem tehet éppen semmit. Ám Ferkót előnti a harag eme vélekedésre. Csipőre vágja az egyik kezét, úgy magyarázza a másikkal:

- Öszi fene...! Maguk keverték össze az egészet! Hát Tombác Jánostul köll előkeríteni a takarót? Mikor annak nem vólt a dologba sömmi köze? Hát most ki lösz itt a töttes? Mi? Tombác János vagy én?

Mivelhogy nem jön a kérdésre válasz, ráteszi Ferenc a tenyerét a posztós asztalra s nagy haraggal megfelel magának:

- A pusztázó-legény! Az itt a hibás!

Megbólogat a kapitány némi tünődéssel és belepillant Ferkó elborult, barna szemébe.

Csakugyan, csakugyan, olyan igen nagy keserűség föllegzik azokban, hogy nem hagyható ennyibe a dolog. Miértis rá kell ütni az asztalon lévő harangra, hogy a pusztázó is bevonassék. Kapitány uram odainti a legényt magához és egész törvénybeli szigorral adja, rámutatva az egyik pokrócra:

- Ezt pediglen Kakuszi Mihály v e s z i t e t t e el! Vigye kend vissza neki!

- Ugy, úgy - véli Ferkó föllélegződve - csak vigye no!

Majd hamiskásan hunyoritva, hozzáteszi még útbaigazításul:

- De leginkábbis nem sajnálnék egy malacot kendtül, ha úgy adódnék, hogy a koma nem vólna jelönleg akkor...

Felderült képpel bólint rá a pusztázó legény a szóra:

- Értöm.

- Leválasztott malacot! - Így Ferkó súllyal s lecsapja a rézkupakot a pipa szájára, mely ime kellemetes füstbárányokat kezd most bodorgatni.

Odakivül megruccan legyesen a két ló, az üres hordók vidám kocódásba fognak és külső, belső dolgokra egyaránt csudálatosan szép békesség helyezkedik.

MÁTYÁS RÉSZESEDNI AKAR.

A csontot kétféle ember kedveli. A zsidó, meg az úr. Bár az úr se mind. Csak ezek a múzeumbeliek. A zsidó csizmafényesítőt csinál a csontból, a múzeumbeliek pedig kirakogatják nagyfene üvegalmáriumokba, aztán nézdegélik. Ebből az következne, hogy a zsidónak van esze. Mert a subick közkeletű a csizmák szempontjából, viszont a múzeum, az nem. Ott legfeljebb koptatni lehet eme derék holmikat, egyéb polgári haszna a dolognak nem adódik.

Azaz: nono...! Minden attól függ, hogy kellő körültekintéssel éljen az ember. Mind például Mátyás. (Ez a Kis-Gerencsér Mátyás, innen Domaszékről.) Őkelme a tavaszon, járta-keltében fölvetett az ekével valami kézbevaló szerszámot, ami olyanféle, mint a fokos. De mégse fokos, mivel nagyobb. Azonban ha mégis fokos volna, akkor jó öreg lehet, mert a hozzávaló koponyák már rég kimentek a divatból. Manapság a kisebb kótoztató szerszámok is egész jól megteszik.

Mátyás eleintén Rózsasándorra gyanakodott, ám az öregapja, aki valaha juhászos ember volt (annak se akármilyen, holott öt esztendőtt ült a boldogult emlékü Ráday gróf kosztján) azt mondta, hogy nem oda való a fokos.

Hát akkor annál is ócskább!

Mátyás némi fejcsóválások közepett elteszi a szerszámot a sublótba, majd mikorra letakarodik az élet a földesckéről, ujfent előszedi. Szépen húzik a malac, s minthogy tavaly egész kisült a tengeri a nagy szárazságban, éppen jó lesz a szerszám a kukuricára. E célból csupán be kell fogni a lovat s bekocogni Szegedre a tiszaparti nagy kőházba, ahol tudvalévőleg a efféle ócskaságoknak, törött cserepeknek, rozsdás miegymásoknak keletük vagyon.

Be is köszön Mátyás, ajánja az ütőt:

- Nézze mán mög, nem az Áttíla király kincsébül való ez itten?

Odakint ugyanis minden sárgaszínű dolog erre gyanus.

A tekintetes ur - aki alighanem a Móra úr lehet, mert hólepte a haja s a fiatalos arcából igenigen fekete szemek tündökölnék elő, kezébe fogja a kótoztatót s így szól:

- Nem arany ez atyámfia, csak réz.

- Nono. Attul még löhetött Áttílaé. Vereködött az, nemcsak vasárnap. Hátba éppen ez volt a hétköznaplója neki? Nézze mög jobban, ne sajnálja a fáradságot!

- Akármeddig nézem se látok egyebet, mint hogy avar ez!

Mátyás meghökken a fölvilágosításra:

- Mán hogy volna ugyan! A tavaszon leltem én ezt, nem az őszön!

- Azért mégis avar.

- De mikor két ákácon kívül a környékbe sincs fa! Az is a tanyaudvaron...!

Mátyás az öregújjával bökdösve teszi hozzá:

- Hát hogy akar maga azon a földön avart?

A tekintetes ur összevonja kicsit a sűrű fekete szemöldökeit s kiteszi kezéből az ütőt:

- Nem a föld az avar, hanem a szerszám, - véli.

S érezni lehet ebből, hogy itt fölösleges minden további beszéd.

A szentencia ez esetben úgy hangzik, hogy Kis-Gerencsér Mátyás Domaszékről avar csákányt talált. Így ebbe legjobb lesz sürgősen belenyúgodni, míg meg nem gondolja a tekintetes úr ezt is, aztán mehet Mátyás a fejlékelő szerszámmal amerre lát. Itt nincs föllebbezés.

Ki is tudna ugyan felelni arra, hogy miért csak avar (mindjárt első szempillantásra) némely emberek találmanya és viszont mért jázig, hún, bolgár avagy török másoké! Mivel volt külömb egy hava-formán Túrú János törött kengyelvasa, mint ez a jóképű kótoztató!

Egyformán nem voltunk jelen se itt, se ott, tehát semmit se tudhatunk.

Enged is Mátyás némi hümmögések után. Okosabbnak véli megegyezni a tekintetes úrral, mert ládd e, a tudomány azt kívánja, hogy további ásatások történjenek Domaszéken. Ahoz meg fuvar kell. Mátyás vállalja.

Igy lesz kukorica a kótoztatóból!

Az úr aztán elkezd piszkálni a határban. Húzgálják elő az eves csontokat. Igen komoly képeket vágnak hozzá, Mátyás pedig kuncog hason fektében a szekér tetején, talppal az égnek.

Hogyne kuncogna! Mikor ni, milyen tökéletlen az úrféle! Ahelyett, hogy otthon komótizálna, szivarozgatván békességesen, ime szekéren zötykölődik, éjjel subán hál, a kék éggel takarózik, tücskök zenéjére szundít és birkapaprikást falatozik hozzá, hogy csak kikaparhassa, amit más bekapart!

Előkerülnek így mindenféle szúvas jázigok és korhadtt magyarok, holott az élők se valami sok örömré mozgolódnak ezen az árnyékvilágon. Kivéve Mátyást, aki igen vígan fuvarozgatja ki s be a tekintetes urat és Viktorra se sokat ád, pedig az asszony váltig hajtogatja:

- Nem jó a holtak békéjét zargatni! Baj lössz ebből!

- Vagy zsírozó!

Mátyás a bajsztát sodorgatja.

Mert megint tengerivel tért meg a fuvarból. Jó lófugúval. Ha így tart végig, Mátyás malacához foghatót nem egyhamar öltek Domaszéken!

Irva van azonban, hogy semmi se tartson örökké. És amint a borúra derü, azonképpen a derüre ború következnek. Egy szerda délután csak elfeketül a hímes égboltozat a napbanéző arcú tarlóvirágok fölött s kerekedik olyan ítélet-idő, hogy no! Hullnak a mennyei parittyakövek (késő őszön) és elhányja a szerszámját, iszkol ki merre lát. A tekintetes úr közanyánk kebelébe - a kivájt sírpadmalyba - az emberiség meg a talicskák alá.

Hogy a föld ilyen csúfosan felázott, abba kell hagyni az ásást. S ez a várakozás arra való, hogy a tekintetes úr megérdeklődhessen más helyeket is. Hiszen Mezőhegyesen, Kunágotán és Csanád környékén is találhatók törött fazekak, meg lyukas koponyák! Mely okból oda el kell menni, a domaszékiek pedig várjanak!

Egy napig, két napig...! Hagyján! De kutya-fékom, csak nem enged az idő! Ellenkezőleg úgy megered végül a hó is, hogy ezúttal már valóságosan nincs mit csinálni tovább.

Visszajön a tekintetes úr s kifizetvén a salláriumokat, szélnek ereszti az embereket, ő maga meg ugyan iparkodik föl a szekérre a nekibolondult havazás elől.

Hát ez baj. Mátyás kelleetlenül rángatja le a lovak pokrócát. Indít. (Ördög bujjon ebbe a cudar időbe, amelyik így elrontja a szegénység dolgát!)

A kocsi haladozik, a hó havazkodik, mintha nem is neki szólnának a különféle jókívánatok. A sűrű pelyhek rátelepednek Mátyás vállára, fejére, bár, a tekintetes urat se kimélik. Most a süvege is olyan, mint a haja s a bajusza mint a süvege, mert azzal már meg a zúzmara okos-

kodott. Alig ismerszik meg a nagy fehérségben. Az indzsellér is - aki szembe iparkodik rájuk, ha a kocsiszeg jónak nem látta volna kihullani az útból - egész megütközik.

- Feri bátyám! Te vagy?

- Olyanformán, - felel a kérdező s itt meg kell állni egy csöppet. Részint a kocsiszeg szempontjából, részint pedig csakugyan olyan ez az idő, hogy szótlán nem hagyható.

Azt mondja a mérnök a havon toporogva:

- Végül is igaza lesz annak az ángliusnak bátyám!

A tekintetes úr két kézzel lapogatja magáról a havat.

- Nono?

- De már bátyám, ki hallott ilyenkor farkasordító hideget? Tisztára benne vagyunk a jégkorszakban. Befagyunk, ha így tart. Jön a világ vége!

A tekintetes úr eddigre lepucolkodván, kezet nyújt. Csöndesen mosolyog a bőrbajusza alatt.

- Alighanem hallod! Olyanféle jeleket látok magam is!

- Ugyan...!

- Azám. Nem elég hogy a kultúrpalotát kiagyusztaltatja a nemes város, még új írógépet is adott tetejébe!

- Kolosszális! No, csakugyan hogy vesztünket érezzük.

A tekintetes úr bólogat hozzá.

- Hát Isten áldjon öcsém, igyekszem is hazafelé. Lekocogtatnék egy-két levelet búcsuzóba, ha ugyan futja a hátralévő időmből!

Az urak elkezelnek, Mátyás közibevág a két lónak. Azonban jószerencse, hogy épp bőrrel kanyarodnak a tiszaparti kőház elé, mert Kis-Gerencsér Mátyás bizony egész elfelejt a kátyukra ügyelni, olyanigen eltompult a hallottakon. Minek okából nem is fordul be Paplógó komához tengeriért, hanem ehelyett egy kishordó karcos kerül a szekér farába. Így baktat hazafelé. Harcsabajusza szomorúan lekonyul a havak súlya alatt, feje pedig belemerül a süvegbe nyakig. Otthon a vénembert tudakolja.

Ott van az, ott, a búbos padkáján, mint ilyen elévült öregekhez illik. Nézi a semmit, hallgatja a semmit, azokat a titokzatos látni és hallgatnivalókat, amikből a kintvalósiak olyan csudálatos bölcsességekre tudnak rájönni.

Mátyás behajítja maga mögött az ajtót - ha netalán avatatlan fülek hegyeződnének a közelben - s aztán odafordul öreg Gerencsér Józsephez.

- Pász, - mondja komoran. - Kend se soká nevez fiának engöm!

- Nono.

A vénség csak pislog a beszikkadt szemével, gyér, fehér pillái mögül s néz maga elé, mint akinek már semmi sem sürgős.

Mátyás magyaráz.

- Leölöm a malacot még a mai napon...!

Akármilyen nagy a nyugalom apó szívében, erre a hírről föl kell neszelnie. Miértis öreg József kiemeli a pipát az agyára mellől és nekiszánakozik a szónak.

- Affenét...?

- Pedig hogy le. Tengőrit se hoztam már neki. Mondok: minek?

- Ugye!

Idősb Gerencsér visszakormányozza a pipacsutorát s vár. Nyilvánvaló, hogy keresztbeáll a fiuban valami! Majd előadja.

Mátyás ilyen módon magára hagyatván, közel csoszog s leülve a kecskelábú asztalra, így szól:

- ...mert édes-kedves öreg apám, gyün a világ vége.

- Appenész?

- Az. Vessön kend köröszöt, oztán béküljön bele. Leginkábbis tartsa kend a száját az asszony-nép előtt, hogy el ne sózzák a hurkát. Már ha így esött eccer, azon lögyünk, hogy részesödjünk!

Öreg Józsep rábiccent helybenhagyólag.

- Nono... De mi baja avval a malacnak?

Ezúttal láthatólag bővebb magyarázatok szükségeltetnek. Mátyás hát kivon egy háncs-fonott széket s arra készülő halotti tetemét búsan leegyensúlyozza. Olyanformán, hogy a lámpa se billenjen föl az asztalon, viszont témfergések se történjenek. Mindez megesvén, kiterjeszti öt újját s így vélekedik:

- Legalább hótta előtt vigadjon az embör. Bort is hoztam egy hordóval. Én részesödni akarok!

- Úgy, úgy, - bólogat apó. - Oztán kívül tudod te ezt fiam?

- Az urak mondták, akik a csontot szödik.

- Neköd?

- Ej fenét! Egymásnak!

Mátyás nem állhatja kisörcentés nélkül.

- Törődik is az úrféle velünk! Mindenbül csak maga szeretne részesödni!

Idősb Gerencsér megcsóválja a fejét, látható rosszalással.

- Erre akarnál te félig-kész malacot ölni? Hát mit ért az úr a világ végihön?

Mátyás az ablakra mutat.

- Ahun a! Nézzön ki kend.

Józsep legyint csupán. Nem válaszol mindjárt. Előbb újból rá kell tömni a pipára.

Kint gyönyörű nagy havak vannak már, a tanya előtt úgy dagad a fehérség, mintha az angyalok galamb-tollból vetettek volna ágyat maguknak a földre. A padka fölmelegül és a sült töknek igen szép szaga száll a szobában. A puli is fölveti rá a fejét, csak Józsep leinti, s azt mondja mostan:

- A világ végét a Hüvelypici érti. Mert az úgy van fiam, hogy az egész mindönségöt a Döncöl szekér húzza. Három pár címeres ökör van a rúd elejbe fogva. A közbülső pár mellett jár a Hüvelypici. Oztán ha baj van, bebúvik az ökör fülébe, ott hujántja: „Cselő hajszt!” Majd ha eccör a Hüvelypici elvétí az ugrást, azt’ fölbuksengöl, akkor vész el a világ. Értöd?

- Ühümm, - okosodik Mátyás. Elgondolkodik e nyilvánvaló színigazságon. Csend hallgat a meszelt szobában.

Idők multán megint felüti fejét az ember.

- No. - Hökken öreg Józsepre. - De hátha netalán tán már föl is hengerödött volna azúta?

Erre a kétségeskedésre nem tud szentenciát apó. A menyboltozat valóságosan betakarta véghetetlen orcáját a véghetetlen föllegekbe. Ki is tudhatja csakugyan, hogy mögöttük a Hüvelypici hogy s mind...?

Biztonság kedvéért nem fog ártani egy kancsóval abból a karcosból és a kiscsalád is begyöhet ezúttal. Ha kiderül az ég, ráérkezünk megsejlelni a Hüvelypici tudományát. Addig pedig részesedjünk emberek, amiben épp lehet!

SZŐRSZIVÜ PÉTER.

Vannak esett emberek, akik mindenből kikopnak. Még a tulajdon becsületes nevükből is. Igazság szerint Pétört se „Szőrszivü” nevezeten és nem is a „sző” betű alatt könyvelte el a pap, hanem a sokkal jobbhangzású „lö” betű alatt nyert elhelyezést, lévén apja után Lippai Nagyiván Péter az ő becsületes titulusa. De mondva volt már, hogy őt ilyenképpen senki se ismerte.

Lábára nézve bicegő a Pétör, az ábrázatjára pedig jobb nem is nézni, mert azt úgy megtisztelte a ragya, hogy viseli a nyomát holtig. Ilyen külsővel persze a házasságból is kikopott. A lányok kinevették.

Hanem azért nem kell gondolni, mintha csupa külső hiuságra mennének az asszonyok! Akadnak bizony Pétörnek egyéb hibái is! Elsősorban: nincs rendes mestersége neki. Semminek se nevezhető különösképpen, bár talán épp ezért mindenhez értenie kell a kapási működésen kívül, amit az uraság buckai szöllején eszközöl, innen-onnan szép pár esztendeje. Ha kell lovat vasal, ha kell itatót váj a jószágnak, más esetekben a szomszéd kápolnába az Úr Jézus aranyban megfogyatkozott dicsőséges testének felékesítése céljából meghívatik. De órát igazítani, hálót-kötni, malac-fogat húzni, patkányt pikula-szóval a határból elküldeni és ki győzné elsorolni, mi mindent tud! Hiszen az ilyen ezer-mesternél sohase bizonyos, hogy a garabonciás diákokkal és egyéb harmat-megváltókkal, téhen-igézőkkel, eső-fogókkal, szemmel-verőkkel: miféle cimboraságot tart?

S ez mind nem elég! A csúf-nevén, ragyás képén, bice-bóca lábán, semmiember voltán kívül Pétörnek még a szive is szőrös. Ez úgy értendő, hogy talán nincs is neki. Ha volna, szólalna néha. Sírátónál, lakodalomban ő se sajnálna egy rigmust. Vagy barátságban állna valakivel. Eljárna ide-oda. Pétör ellenben mindezt nem teszi. Ő a süvegét a szemébe húzza és beszéd helyett káromkodni szokott.

Ilyenkor leginkább a „Fene asszony” leányait emlegeti, különféleség szerint. Tizenegyet ismer belőlük, mint minden rendes szegedi ember. A Fekete, Fészkes, Avas, Mándoki, Fitty, Válogatós, Válogatós-fitty, Fityögös, Fityögös-fitty, Fityfiringós és a Tótok fenéjét. Egyebekben vele se törődik senki, hát ő se törődik senkivel, az egy pulikutyáján kívül.

Azzal se olyanképpen, hogy simogatná, vagy más fölkarolásban részesítené! Ilyesmi szőrszivü emberektől el se várható. Pétör hajlandósága a kutya irányában mindössze abban nyilvánul, hogy lebbencslevest-mit ha kászolít, abból a bögre fenekén, mindég hagy a Pulinak, valamint szalonnabőr és kenyérhaj irányában se felejtkezik meg róla.

Talán azért húz Pétör a kutyához, mert az épp olyan kevésbeszédű és mogorva természetű, mint jómaga. A többi kutyákkal nem érintkezik. És ha netalán valamelyik mégis hozzáragasztana, olyan mérges kaffogásokat mível, amik egész bizonyosan csak káromkodások lehetnek kutyai nyelven.

Hogy történt, hogy nem, valójában senki se tudná megmondani, de tagadhatatlan, hogy Puli e tavasszal késő anyaságra ébredt. Pétör nézegette a megtelt jószágot és nem biztos, hogy mit gondolt hozzá, mert nem szólt semmit. Csak odább rugta azt a nyaláb szénát, amit a hárs-ágyra szánt, hogy az mind a nyoszolya alá hullt és majd ellepte a Pulit.

Megvoltak aztán szöllőkaccsozásig, mikor is fordultak a dolgok. Hajnaltájt, hogy Pétör dologba indulna, a kutya nagy nyüzsgésbe fog. Futkároz, szaglász, a hárságyra felugrik, meg nyomban vissza le is ugrik s végezetül ülve marad egyhelyben, bánatos vinnyogások közepett.

Nézi a gazdáját nyughatatlan szemmel. Pétör is nézi a Pulit a szeme sarkából. Az eb ettől megcsöndesedik.

- Ufff - mondja s elfekszik a szénán.

Pétör ennyit se vall, hanem elballag dolgára. (Szórszivü ember, no!) Majd úgy déltájt előkerül egy kis ejtődzés céljából.

Nézd el, nézd! Egy kutya helyett bizony kettőt talál! Vagyishogy másfelet. Mert az új jövevény egy poc-egérnél nagyobbna aligha mondható. Bár ezzel a kis termettel is egész különösen kutya-formájú és igen világravaló. Mindjárt kiismeri magát a földi dolgokban. Apró pogácsafejét a meleg anyai kebelben elrejtve, ott olyan dagadtra szivakodik, mint valami ráadás-hurka.

- A fityfiringósfitty... - véli a szórszivü ember s feltehető, hogy erősen haragszik, mert lám, nagy hirtelenében ráhibázott a tizenkettedik fenére! Ilyen módon megkönnyebbedvén Pétör, falatozásnak lát. De alighanem sietős a dolga, mivel csak egyet-egyet kanyarít a szalonnából, a másikat mindég Pulinak veti. Hamar vége szakad így a kollációzásnak.

Volnának ennyiben, jó békességgel, ha a kiskutya idővel nem növekednék, ami viszont a szalonnának és kenyérnek nem természete. Így aztán a vincellérné (öreg Mária) egy szép napon nyírfa-seprűvel kergeti a Pulit körbe az udvaron. Bár ez egészen kárbaveszett fáradság, hisz az oldalast ugyan el nem veszi attól! Ki is tör a háborúság végette! Mi tagadás, valami igazság van a dologban. Lop a Puli csunyan. S hozzá lop személyválogatás nélkül, egyremásra, amit elő talál.

- Kölykes, - igazolná Pétör.

Ám ezuttal az sem segít, hogy (nini!) szóra gerjedt a mogorva ember a kutya érdekében. Mária mégis azt ajánlja neki:

- Üsse agyon kend a nyűves kölykit! Minek az ide?

- Annak, hogy ittlögyön.

- Az én költségemre?

- Majd csak a magaméra.

Ez a kijelentés némi megütközést eredményez. Pétör ugyanis esett ember hírében áll odakint. Persze...! Ki is tudhatná, hogy a szórszivü vén legény élére rakta a garast? Egy tajtékpipa irányába gyűjtögette ő azt, már régecskén. És így joggal üt a keblére, ahonnan a zacskót előhúzván, megkérdi Máritól:

- Mi jár kendnek kár fejében?

- Pénz...!

Uram fia, ki hallott valaha ilyet, hogy pénz...! Pénzt kínál a kapás a valóságos vincellérnének! A maga portáján! A kutya kosztjáért, amit lopott!

Országos csúfság! Mely okból most már a vincellér is belemártakozik az ügybe s lerakja az úrnál a Szórszivü Pétört. Így és így! Vagy egyikőjük, vagy a másik!

Az úr elhallgatja a panaszt s közbe gondolkozva szívatja a pipáját a városi ház vadszöllös ámbitusán. Térdén apró legény lovagol, amolyan hatesztendőske. Hosszú csigás aranyhaja válláig bukik és a tavasz-reggeli nap játékos kedvvel táncoltatja arany sugarait rajta.

Hogy Bitó János öreg vincellér a szórszivü Pétört egész beajánlotta, az uraság leteszi térdéről az apró magyart s némi tünődéssel a derüs világ felé, azt kérdi a panaszos embertől:

- Szekérrel vagy János?

- Azzal instállok.

- Van törek a saraglyában?

- Van.

- Hát akkor - emeli magához az úr a dohányzacskót - rakd fel jó puhára fiam! Ne, itt a farkasbundám, terítsd rája. Kimegyek szétnézni.

S ez így is történik.

Szörszivü Pétör a kapálásból előhivatik és az úr szembesül vele. Azt is mondhatnánk, hogy szót ért a kettő, ha ugyan annak lehetne nevezni, mikor csak az úr beszél, Pétör pedig hallgat. De nem tegnapi ismeretség ez köztük! Nekik jó így is.

Mire jutottak, mire sem, azt egyedül a jelekből lehet kihámozni, mely jelek ez esetben egy tajtékpipából, az uraság kisfiából, valamint a Puli kutya apró leányából állnak. A tajtékpipa tudvalevőleg az uraság kezében volt kijövet, míg most Szörszivü Pétör szorongatja azt a markában, a gyerek viszont ifjabbik Pulival édeskedik a szekér tetején hangos kacagások közt.

Mert lám, kiderült, hogy a borzas szörgombócnak még szeme is van! Két apró kárbunkulus kis szeme, ami pedig róla a nagy bunda miatt feltehető se volt!

Pétör hallgatása és a fiu sikongása közt lévén, az uraság a szekérre szintén fölül és az alatt álló vincellérek nagy megütközésére, el is hajttat ezzel.

Pász! Nincs apelláta. Érteni kell a dologból. Hiszen: nono... Való igazság, hogy minden bajok okozója, a kis-puli ezennel csakugyan eltávolodott. Egy szép tajtékpipa maradt helyette a tanyán. És a tajtékpipa tudvalevőleg nem szokott oldalast lopni. Az ítéletben így megnyugodhatnak mindenkinek. Meg is nyugszanak. Kivételt egyedül idősb Puli képez, akinek se pipa, se pénz!

Ő a gyermekét akarja, aki késő napáldozatának vigassága volt és aki már olyan csuda-ügyesen tudott a kavicsokkal játszani, ügyelgő szekerek után csatározni, galambot rebbenteni, kotlós tyúkot vertyogatni, pulykát herregetni, épp hogy meg nem szólalt! Abból olyan jeles tagját nevelte volna Puli a kutyatársadalomnak, hogy pályaválasztáshoz érve, még talán juhász-kutyaságig is fölvihte volna! Abban erre igen nagy tehetségek mutatkoztak.

És most vége! A szekér egész elvitte a kis borzast s itt Puli számára igazán nincs más hátra, mint hogy nappalait (de főleg az éjszakáit!) keserves nyüszkölésben fogyassza, ilyen módon adózván az igaz anyai fájdalomnak. Hasztalan csitítja Mária a nyírfaseprűvel, megint visszatér és újból rákezd. Annnyira, hogy János öreg vincellér utóvégre is megsokálja a dolgot s felrugja Pulit. Az odább áll, elkushad. Pétör összevont szemmel nézi mindezt a hárságy széléről. Hümmög. Kutya, hát: kutya! A kutya-sort éli. Mért nem született főszolgabírónak? Akkor pipálhatna most bezzeg, ahelyett hogy vonit. Ha mindjárt nem is ilyen kiváló pipából, mint ő.

Mert ennek a pipának nehéz találni párját! Ez valóságos igazi szép pipa. Kéken illan a füstje. Lehet mondani, az ilyen finom pipában még ugyanaz a honi-büdös is finomabb ízű. A kozmája leszáll, a melegje kiszáll, csak a kellemetes illatok maradnak benne, a kilyuggatott ezüst-kupak alatt.

A szárral se kell sokat bajlódni, mivel a szár az meggyfa-szár és olyan szép szaga van, hogy azt külön magában is érdemes szagulgatni.

Hiszen a meggyfa-szár, úgy...! De kár, hogy a rugás se használt a kutyának. Az megint visszaóvakodott. Kezdi előlrül a nótát. Addig-addig, hogy Márít egész elhagyja a béketűrés erre a konokságra és lekapván a tűzhelyről a csuprot, nyakonlöttyenti a forró vízzel az okvetlenkedő jószágot.

- Ne, hogy legyen, amiért kántálj!

A puli eliramodik, neki a világnak. Csak a vonítása hallik messziről. Végezetül elvész az is. Nyughatunk most már, hála a papnak!

- No - mondja Pétör és a csutorát jobb képéből a bal agyarára kormányozza át tempós lassusággal.

Az éjszaka leszállt, mélyesmély kéksége teli tündöklő lámpácskákkal. Idelent sötét a világ. Egyedül a pipa tüze villan olykor-olykor. Az se sokáig. Kiszívjuk, aztán: jóéjszakát!

Felcihelődik a vén szőrszívű, kocogna a tornác felé. Egyszer csak felkapja a fejét.

Az bizony! Jól neszelte. A kutya! Megint ott a kutya. Visszakerült, mint a rossz lelkiismeret. Bozontos szőre elgyalázva pocskul. Kivillog a bőre egy tenyérynnyi folton. Azt nyalogatja csendes nyöszörgéssel. Majd hogy meglátja Pétört, odafut a padhoz. Szaglássza szűkölve a széna-fészket, ahol három irdatlan hosszú és keserves nap előtt a kispuli gyöngye testecskéje olyan kedvesen nyugodott. Innen tette amaz emlékezetes ugrást a nagy bögöly-légy után, amire idősb Puli anyai szive örömeiben nem tudott hova lenni! Innen mondta hizelgő szóval, hogy „au”, meg „buff”, - miközben nevelő szülejét harmatos rózsaszín nyelvecskéjével orron nyalogatta...

Efféle visszaemlékezések nyomhatják nyilván a Puli későn kivirágzott magános kutya-szívét, mert nagy bánkódásában már igazán nem tud egyebet tenni, mint hogy szőrszívű Pétör lábaihoz leül és hosszan a szemébe tekint.

Pétör nézi a szénát, nézi a pipát, aztán a csizmáit és mindent nézne ő most, csak épp a kutyát nem nézné. Ő tudja, hogy miért! De hasztalan minden praktikája, azért mégis látja a vedlett jószágot. Legkisebb moccanását is látja. Addig-addig, hogy lassacskán kialszik a pipa és a helyében keserű ízek maradnak. A homály nőttön nő s a borulattal Pétör arca is elborul egész.

Pétör emlékezik...

Azokra a régmúlt időkre, mikor a Kisjézus apró testecskéjét kétszer aranyozta be a kápolnában, csupán mert igen kedves kicsi gyermek ábrázolta a dicsőséges Bárányt... Meg még tovább: olyan napokra is, mikor sorba járta a városon a lelencet, ma sem egész biztosan tudható szándékkal... Hiszen, ki ismerheti valójában, hogy némelyik ember mire gondol...?

Példa rá a Szőrszívű Pétör is, aki csendesen beballag most a fészker alá s onnét galambtollat hoz, meg lúdtollat és némi rongyokkal kezdi a pipát agyusztálni. A szárnak kóc-madzag, a kupaknak ecet, borostyánkőnek hullott posztódarabok. Kész uj lett a pipa! Boltos se válogatná ki a többi közül.

Aminek megállapítása után Pétör összeszedelközik és megindul az úton holdvilágfény mellett.

A szegedi tornyok szépen csillognak és a csillagok szépen világítanak és boldog kutyák vidám ugatása hallatszik az egész mindenségből.

Pétör nagyobbakat lépked. Nekidül, mintha az orra húzná. A barom-járás van itt, akkurátosan egyforma nyomokkal, de Pétör most kettenként veszi őket. Ilyenformán mihamarabb el is érkezik oda, ahová akkora iparral iparkodott. Ott áll előtte az uraság városi portája. Nézi Pétör, nézdegéli. Előbb csak messziről szemrevételezi, hanem aztán egész közel óvakodik a fasor ákáinak oltalma alatt, árnyékból árnyékba húzódva. No, aki eddig kételkedett volna

abban, hogy gonosz pára a vén kötnivaló, az most megbizonyosodhatna róla, hogy nem Isten hírével kerülgeti így a más háza táját, éjszakának évadján!

Lám, rendre megszámlálja az ablakokat! Dehogy is sejtik bentről! Dehogy! Sötétek az ablakok mind. S erről a Szórszivű meggyőződven, ráteszi kezét a kapukilincsre. Óvatosan megbillegeti.

- Buff! - mondják bentről.

Mire Pétör nem mond semmit, hanem csak füttyent halkan.

Értenie kell a kutyák nyelvén is a vén gonosznak, mert szentigaz, hogy a kis Puli egyszerébe elhallgat. Egy mukkanás nem sok, annyit se vall többé. Csendesen kaparássza túlról a kerítést. Idősb Puli meg kintről.

Ezt megállapítván, Pétör újabb praktikához fordul. Mint az garabonciásoknál lenni szokott, feltekint az égre, majd lenéz a földre. Bár az is lehet, hogy csak a kerítés magasságát méri. S minthogy az nem magas, ő pedig garabonciás és szórszivű, aki nem kérdezi mi szabad, mi se - tehát fölsegíti előbb a bal lábát, aztán a jobbat a felső párkányra és zsupsz! Bent is van az alvó házban. Megfogja a csizmája körött nyüzsgő kutyakölyket nyaka bőrénél, kitessékeli az utcára.

Puliék nem kiáltoznak, hanem olyan szép okos csendben vannak, mint akik elértették a dolgot. Miértis Pétör lehúzza a csizmáját és nyugodtan előre halad, lábujjhegyen megkerülve a házat. Az ámbitusra fölpatalléroz s kebeléből az úri pipát valóságos meggyfaszárastól, piros selyem bojtostól és tajték-edényestől együtt az asztalra lehelyezi. Miután pedig ezzel elkészült, egy kis darab kréta segélyével különböző jeleket szerkeszt az asztal lapjára, hogy azt mondja:

„elMék”

Ezt. Csak ennyit.

Tizenöt esztendei szolgálat után!

De mivel Pétör lelketlen szórszivű ember, ez a cudarság tőle egyáltalán nem csodálható.

SZÉPASSZONY SZEKERÉN.

Enyhe, derült este. A hold lassan megy fölfele és világít szépen. Beragyogja a Tisza surranó vizét. Felcsapódik a játékos hal, mintha be akarna kapni egy darabot a hold sarlójából. Mikor visszaloccsan, ezüst karikák maradnak utána fodrosan.

Az ég tele van csillaggal, a víz is tele van csillaggal. Annak is igaza lehet, aki hanyattfekve a menyboltozatot nézi, meg annak is, aki hasmánt a vízbe bámul. Mind a két ágazat ugyanazt látja s mindkettő szépet lát.

Csak Vékes Miskának nincs igaza. Izgága ember, akinek sose jó ami másnak jó. Mindég extra kell neki. S ezért ő oldalra fordul. Így kubikban - ejtődzván munka végeztével - ez nem szokásos. Afféle divatozás.

Nem is csodálható, ha Mihálynak ebben a helyzetben hívságos dolgokon jár az elméje. Ott túl a pagonyon: kastély...! Miska tápai ember a többivel együtt s arrafelé nincs ilyesmi. A sor kivilágított ablakával mintha piros selyemre csipkézték volna.

- A ménkü vágna beléd...!

Morog, nézelődik magának a heverésző tovább.

Ahol e...! Az ég fekete bársonya alatt, a pirosra csipkézett palotából most gurul ki egy ragyogó csillag. Mozog sebesen. Haladozik, pillog, mint ez csillagoknál lenni szokott. Nini! Párja is akadt neki. Közelednek futva a töltés tetején. No, tiszta sor, hogy kocsí ez. Bolondos masina. Ha...! Már is dudál, berreg!

- A szépasszony szekere. Pukkadnál mög!

Alig mondja ki Mihály ezt a gondolatát, inkább csak úgy szép lassacskán elgondolgotja. Nincs itt beszéd. Nem szól senki. A csend és békesség töméntelen a mély vízparti éjszakában. Öreg Böröcz István bokor-gazda, idők multán mégis megfelel, felbök az égre.

- Ahun a!

No, kiváló jelességnek kell ott lennie, hogy így hangra gerjedt a vén legény. Miért is a magyarok megfészkelődnek és a szemek lassan arra úsznak, ahol István öreg-ujja bütykösen álldogál.

- Nétek a „Sánta Kúdúst”, hogy kipuccolta a szekerét! Még ilyen röttentő fényösnek nem egyhamar láttam a négy kerekét!

- Abizisten.

- Ugylőhet vendégöt vár.

- Löhet.

Bele is nyugodnának ebbe mindenek. Mert szörnyen szép, az tagadhatatlan. Hát: ragyogjon tovább! Nem akadályoztatik.

István azonban némely pislogások és figyelemrekeltő torok-köszörülések után megint csak felbök az égre, ezúttal a másik bütykével.

- Ahun a!

- Debizony, - serdülnek fölfelé újból a szemek.

A „Szépasszony” is kihúzta magát, - véleményezi öreg István s ebben megint igaza van. Mert a Szépasszony (akit amúgy a tudományos könyvekben „Antares” csillagnak szokás tisztelni) valójában egész káprázatosan tündököl a „Nyilas” négy szekér-csillaga előtt.

Mihály se állja fejcsóválás nélkül, aztán meggondolja a dolgot és azt mondja Istvánnak:

- Kend is mind a mönnyek országát fírtatja! Bár inkább a tarhonyával törődnék, legalább öhetnének!

Való szent igazság ugyanis, hogy a bokor-gazdának, Böröcz István kintvalósi magyarnak tarhonyája nincsen. Egy csöpp sincsen. Napról-napra krumpli, meg krumpli. A ládában - igaz - szalonna lődörög, meg kolbász és gömböc, ám hellyel-közzel jó volna egy kis krumplis-tarhonya. Ellenben olyan nem létezik. Jelül, hogy Böröcz István „öreg legény” és a házasság szentségéből nem részesült. Ilyenformán nincs aki tarhonyát csináljon neki és ezért Vékes Mihály joggal mondta, amit mondott.

Viszont Istvántól sem veheti el senki a szólás jogát, mert nem kívánható a hetumogerek egyetlen késő utódjától se, hogy szavazati jog nélkül témferegjen a földön. István tehát felel, kellő méltósággal és a tarhonya-beli panasz mérlegelésével.

- Csak nem vásom miatta asszony jármában a nyakam, ha eddig kiálltam?

- Osztán mért ne? Épp embörnek való az asszony.

- Ügön. Öregje patikának, fiatalja másnak, mindönképpen az ördögnek! Eltanáltad.

- Jó is volna! - bökken fel Mihály. - Lássa kend apám, az uraság, az okosabb. Friss mönyecske deresedő fejfel... Vigasság! Így köll azt! Vén csont mellé fiatal, tüzeset, melegítőnek... Majd akkor kend se a csillagokat fírtatná!

Mit vélne, mit se erre István, az nem tudható, mert a töltés tetején most szalad el a bolond-kocsi, igen csúnya szaggal. A sok port, kavicsot, miegymást mind a padkán komótizálók szeme közé szórja. Ez okból gyökeresen megváltozik az egész helyzet. Aki eddig hanyatt volt, az hasmánt hengeredik és viszont. Így keresvén jobbulást. Mátyás se kivétel a mozgásban, mivel ő a jobbik oldaláról a balikra irányodik s amint eddig elébe nézett a kocsinak, ezúttal utána bámul.

Egyedül István nem cihelődik. Tudja a bölcs ember, hogy egész hiába forgolódunk a világban, amint esik, mégis csak úgy koppan. Marad hát ahogy volt és visszaüt a szóra:

- Őszi fene űket, - véli. - Mögmondtam én, mikor először erre gyűtt az újasszonnyal...!

- Mit mondott kend?

István ellegyint fektében a füle mellett.

- Az asszony ült a bakon. Az tekergette a kereköt. Az embör mög hátúl! Mondok: középtűt az ördög, aki elviszi.

- Tán plánétás csíz kend, vagy táltos, hogy így mindönt tud?

- Mindönt az Uristen tud, én mög leolvasom, ami írva van, - feddi István az oktalant és az égre mutogat.

Való igaz! Felírt oda a Teremtő mindent, ha van aki érti! Azért Mihály még se nyugszik bele. Tovább okvetetlenkedik.

- Tán a baraboncos diák volt a mestöre?

- Az, - hagyja helyben István nyugodtan. - Öregapám, meg az űköm űke. Mög vagy elégödve?

Dehogy is van, dehogy! Mihály csak űzi-hajtja.

- Oztán ezt is odaírták?

- Oda ám, fiam!

Akadnak, akik szeretnék hallani.

- No, - sürgetődik Toppantó Vesztör. - Mondja már kend hogy s mind...!

István nekiköszörüli a torkát.

- ...mert a „Sánta Kúdos” se volt mindég kúdos, se sánta nem volt az. Hanem valóságos gyönyörűszip tündérkiráji volt az. El is szerette a „Boldogasszony” legszöbbik lányát, a Szépasszonyt. No. Kimóringolták őket röndösen. A kiráji csináltatott az új mönyecskének egy olyan borzasztó szép szekeret, hogy öröm! Aranybúl volt a fája, csillag a kereke, tiszta szín kárbunkulusból mindön szöge.

- Ugy lám...! - szippant Toppantó a pipacsutorán.

- Ugy, - bólint komolyan István. - A szekérbe aztán belerakták a sok ékös mindönt. Tündérhajból pendelyt, islógos kendöket, hímös dikta-héjat, ami mán így dukál ilyen nagyrangú helyekön. Aztmondja akkor a Boldogasszony: „Mind a tiétök, ha hazaviszitek. Dógozzatok mög érte, hogy rajt’ lögyék az Isten áldása.” Erre mögindultak. Húzták ketten a fényös szekeret, akiben a fényös kincsök voltak. Nem hibádozt abból sömmi, ami kettejüknek köllött.

- Hát a tarhonya?

- Az se. Csak te ebbe ne szólj bele Mihály! Mert mit értessz te ahun Mihály, hogy a tarhonya borostyánkúbúl volt mind egy szömig? No. Akkor ne zavarkodj, mert majd még elvétöm.

Ketten is készségeskednek:

- Abba maradt kend, hogy indulnak.

- Persze...! Möntek is. Mikor azt’ egyszer arra gyün az ördög.

- Arra gyütt?

- Arra, hogy törte volna ki a lába szárát! Nem nyughat az attól, aki asszony. Odaragasztott melléje. Seppög neki. Amaz vissza.

- Hejnye...! - Botránkozik Kis-Katona Pétör.

De István leinti.

- Aszondja akkor az ördög: „No te Szépasszony, ezör esztendeig se értök tik haza nagy Tündérországba, ha ilyen lassacsán haladtok. Mit ér akkor neköd ez a sok szép mindön, ha senki se csudálja? Csak vonod az igát, amég belevenülsz. Éljed világodat, mig fiatal vagy!”

- Aszondta?

- Azt a kutyahitű! Mög még ögyebeket is. Hogy húzzon, aki arra való! Addig-addig inderködött a beste, hogy a Szépasszony végül is rávötte az urát: vásálganak egy lovat, űk mög föl a szekérre, urasan...! Az ördög kommandált csikót, azt mögvötték, hét rubinton mög három kárbunkuluson. Akkor az ördög belebujt a csikó büribe.

- Hogy a szúvak esnének bele! - inditványoz Kis-Katona Pétör és erősen csóválja a fejét. A többiek nemkülönben. Egyedül István marad meg az ő méltóságos nyugodalmában és folytatja a históriát tovább:

- Szaladna oztán a lú, csak az embör nem ereszti. Mert az ű kezében volt a gyeplű. Ölég, ha kocogunk, aztmondja. Mert itt rázós az út!

- Hát mért rázós, mikor mönyország...? - Csöppen bele a Kakuszi gyerek, aki még igazán gyerek, hiszen sor alatt se volt és így joggal értetlenkedik.

A többiek felokosítják.

- Hát az a sok csillag? Ugyanannyi göringy!

- Ugy no!

István is helybenhagyja.

- Ez a kisebbik baj! De hogy mögálltak itatni, az embör elmönt a vödörrel a kútra. Nossza az ördög rákezdí hamar. „Minek kocogtok, mikor olyan kurta az élet? Fussunk inkább, amíg löhet. Lemaradsz Szépasszony, mert mindön egy nappal kevesebb.” A Szépasszony hajtott a beszédre. „Mézöm-mázom, nyugodjék kend egy kicsit.” Addig dörgölődött az urához, míg az odaengedte neki a gyeplút, ő mögen lefeküdt hátul a kasba, humni. Hogyazistenfáját...

Szólhatna ez a szídalom a szélfejű tündérúrfinak is, amiért így be hagyta fonatni magát asszonyi fufanggal, meg szólhatna az ördögnek is, ám ezúttal még se nekik szól, hanem a gépkocsinak, mely jön visszafelé sebes vágatában.

Az emberek okultak, most lejjebb húzódnak a padkán.

A kocsiban magános úr ül, bőrtáska a térdén, ókula a szemén. Olyan doktor-forma.

- Lassabban hé! - dohog a Kakuszi gyerek. - Mán az ilyen is zargatódik!

- Tán beteg az újasszony a kastéjiban? - veti ellen Toppantó.

- Vagy nagyon egészségsős, azt' köpülőzteti magát.

Senki se felel rá. Mire is? Csináljanak amit akarnak. Fő, hogy a tüzecskét fel lehetne gerjeszteni, aztán nézzük, hol is maradtunk azzal a Szépasszonnyal!

István sorjázza.

- ...majd úgy alig egy horkantás után mögered a szekér, mint a bolond. Bele a kátyuba! Fölborult. A tündérkiráji kiesött az útra, a kincsök szanaszét. A rúd eltörött. A Szépasszony: föl a lú hátára! Az embör utána. Olyan igön húzott hozzá, hogy még a holmit összeszödni se érkezött tüle. Ma is úgy ballag a nyomába, sántán, kúdús módjára és húzza a kipusztult szekeret.

István szünetet tart, nagyot szí a pipán.

- Hasztalan, - legyint. - A Szépasszonyt csak nem éri be! Mer az fönn ül a lú hátán, azt' egycsöp tereh sincsen rajta. Röhögi az embört. Így eresszétök az asszonyt előre!

Dehogyis cselekednék ilyen oktalanságot valaki! Eddig se volt divatban. Mióta a világ, az asszonynak hátul a helye, két lépéssel az embere mögött. Bálon is előbb a legény lép a tánchelyre s a lányt maga után húzza. Ilyen okosan vannak rendezve a dolgok.

Egyedül Mihály kifogásoskodik.

- Sokat tud kend apám! Eccer még elsül a feje.

- Nono. - Véli István és annyiba hagyja. Mire volna az ilyennel huzakodni? S ha már ebben így megállapodtunk, akkor még a tűz mellett meg lehet írni a pénzes utalványokat, amiken a szombati kereset a kis-családokhoz elútazik s aki valakit netalán levelezni akarna, hát azt is megteheti. Egyebekben pedig rakjuk el magunkat holnapra, mert nem csak mából áll a világ.

Az éjszaka lassan egész leereszkedik és a víz folyik a gát aljában és a fűzek elkezdik egymást álomba cirógatni. A tűzre ügyel a Kakuszi gyerek, akinek valóban levelezhetnékje támadt s így most már csöndes jóéjszakát!

Azaz megálljunk!

Vecsernyés János sógor hirtelen felül.

- Hallsza e...!

Valóságos lódobogás buffog odafent a gáton. S minthogy ez éjszakának évadján ritka tünemény, így némelyek fölszánakoznak a töltésre.

Azám bizony. Lovas! A kastélyból való. Megismerszik.

- No! - kérdi Vékes Mihály. - Hát mi lössz? Mit ögyelögtök egyre, hogy így nem lelitők helyetöket?

A jövevény vállatvon.

- Möglütte magát az úr.

- Hejnye! - riad fel János.

- No né! - toldítja Vesztör is. - Oztán möghalt az árva?

- Egészen.

A fekete legény elkocog s így fekete lovon, a fekete éjszakában igen különös ez. Az emberek keresztet vetnek. (Ments meg uram a Gonosztól†††) És visszabotorkálnak amerről jöttek.

Nagy csend van, a tücsök is darabba hagyta az esti muzsikáját. Mindenki hallgat.

Idők multán István fölveti a fejét.

- Nohát! A szél fujna el a talpad alatt, kölök!

Mihály nem válaszol semmit. (Mert mire volna még lovat is adni az öregek alá?) De a legényesen félrevágott süvegét lassan a szemébe húzza.

VÍZI VESZEDELMEK.

Köztudomású dolog, hogy a Tiszában nem csupán halacsák tartózkodnak, hanem különféle veszedelmek is. Minden rendű tiszai embernek a magáé. Ott van mindjárt a fehérnépek réme, a „Viz i - b o r n y u”, mely termetre kicsiny ugyan, de ha az ugrifüles lányok nem vigyázatosan isszák a Tisza vizét, benyeletvén szerfölött megnőhet az és a hajadonnak semmi keresete többé a templomi padban, sem pedig a tisztos szülői hajlékban...

A „H o l t - e m b e r”-rel viszont a halászok bajolnak. Ennek meg az a praktikája, hogy vízbe-fultnak téteti magát, mire csónakba emelkedve azt pogány mód felborítja. Másrészt, ha nem sikerülne ez a fortély, a hálóval okoskodik. Vagy kioldja a csomókat, vagy gubancba köti az egészet. A szép testes halakat ellenben mindenképp eleregeti.

A „Fekete barát” és a „Vörös-csákós” inkább a hajózatot kedvelik és róluk se szabad itt megfedkezünk! (Mert könnyen jelt adhatna magáról akármelyik, amitől pedig örizzen meg anygala minden jótét lelket.)

No, tulságosan megijedni sem kell azért éppen tőlük! Mivel ezeknek a tiszai csudáknak se végtelen az ő hatalmuk. A vizet el nem hagyhatják, abban bennmaradnak. Extra e téren csak Tápénak dukál, mintha a Teremtő is meg akarná különböztetni a többi tiszai falvaktól. S evégből az odavalósiakat a „P ö f ö g ő” ijeszti, aki bizony legénykedik néha napján a vizen kívül is. Bátor ok nélkül nem teszi. Az igaz-járatú embereket békénhagyja. Leginkább az éjszakai jöszmenkedőkre haragszik, mert ilyenkor szokott előjönni a nagy „l i m á n y b ó l”, ahol egész nap csöndesen elvan és nem szereti, ha járta-keltében zavarják. Amint látjuk tehát, a Pöfögő aféle vízi zsandár, aki keményen örökdi a rend és tisztesség fölött. E célból kardot visel és a bajusza színére fekete. Aki pedig kételkednék benne, kérdezze meg Cserebogár Jóskát, az majd elhistóriázza.

Jobban mondvá: nemigen beszél biz’ az, mióta a Pöfögővel ama nevezetes találkozásá volt! Csak a szeme-fehérjét forgatja s búvik az ember elöl, ahol teheti. Egész levánnadt, holott amúgy kiállásra jelesnek hirtelt valaha. Igaz, akkor még nem is hívták Cserebogár Jóskának! Babarci József volt a becsületes neve és molnárkodott a vízi malomban.

Itt állt a malma átellenben, nem messze fönt mindjárt, ahol olyan martos a part és jó zúgója esik a folyónak. Hozzá járt örletni a környék. Kedvelték a tréfás beszédjeért, no, meg ha vesszük, az asszony főztje se volt éppen akármilyen rendű. Az nem. Erre itt vannak bizony-ságul a városi urak, akik szívesen kötöttek ki ejtődzés céljából a malomnál, csónakázván a vizen fölfelé, mint józan állapotban ajánlatos is. Mert a paprikás halra csúszik a homoki bor aminek utána viszont nem volna okos kötekedni a vizecskével.

Hát jól ízlett a bal! De, hogy a menyecske se lehetett éppen utolsó, ezt meg már tanúsíthatja bizonyosnevezetű Janik Gábor káplár úr, aki e kiváló csendőri állapotja ellenére se a finom városi dámák sarka után járt, hanem sarzsijának magosságából Tecához kegyelemben le-ereszkedik.

Mi tagadás - mondjuk meg kereken - az bizony a malom körül törte a nyakát! Addig, hogy verni kezdte a szó Babarcinét. Mely végből Babarci József adandó alkalommal elrántotta az asszony nótáját derekasan, káplár úr Janikhoz pedig ezen barátságatlan beszédet intézte:

- Baj lösz, ha mégeccer erretájt látom ögyelögni...!

- Nono! - veté ellen a lepocskolt vitéz és a kardja megzördült mostan. Mire feleletkép József csupán a két öklét dugta a nadrágja zsebébe s megfeszegtevén így a derekát derékban keményen, egyet rántott a balik vállán. Azon át hökkent oda kurtán:

- Úgynézöm, ketten se ijednek mög maguk egytől!

Ami azt illeti, csakugyan másodmagával járta a patrujt káplár úr Janik. El kellett értenie a példálózást, s azt el is értette.

- Hát, gyöhetek éppen magam is eccör! - mordult ki belőle a sértett büszkeség, mialatt tovább csörömpölt felfelé a parti fűvényben.

Hanem azért nem sietett nagyon. Senki se látta azt többet a malom körött kóricálni, mert ha járt is, sötéttel járt, mint a rossz lelkiismeret. Az ilyen álorcáskodások miatt szokott legjobban megharagudni a Pöfögő, mint hogy káplár úr Janik csónakját is úgy lelték meg egy reggel a vashíd lábánál, fölborúlva, üresen...

De persze hitetlenek a városi urak az ilyen való szent igazságok iránt s e végből befogták Babarcit asszonyostól és tudakolták őket nagyon. No, tudakolhatták! A menyecske sírt, rítt, az ember meg csak a vállát vonogatta. El kellett őket eresztetni végül is, holott mit tehetnének szegények abban, ami egyszer nyilvánvalólag a Pöfögő ármánykodása?

Nem sok köszönetük volt azonban Babarciéknak a szabadságukból. Úgylátszik, odakapott már hozzájuk a Pöfögő egész. Hol az asszony sívalkodott meg éjszakánként ijedtében, hol meg Józsepek kerekedett el a szeme. A híres virtusa lejjebb szállt lassan és a víz tükrét úgy nézte néha, hogy attól a nézéstől keresztet lehetett volna vetni. Árulta is a malmot, ám kinek kedve ilyen átkozott jószággal bajolni?

Igazuk volt a népeknek a húzódozásban s ez az igazság ki is világosodott hovahamar. Mikor Vánki Ferencék lisztje megapadt. Hogy szégyenszemre kölcsönre ne szoruljanak, Vánkiné igen hajtotta az örletést. Az ura megint szekérrel várt a túlparton, miértis a lisztet azoknak át kellett vinni a csónakkal, még az este. Bátor telőben a hold: Babarczi nem szívesen vállalkozott az útra. Egész bizonyos, hogy a Pöfögőtől tartott, ha mindjárt nem is mondta, mivel sürgősen, hogy az ember nyúl-szívűnek mutatkozzon felebarátjai előtt. Így hát József ladikba emelte a zsákot, elindítván azt a Tisza közepe felé, igen óvatosan. Forgott a feje, járt a szeme ide-oda. Hol az innenső partot mérte, hol az átellenest. Hogy ugyan fogyadozik e már a köz? Nem ólálkodik e rája valami veszedelem?

Az evezőkben megragaszkodott, hogy szinte roppant a nyelük. De ez mind hiába és hasztalan a Miatyánk is, amibe a folyás-középnél befogott József, mert elérkezvén ime a forgatagos limányhoz, elkapja az ár Babarczi csónakját s azt pont a fűzesnek sodorja. Mikor pedig ott olyan borzadni való suttogás-buttogás van és a fehér ágak úgy kalimpálnak a holdfényen, mintha csupa csontemberek járnának bomlott táncot!

Kidagadnak József homlokán az erek, bele is izzad az erőlködésbe, hogy visszaterelje alkalmatosságát a balsejtelmű helytől, ám káravész minden igyekezete. Fut a ladik, mintha láthatatlan kezek hajtánák alulról. S ebben nincs is mit kételkedni, holott lám a csónakból egyszer csak mozdul valami és Babarci József félholtá válva lát a vizen egy sötét árnyat maga felé úszni. Int az a karjával, fénylik a markában valami, ami egész bizonyosan kard kell hogy legyen, mivel hosszú az és fehér a hold világosságában. Ugy siklik, úgy susog settenkedve, mintha néhaivaló vitéz Janik Gábor káplár úr bűnös szelleme volna, melyet im a Pöfögő magára ölte, hogy háborítást tegyen a rettegő kései utas lelkében.

És hogy ez nem mese, annak Vánki Ferenc a megmondhatója, aki maga is látta a hosszú árnyékot a csónak felé táncolni, amint villogó fehér kardját Babarci felé nyújtogatta. Aztán suhintott is a fehér fűzek közül s eme suhintásra József a ladikból egyszerre kibukott. Ordított, mint aki esztől válik és bolond csapkodással igyekezik a partra.

Jószerencse, hogy a csónakot a fűvényre hajtotta a Tisza, mert így Vánki Ferenc beugorván hamarosan eléri a megmerült embert. Fogja üstökén, taszít rajta nagyokat, ilyenformán végül

ki is lábítanak a partra. De hogy milyen nehezen, csak a Teremtő tudja! Bár sejti Vánki Ferenc is és akárkinek megbizonyosíthatja, hogy úszás közben a lábát erős kezek többször elkapták és a Pöfögő előtte szintén megmutatkozott.

Hát az ugyan lemaradt a vízben, ám akit onnan kihúzott Vánki Ferenc, az nem volt többé Babarci József, hanem csak Cserebogár Jóska. Eszelős lett az ártatlan, holott mikor földet ért a lába, szembefordult a víznek a hold világában s a mellét bolondul vervén ökle csomójával, ezt kiáltotta megszállott hangon:

- Vesd el a kardot, én vóltam, én vóltam!

No. Mintha Vánki Ferenc nem tudná bizonykodás nélkül is, hogy kit húzott ki a vízből! Bár, mit lehessen tudni, hogy hová üt a beszéddel az ilyen szegény habókos! Azt tőle megtudakolni késő, mert olyan futásnak ereszkedik, hogy szelek se érnek a nyomába. Az útcsináló taljánok leltek rá Jóskára napok multán, a harmadik határban. Az árokban kucorgott a bónás ember s ha közelített hozzá akárcicsoda, rettentő ijedség lépett föl rajta. Váltig kiáltozta:

- Vesd el a kardot, be ü s m e r e m ...!

A taljánok nem értették ezt a zagyva beszédet, de nem értette azt többé senki. Szelekótya maradt Cserebogár Jóska. Az asszonnyal sem neszez, hagyja tenni, amit akar. Bár nem épp valószínű, hogy a szép Teca saját akaratából öszült volna meg galamb-fehérré amaz emlékezetes egyéjszaka alatt...!

Ne firtassuk azonban. Elég ebből annyit tudni, hogy a vizet tisztelniök kell mindeneneknek, a Pöfögőtől óvakodni pedig semmiképp se árt.

ÁDÁM MADARAI.

Téli reggel. A szürke égboltozatot végeláthatatlan, hosszú vonalakkal harántolja be a hó. Olyan a puszta, mint valami roppant porcellántányér. Szeplőtlen peremén egy bogárnyi fekete pont mozog előre. Közeledve kétágú vesszővé nyurgul, látszik, hogy fekete süveget, rámás-csizmákat visel. Szűrös, tarisznys ember a haladozó. Kemény, kiugró állat a tél keményre szíttá, de a szederjes foltok alá tejes sápadtság terít szőnyeget.

Toppantó-Balog Ádám a börtönből szabadult.

- Ugy-úgy - dörmögi befelé magának a csendbe. - Hát 'iszen megérte, meg...! Nehány lépés után szinte felrúccan a gondolatra:

- Az az asszony? Ezt a fél esztendőt?

Csak rálegyint, cöklet tovább. Mert nem is asszony az ő asszonya, inkább valami szárnyas pillangó s ezért esik aztán néha, hogy holmi játékos kedvű sihederek kalapot akarnak borítani rá. Ohó...! Ha Ádám úgy engedné! Ha ő azt hagyná! De nem olyan fából faragták a bölcsőjét, hogy kiborulhatna abból ami élet. A két markában is azért van az erő, hogy jól odaüthessen velök, ahonnan bitang szándék nyúlkalna afelé, ami az övé!

- Hát! - bólint az utas keményen és mély kutakat hagy a hóban a csizmája nyomán. Ki mit keresett: megtalálta.

No bizony! De nagy sor is, uramfia...! Egy lék a fejen! Kiheveri azt még az olyan fiatal csont, mint a Bartuc Jánosé. Elég ideig hagyta bomlani. Ha jól vesszük, ott a városon, mikor még hajadonfővel leánykodott a Juli...!

Eh, mire való volna fölkeverni azt, ami rég elmúlt! Városi lánytól nem is kívánható, hogy olyan legyen, mint aki világéletében a tanya suttján guggolt. Azért megkötözte ő szépen a szállongó kedvét. Meg. Mióta a kisfia a világra termett, ki nem mozdult Juli a tanya határán. Ezért történt aztán, hogy míg Bartuc Jánost a vasvillával, addig az asszonyt csupán a nyelével érdekelte meg, abban az esetben...! Azt is amúgy csínján. Nem tehet arról a Juli, ha megakad rajta valaki szeme. Már ebben semmikép se adható igazság özvegy Toppantó Balog Eszternek, ha százszor szülőanyja is Ádámnak!

Árnyék szalad itt át a vándor arcán. Kurtán leüt az egyik kezével:

- Szüle...!

Hát hiszen mind egy húron pendül az efféle öreg. Csörtölnek, gáncsokodnak, reggeltől napestig. Ki tudná ellesni a kedvüket? Meg aztán ritka anya is az, aki bele volna békülve a fia választásába! Ha pedig egyszer kiadja a szót az ilyen, hogy: „Ez nem neked való”, nó, ettől a vélekedéstől bizony el nem áll haranghúzásig. Holott mit ért ő ahhoz?

Toppantó Balog Ádám kénytelen megállni a gondolatra s néhányszor kelletlenül megvonogatja a kemény, oszlopos nyakát.

- Ha nem nyugszik, mögvállunk egymástól - dörmögi fennszóval, mint ez már megesis olyanokon, akiknek sokáig csak a négyfal volt a cimboraságuk.

De a pusztába szálló beszédnek más a csengése és így Ádám is meghökken azon, amit mondott. Mivel a tizparancsolat erősen járja odakint. Abba nem azért irták a szülők tiszteletét, hogy kívül kerüljön a szüre annak, aki életet adott.

- Nono - bólogat Ádám engesztelékenyebben. - Hássze majd möglássuk...!

Indulna is ezzel. Ám, ahogy irányítaná előre a talpát, csak visszakapja. Mert nini! Mozog előtte valami a szekérműködésben.

No lám! Ejnye-ejnye...! Debizony, hogy madár ez így, közelebből nézvést.

- Az-e! - ütődik meg Ádám csodálattal s körülpillant.

- Honnét hozott a szél? - véli megtűnődve. Majd el is mosolyodik a kérdésre. Veréb: veréb. Van az mindenütt. Alighanem innen az akácról esett. Hullanak ezek így a hidegben. Azért karácsony, hogy hideg legyen. Ritkítsa az efajta készpusztító férget!

Azonban néhány lépés után újból visszafordul az ember. „Karácsony...” Azám: angyaljárás! Vár arra valaki otthon! Ésszel él már a gyerek, igen számontartja. Hogy lehessen ahoz visszatérni üres zsebbel, üres kézzel, félesztendő multán?

Csak nézi Ádám a verebet, amint ott veckel kínlódva az úton. „Karácsony...” Ej, bolond jószág! Hiszen nem tehet ez arról, hogy haszontalan. Mikor ilyennek termett! Ki a hibás benne?

- Gyere no - enged föl a szigor Ádám mellében s azzal már fogja is a két tenyere közé az oktalant. Hát, hogy a szíve olyan csudálatosan vert ott az öregúja fölött, csak beteszi a zsebbe. A keszkenő, megintelenül az Ádám öt ujjá közt ellehet a jó melegben. Szereti a gyerek a madarat, bizony nem firtatja a hasznát.

Toppantó Balog Ádám kilép most szaporán. Fenn a szürke égen nyíladozik a reggel, szép sárga színekben. A nap leengedi felhőfátyolát ragyogó arca elől, nyilván az öröm színeit kívánja látni. Apad az út a láb alól derekasan. Még egy forduló, azon túl már integet kitárt, mezitelen karjaival a vén nyárfa.

- Ni a porta! - lelkesül fel Ádám és erős harangozások támadnak a mellében egyszerre. A hajlék! Szép az neki nagyon. Ugye, csakugyan szép. Ám ez most nem tudható. Mivel kicsi a ház, a hó ellenben töméntelen. Alól fölér az ablakpárkányig, felül pedig süveget nyom a szemöldökfára, behuncutkodva a nádat a kis ablak szemébe, mely mintha hívogatná pajkos kacsintással a gazdát.

No, Ádám nem vár biztatást. Megy, mint akinek már tegnap is késő volt. Épp, hogy Puli csaholására lassít. Mert aki gazda, ne vigye magával az ajtót a házba. A konyha-ablak alatt illik megállni is. Előszedi zsebéből Ádám a pipát, rátöm. A masinát két ellenző közé fogja, úgy pászítja tempósan a makrához. Huppog a meggyfaszár tetszetősen. Mégse a füstöt nézi most a jövevény, inkább arra befelé sandít. Ott a konyhában mozog valami, olyan ismerős topogással, hogy egész elállja tőle a mellét az érzés.

- Nono - dohogja - no...!

Kipattan az ajtó, ront rá a gyerek.

- Ni apám! Apám!

Hát, egyefene azt a pipát! Szempillantás alatt eleven gubanc a kettő. Szüle alig győzi szétválasztani őket.

- Ne bomoljatok, né! Majd még csontját töröd.

Zsémbe a szó, de mögötte két nagy fényes gyöngyszem keresi az útját szüle barázdált arcára. Ugyan, hogy is akarná ő széjjelválasztani azt, ami összekívánczik? Inkább kenyeret, szalonnát, bort lomol ki hamar az asztalra. Míg a pincét, kamarát járja, Ádámnak ideje marad benyúlni a zsebbe. Odahunyorít a fiúra:

- Ni Janika, ni! Nini mi van itten!

Még ekkora öröm! Jó, hogy agyon nem szorítja ölelésével a madarat az az apró tenyér. Hiszen, ami azt illeti! A veréb se nézi épp tréfának a dolgot. Megijed, nagyot csíp a pöttön ujjakon. Azzal hajrá, neki a világnak bolondjába. Jancsika szája veszedelmesen görbül erre a fordulatra.

- Ejmönt, - szipogja kárvallottan. Csak azt mondja akkor Ádám nekikomolyodva:

- Nem úgy köll a madárral hékás! Hadd ugráljon az! Inkább spagétot kötünk a lábára, hogy el ne röpüljön. Ez ennek a módja.

S meg is cselekszi hűségesen. Ám míg a húrkot bogozná, a két szemöldöke csomósodik egyvonalba inkább. Úgy úszkál alatta a szeme barnája oldalt, köröskörül, mintha igen keresne valamit.

Valamit...? Dejjszen! Valaki bíz az, aki hiányzik s akinek a jöttére elő kellett volna kerülnie régen. Az asszony hintáló dereka, virágos szoknyája hiányzik innen.

Hogy ugyan hol lehet?

Hanem azért csak rajtamarad a kérdés Ádám deres szájaszélén, mint a felelet szüle kemény hallgatásán. Egyszárból magzott a kettő. Közbe a gyerek táncoltatja a madarat, nagyokat rikkant hozzá. No, anyónak nem tetszik a dolog.

- Mire a házba hozni, ami nem ide való? - zsémbelődik.

Ádám kezében megáll a szalonnázó bicska. Ugy veti oda kelletlenül:

- Kendnek se ölég jó sömmi a világon! Se embör, se állat nem nyughatik kendtül.

Özvegy Toppantó Balog Eszter oda int a fiának célzatosan:

- Nem hát, aki szerdék!

Az ember hirtelen kitesztja maga alól a széket, szembevillan az öreg asszonnyal. Lecsap ököllel az asztal közepére, hogy csecses-korsó, pohár, veszett táncba fognak. Nagyot kiált:

- Hol a Juli?

Szüle elfordítja fejét a fiától lassan. A gyereket nézi, aki bottal noszogatja kifelé a cirmost. Szék lábához kötve ficáncol a madár. Idők múltán veti csak vissza a választ:

- A városban.

- Elmarta kend úgye? Nem nyughatott tüle!

Azon van Ádám, hogy valami nagyot tesz most. Valami borzasztó nagyot. Mert a pihent karjában egyszerre pattanásig dúzzad az erő. Szeme elé piros köd von fátyolt, piros lobogásban lobban elé ez a cudar világ. Isten őrzi épp, hogy visszafogja magát. Arrább perdíti a gyereket, aki a madárhoz invitálja. Mivel bajban a madár! Addig ugrált, addig veckelt, míg hurokba került a nyaka. Most aztán se ki, se be. Jancsi oldozná, ha tudná, de nem minden görcsöt bonthat meg az emberfia. No, Ádámnak nincs is szeme rája, a kemencéhez megy, leakasztja a subát. Anyó rábólint kemény állal:

- Utánamönnél? Így tösz aki embör?

- Így, - csattan fel amaz és nekivillanik. - Így, aki olyat nevezhet szüléjének, mint kend!

Majd veszedelmes közelből veti utána a kérdést:

- Hun az asszony, úgye?

Szüle kiegyenesedik, egész csontos, szigorú hosszában. Moccanás nélkül adja a választ:

- Bartuc Jánosnál, a régi szeretőjénél.

Megáll a csönd a meszelt konyhában. A három lélek közül egyik se mozdul. A gyerek a madarat, szüle a fiát nézi. Nézi megállt, kemény nézéssel, míg annak a válla hirtelen megcsuklik. Lehorgad Ádám derékban egész. Ha a szöghaja olyan bolondosan nem csigázna rá fekete hullámokban a tarkójára, azt lehetne hinni, hogy kész tiszta öreg.

- Hát így. - Mondja nagy sokára, egész idegenül. Nyúl a puska után, veti a vállára. Szüle elfordul, nem vall egy árva szót se. Nincs itt helye a beszédnek többé. Indul az ember súlyos, nagy léptekkel. Csikordul a kilincs, nyikorog a zárja, mikor Janika egyszerre nagyot kiált sírva:

- Apám! Eltőjt a madáj! - És mutatja apró tenyerén az elnyúlt verebet. Fut a két nagy csizma közé, ziháló rívással.

Megáll az ember a nyitott ajtóban, mint aki álomból ébred. Csak nézi elvádolt szemmel azt a kicsi mellet, amint száll, ereszkedik a nagy keserűségtől. Karjában hirtelen meglankad az erő. A puska lehullik csattanva a kő-küszöbre és vasas csilingelésében vasnál keményebben szólal Ádám hangja:

- Sose búsulj fiam! Ez hitvány volt, hozok tartósabbat...

Anyó a tűzhely mellett széles keresztet vet s rásóhajt szelíd helybehagyással:

- Úgy, úgy... had pusztuljon, ami szerdek!

Kint mégjobban nekiered a hó és a decemberi szél - mint valami láthatatlan vendég előtt - leemeli most a kis tanya-ház fehér süvegét.

VÁROSI FIGURASÁGOK ELLENÉBEN.

Nem ártana borsón messzebb gurítani a falutól a várost. Mert különféle veszedelmek okozója ez a kintvaló emberiség számára. Hogy tovább ne menjünk, itt marasztják be katonai állapotra a legény-fiakat, akik nélkül nehéz ellenni a földi munkákban nagyon. Itt sáfárkodik a csavaros elméjű finánc, itt születnek a különféle adó-beli sarcok, itt lopódik el nagyvásárkor a suba, itt hajtják el a becsületes igaz hazafiak szekerét, itt kötik el a lovát, valamint - egész elütőleg - itt találhatók a rendnek őrei is fölös számban s azok olyan szemfülesek arra, amire nem kellene, hogy netovább!

A falusi nép sohase tudhatja, mikor miért verik rá a strófot. Most kutya-jegy irányában kuné-rozzák, máskor holmi ártatlan kocsmai tanakodás miatt, ahol az egyik igazságban leledző magyar meglekeli kissé a másik, nemkülönben igazságban tartózkodó magyar fejbúbját. („Pedig nem haragból esett, csak érthetőbb eszplikálás szempontjából!”) De van úgy is, hogy egészen jámbor ejtődzés végett csipték fülön multkor ezt a Kis-kajla Kovács Ábrist innen a felső sorról, mert nagy hőségében véletlenül a dicső emlékü Széchenyi apánkról elnevezett tér árnyas bokrai közt talált elhemperedni. Holott lám, mire ültetik akkor az ilyen cserje-féléket, ha nem arra, hogy meghúzódjon alattuk a rendes szavazati joggal bíró polgári egyén, mikor azonfelül egy kicsit boros is, a maga adója fejében?

Ki tudna megfelelni rá! Városi figuraság. S ebben benne van az is, hogy magyarázatát találni becsületes járatú ésszel nehéz. Sőt még örüljön, aki ennyivel megússza. Kerülhetne több oka is a fejtöresre, mint például Babarci Mihálynak, aki szolgálni küldte be a lányát Szegedébe három esztendeje ilyenkor, de vissza nem kapta azt a maga egészében soha. Két darabba szaladt mihamarabb, Talpai Emerenciához hasonlóan, akit úgy fogtak ki aztán csákánnyal a Tiszából, másodmagával, a vasúti híd lábánál, jégtáblák közé szorulva és borzasztóul meg volt rongálva s a homlokáról le volt jöve a bőr egész.

Akadnának példák ezenfelül is szépen, ha ugyan érdemes volna firtatódni az ilyen bús ügyekben, mikor ennyiből is megállapítható, hogy a város a lány-félék tekintetében a legveszedelmesebb s épp ezért védekezik ellene ki hogy tud. Az apák nadrág-szijjal vagy somfa-bottal, anyák kegyes tanácsokkal. Bár tagadhatatlanul ez a Jóljárt Sándri is talált valamit Vőneki Piros esetében, ami azt bizonyítja, hogy tojásból lesz a veréb s néha a fiatalabb nemzet se szűkölködik kellő körültekintés híján.

Hanem a rend kedvéért illik megjegyeznünk itt, hogy az ő kettejük dolga nem mai keletű. Régecskén kezdődött, csak senki se ügyelt rá. Idősb Jóljárt Sándor a maga özvegyi állapotában nem érkezett a gyerek sarka után lesekedni, minthogy Vőneki János özvegyétől se kívánható ez. Jó ha megkeresi a mindennapra valójukat az esendő-veszendő gyenge asszony, míg majd Piros fölcseperedik és leveszi róla a terhet.

A két gyerek hát játszadozott a Jóljárt malom környékén, mint gyerekeknél lenni szokott. Nem lévén makogó medvéjük, se fűszbalos labdájuk, se magától szaladó kocsik, se más figurás városi szerszámjuk hozzá, e játék főleg abból állt, hogy Piros ha szerét ejthette, le-le kucorodott a lisztes zsákok védelme alatt s két mutató ujjával példázta mintha karót hegyezne s azokat egymáshoz fente és így ingerkedett:

- Sándri, Sándri, kilyukadt a mándli!
Sándorka, órod helyén uborka!

Mire Sándor kabátja ujjához fente a fölhánytorgatott uborka orrát s nekigyürkőzött, aztán ha sikerült a zsákoktól, elfogta és jól megporhanyította a csufolódót. Sőt a varkócsát is megráncigálta.

No nem valami épületes játék az ilyen, de árváknak így is jó. Telik vele az idő. S az bizony úgy el talált csordogálni a kalendárium levelei közt, hogy észre sem venné az ember, ha közben akkorát nem fordult volna a világ rendje, hogy cigánykereket vet tőle és tótágast penderedik az egész mindenség s összegabalyodnak a népek tökéletesen megkeveredve, mint a háborúval történt.

Ez a háború jelentős fordulópont volt a Sándriék dolgában, mert itt világosodott ki, hogy ők ketten Pirossal tulajdon igazság szerint nem gyerekek többé. Mikor a fiu egy-két lyukkal a bőrében haza-haza látogatott a csatából, már nemigen kergetőztek s arról se tud senki, hogy Piros a medáliákkal ellátott legényre számárfület vágott, vagy nyelvet öltött volna. Másrésről ezen vakációs napokban Sándri az apai roskadt vállakról a malom gondját átvállalván, a hajhúzásról szintén letett s ehelyett inkább megszerezte egy-két mérő parázs-liszttel a Pirosék selejtes lisztjét. Igaz, hogy csak afféle paraszti malom volt az övék, hogy „járt, ha az Isten is segített neki”, de hát Vőnekiékre még jobban ráfért a segítség mint a malomra, kivált mióta a nyápic asszony ágyának esett a nehéz munkától s egész Pirosra szakadt az élhetés gondja.

Ha figyelné valaki, észrevehette volna, hogy Piros targoncája ilyen örlelésekkor igen lassacs-kán gördült ki a malomból s hogy a lányzó többször visszaforgolódott a válla felett, tetszetős nevetgélések közepett. Azonban most se ügyelt rájuk senki és így az se tudódott ki, hogy Sándri erősen utánafelejtkezett a lépegetőnek s a lisztforgató lapátot olyan meggyőződéssel vágta a hombárba, hogy mint az úrnapi mozsár, akkorát szólt az.

De csak a lapát! Mert Sándri, az nem szólt. Épp hogy a nadrágszíjját rántotta összébb egy-két likkal s megrebentette vagy megszalajtott pár lépésre a hajadont.

Igy tartott ez, míg vége nem lett a pogány öldöklésnek és Sándri egy jeles napon haza nem következett egész. Aki érti összefogni amiye van, tud ragasztani még a semmiből is és a legény alighanem ilyen természetű lehetett, mivel egyszercsak kezdtek igen különös dolgok mutatkozni az ócska malom táján. Ragyogó gépek, új szíjjazatok, valóságos szép mutter-csavarok, vasak, kampók, átalvetők s a jó égnei volna érkezése őket mind elsorjázni! Hanem hogy Pirosot érdekelték ezek a holmik, megállapítható abból is, hogy alkalom adtán a patikába menet kinyomta öreg-ujjával a palánk egyik kínálkozó bütykét s minthogy senki se őgylgett az utcán, rászánta fél szemét és belesett a lyukon. Ki tudja meddig nézdelődne ottan, ha Sándri véletlenül meg nem jelen a küszöbön s észre nem veszi a kékbabos fejkendőt! Azonban észrevette és meg is invitálta nyájas hívással a lányt, mondván:

- Beljebb hé!

- Deköszönöm...

- Nő!

Amire mégis be kellett jönni.

S akkor az történt, hogy Sándri megint nem a Piros hajába kapott, hanem inkább a dereka felé tájékozódott.

- Jól kitepecérozta hallod!

- Ezt ni kendnek! Tapeceér! - Így viszont a lány és az öt újja már ott is égett a tilosban sántikáló molnár ábrázatán.

- Fikkomadta, de eljár a markod!

- A magáé tán nem eltévelyödött?

- Hadd tévedjön, én biz' nem sajnálom!

- Én pedig nem állom. Azt' ha kínlódik, itt is hagyom, tudja!

S indul a kapunak a hajadon.

Hiába a marasztás:

- Megállj hé!

Oda se ügyel, míg amaz útját nem állja.

- Ne bomolj bolond! - véli ekkor Sándri, szíve gyökeréig megilletődve e valóságos szép falusi erkölcsön és magyarázólag teszi hozzá:

- Hászen csak megtisztoltetés okábul esött...! Nem arra való vagy te, tudom. Fehér lenből szőttek téged, nem darócbul.

- Az, - bólint Piros helybehagyólag és egy kis csend következik mostan. Sándri meghökken a maga különös beszédjén, a lány pedig eszűdik azon, ami im tudomására esett. Arca mint a bazsarózsa, keze a kötője szélét gyürkéli s eközben oda-oda kap a szemé a másokra, hogy ugyan lesz-e folytatása annak, ami ilyen sokatigérően indult?

De arra kifelé nem divat a sok kitalálósos szó és ami kellene, az is nehezen dörzsölődik ki a berozsdált torkokból, miértis a vesszővel egy kis tanácsot tartani előbb nem árt. S ez úgy megy, hogy a csizmát le kell porolni szépen körös-körül rendre, míg majd egy csöpp liszt se látszik rajta. A kabátról is le kell fricskázni ami pehely ráakadt, megintelenül - né! - a dohányzacskó cífrázata lám bele talált gabalyodni az óra láncszemei közé, ördög bujjon a csinálójába! Mely bonyodalmakat mind rendbe rakván, egyszer csak végül mégis föl vágja állát a legény s azt mondja borzasztó elszántan:

- Anyányi vagy mán te lány hallod!

- Kend se tömi szalmával a csizmája orrát!

- Biz én belenőttem, - hökken meg Sándri.

- Végig! - csapja össze rá Piros a két tenyerét, mint aki valami rettentő csudálatos és meglepő felfedezést tett.

- Fejjel le hagyott kend!

- Hát vagyok vagy egy ággyal, - szerénykedik a legény az érdemtelenül szíves felkarolás ellen, - de te is magad merítessz ám a tálbúl!

Ó, hebehurgya beszéd! Ugyan ki osztana az árvának? Amire rádöbbenve úgy megrázza a bánat hirtelen támadt szele most a hajadont, hogy elfakad ríva.

- Nincs maradásom itthon Sándri!

- Miért te?

- Nem győzöm tovább. Kenő-asszony, patika: elvitt mindönt. Idén már markotverni se járhatam anyámtúl. Gyün a tél Sándri!

- Gyün. Az gyün, - hagyja helyben a legény sötéten.

- Gallyért se jutok az erdőre. A lisztet látta kend!

- Nono, - motyogja Sándor s kezdi váltogatni a lábát, ami a mély belső megindulás legbiztosabb jele. - Ne bögj, sz' tudod, hogy nem állhatom!

Hiszen ha csak ennyivel szabadúlna! De nehezebb a vizek elé palánkot verni, mikor tavasz tájt megindulnak lefelé a hegyekből, mint lecsillapítani az ilyen nekibúslakodott leány-félét, ha egyszer rájött a könnyek ízére. Kitör a vigasztalásra a hajadon végképp és dudál most már,

mintha fizetnének neki érte. Félkézzel a kötőjét nyomkodja a szemére, másikkal pedig a legény előtt magyarázkodva ilyen szörnyű módon baljóslatú kijelentést tesz:

- Szolgálni...! Más kutyája lönni! Városba! Kűházba! Jahaj!

- Mit beszélsz?

- Elszegődök... Bemék Szögedébe... - Csuklik föl Piros és itt nyilvánvaló, hogy válságos fordulatot vett a dolog. Táncol a mérleg a sors kezében, bár igazság szerint le is billent annak egyik serpenyője a sátán terhétől, aki im egész súlyával esett rajta, hogy rontást tegyen a falusi szép erkölcsökben s megkaparintsa magának Vőneki Piros harmatos lelkét azon árván, ahogy apai nadrágszíjj és anyai bölcs tanácsok nélkül lézeng a cudar világban.

Mondhatnánk, hogy a Jóljárt Sándor nevezetű molnár erre a rájövételre igen megrendült, de ezzel csak a megismert igazság ellen tusakodnánk, mert a való szent tényállás az, hogy Sándrit a közlésre még az a zavar is elhagyta, ami eddig fogvatartotta. Egy rántással tépi le a kötőt a lány szeméről s így szól igen barátságatlanul:

- Azt adja az a jóságos Teremtő neked! Kűházba? Városba? Tán a promonádra is? Mi? Szabott szoknya? Glancos cipő? Napernyő? Krisztihand?

- Sándri! - eseng a lány borzasztó szívszaggatások közepett. De amaz már bennevan.

- A város köll neked? Ördög oskolája? Krisztihand? Krisztihand?

- Lássá kend, hogy muszáj!

- Hallgass! Egy tapodtat se mégy!

- Ki tiltja, ha parancsol a szükség?

- Én. - Döbben le Sándri ökle most a mellére, s olyan hangja van ennek, hogy kívül is hallik. És nyomban rá kihuzakodik, hogy még két hüvelykujjnyival magosabb lesz ezen büszke állapotában, mint egyéb közönséges alkalmakkor lenni szokott. Pedig ez nem olyan! Nem közönséges eset! Kitűnik abból is, hogy végeszakad egyszerre a Piros rívásának, mint amit elvágtak. Összenéz a kettő, majd elmosolyodnak. Kis szünet támad, míg aztán Sándri azt mondja csöndes mélyen:

- Nem vagy te városra való.

- Nem.

- Parasztnak való vagy te!

- Annak.

- Hát maradsz-e? - toppan elő hirtelen Jóljárt Sándor, kétpár kőre dolgozó katonaviselt molnár s elkapja a hajadon két keze-szárát csuklóban. Főlemeli őket váll-magosságba és leüt velök keményen.

- Ha olyan igen ajánlja kend, - fordul el Piros, de csudálatosképpen nem tiltakozik többé, amikor azok az erős karok magukhoz roppantják. Csak a szeme jár szét boldog révedezéssel az udvar új kincsei közt, hogy végül így szűrje le a tudnivalókat:

- Osztán gyüvőre akár olaj-ütőt is állithatunk...

- Ha győzöd, nem bánom...

*

Csiba ördög arról a mérlegről, mielőtt pokolba repít a másik serpenyője! Nem neked örül mostantól ez a malom! Isten búzáját őrli ez már egész mind a nagy Kenyér-Tevésig, aholis gyönyörű fényességben fog elpatallérozni Jóljárt Sándor egykoron, kézen futtatván maga mellett Vőneki Pirost, kit ím ilyen ügyesen elrántott a Zsodoma csábítása elől, pedig alig veri harminc esztendeje a huszonkilencet és tanácsot ő senki vénektől erre nem kért, nem is kapott. Maga szive után jött rá a városi figuraságok ellen való védekezésnek emez egyszerű módjára, amiről mustrát venni semmikép se árt, ha már arrább nem guríthatjuk borsón az egész pogány veszedelmet!